John Carter Brown
Library
Brown University

90 Asher 115

TRIVMPHE

Van vveghen

de Gheluckighe ende Over-Rijcke

VICTORIE

VVelcke de Heere onse God op den 8.en *Septembris* des laers 1628. verleent heeft aen de Vlote vande *VVest-Indische Compagnie*, onder het Beleydt vanden Heer Generael *Pieter Pietersz. Heyn*,

Teghen de Silver-Vlote onser Vyanden/komende van Nova Hispania, **in en omtrent de Haven van** Matançe.

Beschreven door

Dionysium Spranckhuysen.

TOT DELF,

Ghedruckt by *Jan Andriesz. Kloeting*, **Boeck-vercooper aen't Marckt-veldt in't Gulden** A, B, C.

ANNO 1629.

Den Christelijcken Leser

Genade en Vrede.

GOdts VVeldaden behooren by de Menschen te blijven in een gheduyrighe en onsterffelijcke Gedachteniſſe. Ten deſen eynde, ſo heeft Gods Volck somvvijlen eenighe *Reliquien* ende *overblijffelen* van deſelve bevvaert, voor haer en haere nacomelinghen: ghelijck de *Roede Aarons*, de *Tafelen vande VVet*, ende dē Pot met *Manna*, vvelcke in de *Arcke* op-gesloten vvaren eñ bleven. Somvvijlen ſo heeft het Volck Gods eenighe uyterlijcke *Teyckenen*, ter ghedachteniſſe van de vveldaden Godts, hier ende daer opgerichtet; Ten Exempel, Als *Iſrael* de Steden vvederom bequam, vvelcke haer de *Philiſteen* ontnomen hadden, ſoo heeft *Samuel* eenen Steen-hoop opghevvorpen, dien hy noemde *Eben-Ezer*, eñ ſprack, *tot hier toe heeft ons de Heere gheholpen*, gelijck vvy leeſen 1. *Sam.* 7. Voorvvaer een geringh, doch een gheduyrigh Monument

ende Ghedenck-teyckenen van Godts genade. VVant *Samuel* en dede niet maecken een ſchone *Statuam*, een groten *Coloſſum*, een hoghen *Pyramidem*, vvaer-mede de Heydenen gevvoon vvaren te proncken ter plaetſen, daer zy yet treffelijcx hadden uytgerichtet: Maer hy vvierp op eenen Steen-hoop; Eenen hoop, vvel vã ſlechte, maer nochtans van duyrachtighe Stoffe, om de Luyden aen te vvijſen, dat oock Gods vveldaden geduyrighlijck moſten leven in haere memorien; ende hy noemde dien Steen-hoop *Eben-Ezer*, dat is *Hulp-Steen*, op dat de ghedachteniſſe van Godts hulpe blijven ſoude, ſo langh als den Steen-hoop ſoude blijven in eſſe ofte vveeſen. Somvvijlen heeft het Volck Godts de vveldaden Godts beſchreven, in het vvit ende ſvvart geſtelt, ende in ſekere *Jaer-boecken* ofte *Chronijcquen* geregiſtreert, op dat de nacomelingen de ghelegentheydt van dien t'aller tijt pertinentlijck ſouden connen nae leſen. Alſoo vinden vvy beſchreven de Victorie vã *Moſes* over *Pharao*, van *Joſua* over *Hiericho*, van *Gideon* over de *Midianiten*, van *Sampſon* over de *Philiſteen*, van *David* over *Goliath*, ende veel meer andere heel miraculeuſe Overvvinninghen.

Heden tendage heeft God de Heere ons oock verleent een ſeer uytſteeckende Victorie ter Zee, over de Silver-Vlote des Conings van Spaengien, comende

van

van *Mexico* ofte *Nova Hiſpania*; Daerom, ten moet ons niet genoegh zijn, dat vvy Godt den Heere dient'halven eens hebben gedanckt in de publijcke Kercken: Maer elck een behoort zijn uyterſte beſte te doē, dat de Gedachteniſſe van dien by ons en onſe nacomelinghen altijdt ſoude moghen continueren.

Tot dien eynde ſoo hebben vvy goet-ghevonden de uyt-Reyſe, Victorie, ende vveder-Comſte van de Schepen en Iachten der VVeſt-Indiſche Compagnye, voorſoo veel deſelve tot onſe kenniſſe gecomen is, onder de Perſſe te brenghen, ende door den Druck in het licht te gheven. VVy laeten daer-neffens gaen een *Salve* ofte *Groeteniſſe*, aen den Heer Generael *Pieter Pieterſz. Heyn*, tot vvelkomſt van zijn gheluckighe Voyage. VVijders eenen *Heylſamen Raed* aen de E E: Heeren *Bevvinthebberen* ende *Hooft-Participanten* van de *VVeſt-Indiſche Compagnye*, aenvvijſende hoe deſelve haere verkreghene Schatten te ghebruycken hebben, op dat den Segen Godts over haer niet alleen ſoude moghen continueren, maer oock meer en meer aenvvaſſen. Eyntelijck een *Vermaninghe tot Danck-baerheydt* aen alle de Lief-hebbers van ons ghemeyn Vaderlandt, met een *Danck-ſegginghe tot Godt*, Soo als deſelve van ons zijn ghedaen in de Publycque Kercke, voor de vergaderinghe der Heyligen.

VVy vertrouvven, dat alle goede Luyden, dien de eere Godts ende het vvelvaren van het Gemeyne beſte ter herten gaet, deſen onſen gheringhen Arbeydt met een gunſtigh ooge ſullen aenſien: Maer voornamentlijck, dat zy de groote vveldadigheydt Godts, ſullen beantvvoorden met vvare boet-vaerdigheydt des Levens; Ende dat zy met hare edele Sielen, niet en ſullen blijven hanghen aen de groove dinghen en goederen deſes levens, omme die tot eenen Afgodt te maecken: Maer van het Aerdſche op-kliminen tot het Hemelſche, van het verganckelijcke tot het onverganckelijcke. Dit vvel bedenckende, nadiē God den zijnen toevverpt ſulcken vollen, geſchudden, gedruckten, en opgehoopten mate van tijtelijcke Goederen, ſelfs in dit leven, in dit dal der tranen, daer zy Vremdelinghen zijn ende niet meer als Paſſagiers: VVat al Schatten dat hy dan vvel geven ſal aen deſelve inden Hemel, in het Paradijs van alle de vvelluſtē, alvvaer hun recht Vaderlandt is ende gelijck haer t'huys. O! Daer ſal *Godt alles in alles ſyn.* Een Spiegel, voor haer geſicht: Eenen Honich, voor harē ſmaeck: een Muſyck, voor haer gehoor: eenen Balſem, voor haeren Reuck. &c. *Salomons* vvijſheydt ſal daer niet anders vveſen, dan dvvaeſheydt. *Sampſons* ſterckheyt, enckele ſvvackheydt. *Abſolons* ſchoonheydt, enckele

miſ-

miſmaecktheyt. *Mathuſalems* lanck leven, een enckele doot des *Keyſers* ryckdom, enckele bedelarye. Daer ſal de Heerlijckheydt, de Blijſchap, den Rijckdom, de Volheydt ſoo groot ſyn, dat noyt ooge deſgelijcx en heeft gheſien, noyt oore deſgelijcx en heeft gehoort, nochte oyt in ſmenſchen gedachten en is gecomen.

De goede Godt vvil gheven, dat vvy den Rijcken Seghen, dien hy ons van buyten laet toecomen, door invvendighe beroerten en grove miſuſen binnen s'Landts, niet en vervvaerlooſen, nochte ons ſelven onnut, jae ſchadelijck ende verderfelijck maecken: maer dat door de onverdiende Gunſte en goetdadicheydt van ſyn Godd. Majeſteyt, onſe herten krachtelijck mogen vvorden beroert, om hem alle Danckbaerheydt op te offeren, elcanderen hoe langhs hoe meer met alle Vriendelijckheydt te bejegenen, ende onſen Vyand met alle dapperheydt te vvederſtaen; Ten eynde het licht van ſyn heylich vvoort, ende den bygaenden Seghen van ſyn milde Handt, onder ons hier te lande altijt een vaſte vvoonplaetſe mogé houdé, tot dat vvy naemaels een vaſte ende eevvichduyrende vvoonplaetſe ſullen ontfanghen by hem, hierboven inden Hemel aller Hemelen.

Tot

Tot den Affgunſtigen Zoïlum.

GElijck uyt eene Bloem, de Biekens Honigh lecken,
De Spinnen haer venijn met graege ſlorpen trecken:
Gelijck het Sonne-licht, all vvatter is, verheught,
Maer t'leep en loopend' Oogh niet doet de minſte deught.

Dit Loff-vverck oock alſoo: t'Kan allen niet behagen,
Den bitſen Zoïlus moet dit of dat beknaghen.
En vveet ghy vvat het ſy, daer aen hy meeſt hem ſtoot?
Den Loff van Pieter Heyn *is in ſyn Oogh te groot.*

Maer ſluyt u Ooghe toe: vvant ghy en uvv's gelijcken
En vvort niet eens geverght om in dit Schrift te kijcken.
Off vvilt ghy't immers doen, het is u tot een ſtraff,
Ghy knaeght u eyghen Hert, en jaeghtet naer het Graff.

t'Salve, aen den Manhaften, Geſtrenghen en Victorieuſen Heere, den Heere Generael,

PIETER PIETERZ. HEYN.

WElcom, o VVelcom, vreeſe van onſen Vyandt, vreughde van ons Vaderlandt. Als David verſlaghen hadde den hooghdravenden Reuſe Goliath, ende vvederkeerde met het hooft vanden Philiſteus in ſijn handt, ſoo quamen de vrouvven uyt allen ſteden Iſraels hem te gemoet met reyen, tamborijnē en vedelen, ſpelende en ſinghende d'een teghens d'ander: *Saul heeft duyſent gheſlagen, daerentegen David thien duyſent.* 1. Sam. 18. 7.

VVaeromme dan en ſouden vvy oock niet alleteſamen, met innerlijcke vreuchde, met uyterlijck juychen ende met alle aenbiedinghe van eere u komen vvelkom heeten? u, ſegghe ick, die als een dienaer ende inſtrument Godts, de Koppen der draecken in het vvater hebt vertreden: die de Spaenſche Galioenen ende andere haere Schepen, vvelcke uyt gheloopen vvaren als Leeuvvinnen met hun vvelpen, hebt overvvōnen: en die haer de Schattē van *America*, devvelcke ſy als eenen rooff hadden ingeſvvolgē, vvederomme hebt doen uytbraecken ende overgeven ten goede van ons lieve Vaderlandt. Pſalm. 74. 13.

VVie onſer ſoude oyt hebben connen gelooven, off durven dencken, doen ghy eerſt met een deel ledige ſchepen ter Zee inſtaeckt, dat ghy deſelve met ſoo eenen Coninclijcken buyt gheladen uyt der Zee vveder-gebracht ſoudt hebben. VVve dapperheyt heeft onſe vervvachtinge ſeer verre te boven ghegaen. Ghy hebt uvve vyanden te ver-

vergeefs doen hoopen, ende ons doen ghenieten het ge
ne vvy vreesden te hoopen: VVant door Godts hulpe,
onder uvve directie, sijn in ons Lant aengecomē de scha
tē, vvelcke onse vyanden in Spangien haddē vervvachte

Doch een saecke voornamentlijck is aller gheheucl
nisse vvaerdich, ende vvy moeten bekennen, datse niet b
ghevalle, maer door Gods vvyse bestieringhe alsoo sy ge
schiet; Te vveten, dat die groote Galioenen, de Castee
len van de Zee, altijt geacht voor onvervvinnelijcke bo
vvercken, neffens meer andere cleyne schepen, vernemē
de van verren uvve Vloote, eer het noch ter deghe op ee
slaen ginck, datelijck de vlucht hebben genomen naer he
landt, sulcx dat haer de vvijde Zee all te enghe scheen t
vveesen; Ende als ghy deselve in de haven van *Matance* al
leenlijck met eenighe bootjens, die gemant vvaren, aen
boort quaemt, dat sy sonder slagh of stoot, sonder een ee
nich Man, Soldaet, Matroos, off longhen van de uvve te
verliesen, datelijck in uvve handen sijn overgelevert. In
summa, op dat ick cortelijc de heele saeck begrijpe: Door
u hebben de Spangiaerden met hun Galioenen geleert
overvvonnen te vverden sonder slagen. Ende de Neder-
landers met Iachten jae Bootjens hun te overvvinnen
sonder moeyten.

O ghy VIII. Dach van *September*, vvat een grooten en genueghlyken memorie sult ghy voor ons ende onse nacomelingen achterlaeten! *Dat was eenen dach die de Heere ghemaeckt heeft.* O! laet ons altijt op dien dach verheugen, en vrolijck daer in sijn. Laet ons dan gedencken, ende aen onse kinderen vertellen, vvat een grootē, costelijcken, en onghevvoonlijcken, nochtans lichtē en onbloedigen victorie dat Godt op dien tijt ons genadelijc verleent heeft. Ick ghelove datter naulicx jemant is, noch oyt vvesen sal in ons landt, off hy soude geerne een Iaer te vroeger ster-

Psalm: 118. 24.

ven,

ven, omme maer eens op eenen dach ſulcken vvonderlijcken victorie te moghen aenſchouvven. Iae de Sonne ſelver is in ſulcken ghelegentheyt aen den Hemel blyven ſtille ſtaen ten tijden van *Ioſue*, ghelijck haer ſelven vergapende, ende haeren ordinaeriſchē loop door die extraordinariſche gheſchiedeniſſe vergetende. Gevviſſelick ſoo daer immermeer een vvonderlijcke, een lieffelijcke, en een rijcke Victorie geſien is, t'is die Victorie, vvelcke ghy Heere Generael, inde Haven van *Matance* behaelt hebt. Ioſue 10.13.

Alle Hiſtoriſchrijvers, Orateurs en Poëten hebt ghy door deſe uvve daet overvloedelijck ſtoff ghelevert om vverck te beginnen ende haer cunſte te toonen; 't ſal te beſien ſtaen off ſy levendigh genoegh ſullen connen affbeelden, en met hun rijcke penne beſchrijven, hoe groot dat hier is gebleeken uwe *voorſichtigheydt*, *onvertſacghtheydt*, *wackerheydt*, *dapperheydt*, ende met een vvoort, uvve *Volmaecktheydt* in het behaelen ende voltrecken van een Victorie ter Zee.

Laet de oude tijden proncken met haere Helden, die van Troien met haeren *AEneas*, die van Macedonien met haren *Alexander*, die van Carthago met haeren *Annibal*, die van Romen met harē *Iulius Cæſar*: Onſe Eeuvve, en ons Lant heeft immers ſoo groote redenen, om haer te beroemen van uvve vrome feyten en rijcke Victorien.

Ghy, ghy zijt het, die ons doet ſien hoe Milt dat de rijcke Handt Godts is over de ſyne: vvant door u heeft Godt de Heere ons Landt vervult met ſoo veel gouds, ſilvers, ende allerley coſtelijckheyds, dat het ghelijck een rijck Cabinet ſtaet en pronckt voor alle de vveerelt, tot benijdens toe.

Ghy, Ghy ſijt het, die ons doet ſien hoe Gevveldig dat Gods machtighen arm is teghen die ghene, vvelcke hem niet en vreeſen: vvant met Godts hulpe hebt ghy den Co-

ninck van Spangien, onsen erf-vyant, den machtighsten Prince van geheel Europa, ontvveldight sijn Beursе en den sleutel van sijn Comptoir, jae genoeghsaē het svvaert van sijn sijde afgegordt.

O vvelgeluckigh Capiteyn, vvat een grooten vverck heeft de Groote Godt door u uytgevoert, een vverck, dat een recht vvonder is in onse, in onser vyanden, ende in al des vveerelds oogen.

V Vilt ghy letten op de geheele *Wereldt?* Daer en is niet een hoeckíken lands onder den hemel, ofte men sal daer vveten te spreecken van uvve cloeckheyt, als die soo lichtelijck hebt verovert den Spaenschen schadt, het andere gulde Vlies van *Iason*, t'vvelcke naulycx oyt tot noch toe eenich Prince, Coninck, off Potentaet van de vveerelt heeft durven aentasten. De Faem van dese uvve Victorie in *America* ofte V Vest-Indien sal uvven Naem mede sleepen nae het Oosten, Suyden, Noorden, ende dien bekent maecken door geheel *Europen, Asien ende Afriquen*. V Vant gelijck by eenen claeren sonneschijn de schaduvve eenen mensche altijt op de hielē volget, oock tegen sijnen danck: Alsoo ist mede dat de deught altijt vvort vergheselschapt van de eere, selfs in die ghene diese vlieden.

V Vilt ghy letten op uvven *Vyandt*? die schuddet, beeft ende cittert voor u, even ghelijck off ghy vvaert eenen Blixem uyt den Hemel; ende hy leyt in svvijm, gelijck off hy geslagē vvaere met een Haestige *Apoplexÿe*, vvant door uvve victorie over syne Galioenen vindt hy hem selven machte-loos, syne ondersaten gelde-loos, ende syne soldaten moede-loos, jae soo gemiscontenteert, dat sy alreede binnen *Antwerpen, Breda, s'Hertogenbosch*, ende elders hebben beginnen te Muytineren, de vvinckels te plunderen, de huysluyden te berooven, hun officieren te dreyghen, brandbriefkens te stroyen, ende cortelijck, haer selven soo te

te hebben en aenteſtellen, datmen deſelve met ydele beloften, en met valſchelijck verdichte tijdingen van uvve nederlage heeft moeten paeyen, ofte van t'eene op t'andere verplaetſen.

VVilt ghy letten op u *Vaderlant*? O vvat een liefde hebt ghy gevvonnen by alle lieff-hebbers, die den vvelſtant vã het ſelve recht meynen! *Vwe liefde is ons ſonderlinger, dan Vrouwen liefde.* Vvve liefde can men vinden inde binneſte Saletten van alle herten, inde uyterlijcke mijnen van alle aengeſichten, ende op de tongen van Oudt ende van Ionck. 2. Sam: 1. 26.

Soo haeſt en vvas hier te lande de blijde tydinge van uvve victorie niet onthickt, ofte van ſtonden aen is uvven naem eñ loff gaen leggen inden mont vande jonge kinderen ende ſuyghelinghen. Kinderen van 4. ofte 5. Iaeren, langs de ſtraten gaende, vviſten te ſpreecken vanden Generael Pieter Pieterſz. *Heyn*, en van hem te ſingen, al vvas ſchoon ſynen naeme *Kleyn*, dat nochtans ſyne daden vvaeren uytermaten *Groot*, gelijck bleeck uyt het veroveren vande *Silvere Vloot*.

Daer nae als een Paepſche leugen van *Antwerpen* herwaerds over waeyde: namentlyc dat uvve ſchepē verſtroyt en genomen vvaren, ende ghy ſelve in Spangien gevoert ende aldaer deerlijck omgebracht; Elyaes! vvat al benaude herten, hangende hoofden, bedruckte thronien, vontmen in ons landt: vvant al hoevvel het los gheruchte geen geloofen meriteerde, nochtans de liefde tot u cauſeerde, ick en vveete niet vvat vreeſe: even ghelijckmen ſiet dat het gaet met een Moeder, vvelcke terſtont meynt, als ſy haer lief kint niet en ſiet, dat ſij't quijt is, dat het verlooren of verdroncken is.

Maer eyndelijck, als ghy ſelve voorſpoedelijck in't Vaderlandt vvaert gearriveert, en u liet ſien in s'Graven-Ha-

ge, vvat een ſucht, vvat een genegentheyt, vvat een herte-
lijckē goeden vville t'uvvaerts hebben doē alle menſchē
groot en cleyn allomme laten blijcken? Den Doorluchti-
gē Vorſt, dē Heere *Prince van Orangien*, en alle de *Statē de*
Lands hebben u met ſonderlinge eere ontfangen en ghe-
vvelcomt. De Burgers, de Huyſlien, de Soldaten, de Vrou-
vven, en de kinderen, ſyn tot u uyt-geloopen, als tot een
vvonder in de vverelt. V Vaer ghy oock henen ghegaen
ſijt, daer is ſulcken menighte des volcks u tegens gegaen,
ende men heeft ſulcken toeloop geſien van allerley men-
ſchen, dat ſelfs de Poorten en de Muyren van de Steden
(indien het de Nature hadden connen lyden) haer plaet-
ſe verlatende, u ſoo het ſcheen, ſouden hebben comen
vvelckom heeten. De Aerde onder uvve voeten, heeft ge-
dreunt, Ende vvat meer is, den Hemel ſelfs, heeft u by
maniere vā ſprekē, toegelacht ende tot uvve eere gedient:
vvant hy die daer te vooren eenighe Maenden lanck ſeer
vvolckigh, onſtuymigh en tempeſtueus gevveeſt vvas, is
datelijck met uvve aencomſt geſtilt en ſeer onvoorſiens
opgeklaert, tot bevvijs dat de eere vvelcke u de menſchen
op der Aerden hebben be*w*eeſen, oock indē Hemel vviert
geapprobeert, ende van daer als billick gepreſen. Int corte,
Van uvvent' vvegē, O geſegent Capiteyn, ſijn Hemel en-
de Aerde bevveeght. Aen den Hemel hebben de Sonne,
Mane, ende Sterren haeren glants gegheven. Op Aerden
hebbē de Pec-tonnē over al gebrant, ende de hooge Too-
rens met hun vierteeckenē gepronckt. Het Canō of grof-
geſchut is allomme afghedondert, de klocken door ons
gantſche lant hebben geluyt, ende met haerē clanck He-
mel ende Aerde vervult. Alle de Kercken ſyn vol men-
ſchen geloopen, omme Godt den Alderhoochſten te loo-
ven over het groote goet, dat hy door u hier beneden ge-
vvrocht heeft.

Ick

Ick en ſegge dit niet, Heer Generael, om u te Flatteren, ende door loftuyten hoochmoedigh te maecken : vvant dan *w*aere iek u*w*en vyandt, onder ſchijn van een Vriend, daer voor my de goede Godt behoede. Flatterije is anders niet dan een bedeckt verraet, ende ſoo *w*ie daer door een andermans herte opblaeſt, die ſchenckt hem eẽ doottelijc vergift in een gulden cop; Maer (ſoo ick u recht hebbe leeren kennen) dit *w*eet ick voor ſeker, hoe Godt u meer verhooght, hoe ghy u meer onder Godt ſult verdemoedigen, uytroepende met den Coninck David : *Heere wie ben ick? wie ben ick Heere? ende wat is mijns Vaders Huys? dat ghy my tot hier toe ghebracht hebt.* 2. Sam: 7. 18.

Ick en ſegge dit oock niet om u te Courageren. Ghy hebt grooter Couragie van Godt ontfangẽ, als u de heele VVeerelt ſoude connen geven, jae u exempel alleen ſoude hert maecken aen een, die gants geen en hadde.

Veel eer ſo congratulere ick in u ons gemeyn VVelvaren. De deught van een Privè perſoon is voor hem ſelvẽ, maer van een Capiteyn Generael is voor een gantſche Compagnie, jae voor tgheele Corpus der Republycque. *O Geluckigh Vaderlant*, dat ſoo cloecke Helden en Patriotten uytlevert! *O geluckich Prince*, *w*iens *w*impels en vlaggen over ſnlcken Valianten Hooft mogen aff-vvaeyen! *O geluckige Weſt-Indiſche Compagnie*, die u vind al vallende van ſo een ſtyve kruck geſupporteert ende onderſchoort! Ende ghy *geluckigh O onſe Stadt Delff!* Binnen uvve Muyren s ghebooren den Doorlughtigen Vorſt, *Hendrick Frederick, Prince van Orangien*, onſen getrouvven Gouverneur ende Stadt-Houder, de eenighe ſchrick van dat Spaingen, dat alle de VVereldt doet ſchricken en beeven; maer als ofte dit noch niet zeghens ghenoegh en vvare, ſiet buyten *uwe* Poorten, uyt *uwe* Haven ſoo laet Godt opſtaen eenen ſulcken Campioen ter Zee, dat ſynen blooten Naem (met

Godts

Godts hulpe, voortaen sal doen svvichten, strijcken, en plotselijck neder-vallen de Seylen, Treylen, en VVimpels van de Groote Galioenen, Craecken, ende andere Schepen onser Vyanden. Dogh 'tis tydt, dat ick oock de Seylen van myn segghen intrecke, en daer van een eyndt make.

VVel aen dan, Heere Generael, Rust nu een vveynigh van uvve travailien, ende pluckt met danckbaerheydt de soete vruchten van des Heeren seghen, ende van uvven arbeyd: Maer en rust niet altijdt. Ghy hebt onsen vyand in VVest-Indien een diepe vvonde gegeven, en hem onder uvve voeten ghevvorpen; Hy moet voordts vertreden en verplettert vvorden, eer hy vveder gheneese ende opstae.

VVy die Godt den Heere, den Vader der lighten, de Sprinckader van alle goede gaven in onse Slaep-kamers hebben ghedanckt, ende in onse Kercken met Lof-sanghen hebben vereert, over de Victorie die hy u, en door u ons allen heeft verleent: Sullen hem oock sonder ophouden bidden, dat hy alle uvve aenslaghen vervolgens meer en meer vvilt Segenē, Op dat ghy ten dienste vā u L. Vaderlandt, en insonderheydt ter Eeren van synen grooten Goddelijckē Name, Leven en Sterven mooght, ende hier naer de Rust-haven des Eevvighen Levens verkrijghen,

1. Cor. 15. 54. alvvaerinen van geenen Strydt meer en sal vveeten, maer *daer het al, oock selfs de Doodt, sal verslonden syn tot overwinninghe.*

Eenen

Eenen Heylsamen Raed aen

de Eersame, VVyse, Voorsienige Heeren, de Heeren Bevvint-hebberen, ende Hooft-Participanten vande VVest-Indische Compagnie.

MYn Heeren.

Ick come tot u E E. niet om eenigh gheschenck te ontfanghen, ende uyt te melcken tot myn profijt: Maer om u E E: een present aen te bieden tot voordeel van u ende uwen handel.

De Vloote jonghst te huys gecomen, heeft Goudt, Silver, ende andere onwaerdeerlijcke Schatten ingebracht. Ick brenge t'geen costelijcker is dan veele schoones Gouds, en dan Silver in aerden teylen seven-mael beproeft. Psalm: 19.11. Psalm: 12.7.

Silver ende Goudt en hebbe ick niet. VVat ick hebbe dat gheve ick u, *Namelijck het Woort der Ghenaden, ende eenen Heylsamen raedt tot vorder Segen van u E E: Compagnye.* Act. 3. 6.

Buyten de palen van mijn beroep en sal ick niet gaen. Ghy sult hooren, niet eenen Coopman, nochte eenen Kryghs-Man, maer eenen Ambassadeur in Christi name.

Ende op dat dese myne aenspraecke niet en sy sonder Ordre, die soo veel is in alle redenen en werck-stucken des Verstands, als een bequame proportie ende gestaltenisse der leden is in alle Lichamen, soo sal ick eerst aenwijsen t'geen soude schadelijck jae verderflijck syn voor u E E: Compagnye, op dat ghy het mijdt. Daer-nae wat dat voorderlijck sal wesen ende dienstigh, niet alleen tot continuatie, maer oock tot vermeerderinge van u EE: prosperiteyt, op dat ghy het volght.

Deut. 32. 2. Myne Leere druype als den Regen, ende myne Reden vloeye als den Dauvv, als den Regen op het gras, en als de druypen op het cruydt, Amen.

t'Geen ghy te myden hebt, Myn Heeren, als schadelijck ende verderflijck, is met een woort, het Misbruyck vande nrijcken Segen, die u de Heere jegenwoordelijck verleent heeft.

Proverb. 23.32. *Daer en is niet soo goet, of door misbruyck wordt het quaet. Den Wijn, te veel gedroncken, verandert ende wordt den Menschе tot venijn. De Oogen die van Godt gheschapen syn tot onse Leydtsluyden, en tot wachters over het geheele Lichaem, worden*

Ierem. 9. 20. *door al te groote licentie en ongebonden vryheydt onse verraders ende opene veynsters, waer door de Doot tot ons inklimt. Godts Woordt selve, t'welcke uyt den Hemel is neder gheSonden tot onser verbeteringhe, streckt veelen vermidts hare dwaesheydt tot*

Actor. 7. 54. *meerder verbitteringhe. Het behoorde haer te wesen eenen*

Luc:2. 34 *Stock, om daer by op te staen; ende siet het wordt haer eenen Steen des aenstoots, daer over sy vallen. In plaetse dat het den eenen is*

2. Cor:2. 16. *een Reucke des Levens tot den Leven, soo ist daer tegen eenen anderen als een Reucke des Doods totter Doot.*

Even dit comt ons mede aen te mercken in de Rijckdommen en tijdelijcke goederen der Menschen. Want in haer selven synse

1. Sam: 2.7. *goedt, als wesende Gods Schepselen en Gaven, waer-mede hy de Menschen bekroont. Maer de Menschen maecken dickwils door hare groote verkeertheydt, dat sy hun tot sonden en Plaghen ghedijen.*

Wt het Cleedt groeijen Motten, uyt het Yser comt den roest, uyt het Houdt spruyten wormen, welcke Kinders naderhandt haer Moeder op eeten: Alsoo worden oock uyt de Rijckdommen menichmael veel sonden gheboren, ende uyt die sonden veel plagen tot s'Menschen verderf.

Syr:31. 6.7. Vele comen tot ongheval om des Gelds vville (*seydt Syrach*) ende verderven daer-over voor haren Oogen. Die hem offerē, die stort het eñ den onvoorsigtigē vangt het.

Hieromme

Hieromme noemt Paulus de Rycdommen, Netten en stricken des Satans; *ende hy voeght daer by*, dat vele Menschen daer door verstoncken vvorden in schade en verderfenisse. 1. Tim. 6. 9.

Augustinus *noemtse een Helsch Vogel-lijm aen de Geestelijcke vederen onser Siele, waer door de Mensche wort belettet, dat hy noch met ghedachten, noch met ghebeden ten Hemel can op styghen.* Aug.

De Heere Iesus Christus, noemtse eenen Mammon der Onghereghtigheydt, *niet alleen om dat sy veel-tijds Vruchten syn van Ongereghtigheyd, maer oock, ende dat voornamentlijck, om dat het syn Locke-brocken en Stoocke-branden tot meerder ongereghtigheydt. Elders verghelijckt hy de Ryckdommen by* Doornen; *en waerom dat? Om dat sy des Menschen ghemoet steken met veel becommernissen; Om dat sy het Saet des Goddel: Woordts versticken en synen Wasdom benemen; Ende eyntelijck om dat daer onder veel Sondē, gelijck Padden, Slangen, Egedissen, schuylen ende uytgebroeydt worden.* Luc: 16. 9. Matt: 13. 22.

Menigh Mensche is in't teerste mewaerdigh, nederigh, matigh ende Deughtsaem: Maer daer nae, wanneer hy Ryck begint te worden, soo word hy trots, gulsigh, gierigh, &c. ende hy krygt een heel ander gedaente.

Als niet compt tot yet,
Dankent yet hemselven niet.

Goedt maeckt moedt, seydtmen gemeynlijck, ende moedt baerdt Overmoedt. Het trotse Paerdt Alexandri, *ghenoemt* Bucephalus, *liedt zich van een Iongen berijden als het sonder cieraet was: maer aengedaen synde met syn costelijck Bardeersel, soo en wilde het niemandt lyden, dan* Alexandrum *den Prince. Alsoo sietmen oock dat veele Menschen welcke seer mild ende ghemeensaem plaghten te wesen, tot groote Ryckdommē en Staten gheraeckt synde, heel trots ende stuyrs worden, meynende dat geen dertelheydt, gheen onmanierlijckheydt hun qualijck en can voegen. Daerom seyde seer wel eenen* Chilo Lacedemonius. Chilonis dictum.

Quod index Auro, id Aurum est Homini.

'tGheen den Toet steen is voor het Goudt, dat is 'tGoudt voor den Menschе. Want door overvloedt van Goudt en Silver, van Geldt en goedt, soo wordt de gheheele verdurventheydt van s'Menschen herte uytghelockt ende aen den dagh ghebracht: Soo dat de Geck dan eerst uyt den Mouwe springht.

Dit heeft de Ervarentheydt ten allen Tyden geleert, daer van ghevende ontallijcke exempelen. Ryck wierdt Saul, *Ryck wierdt* Salomon, *Ryck wierdt* Nabal, Nebucadnesar, Herodes. *etc. Maer let eens op den treyn hares Levens, ghy sult bevinden dat sy oock ghe worden syn soo veele Monsters van wreedtheydt, van oncuysheydt, van gierigheydt, groodtsheydt, gulsigheydt, en andere Feylen meer.*

Luc. 16. *Lesen wy niet vanden* Ryckeman, *dat hy daghelijcx vrolijck en cierlijck leefde, ende dat hy ghekleedt ginck in Purpur en Syde, ondertusschen den naeckten en hongerighen Lasarum verlatende voor syn deure, met soo beestelijcke jae meer als beestelijcke onbarmhertigheydt, dat hy oock de kruymkens, van syn tafel af-vallende, niet en wilde tot des Armen nutte laten opraepen?*

Luc. 15. *Ende hoe ginck het met den* verlooren Soon? *Christus seydt dat hy aenstonds verliet synes Vaders Huys, als hy het deel synes goeds onfanghen hadde; ende dat hy doen wegh-liep in verren Landen, uyt synes Vaders Oogen; Dat hy aldaer den Heer maecte en domineerde als een Graven Kint, terende en smerende, tuyschende en spelende, Hoererende en boelerende, tot dat hy eyndlijck met de Verkens draf moest Eeten, als een Verken.*

Wy spreken hier van dies te wijdlopiger myn Heeren, om dat ghy het peryckel dies te naeckter soudet sien, ende dies te sorghvuldiger op uwe hoede wesen.

O hoe goedt waerdt, by aldien alle Rycke en van Godt gesegende Luyden, die in ons Landt seer veele syn, dit ter herten naemen! Ghewisselijck, men en soude sulcken schandelijcken misbruyck der Gaven Godts niet vernemen.

Groot ende ontallijck ſyn de Weldaden, die Godt aen dit Landt beWeſen heeft. 'Tis nu gheWorden een Paradys des Heeren, daer het te vooren niet veel beter dan eenen Netel-ſtruyck en Was. De kleyne Huyſkens ſyn verandert in Heerlycke Paleyſen: De woeſte Landen in plaeyſierighe Luſt-hoven: Endc de dorre Duynen in Vruchtbare Landouwen.

Daer is nu meer Gouds in het Land, alſſer Wel eer Copers Was; meer Silvers, alſer Tins was; ende meer Muſcaten, Nagelē, Gingber, Peper, Caneel, ende alderley Speceryen &c. alſer Paerdeboonen waren; en meer Cochenille, Indigo, &c. alſer Swartſels Was. Soudemen beſchryven alle de Weldaden, die Godt aen dit Landt heeft beWeſen, en noch dagelycx meer en meer beWijſt, t'ſoude veel eer ontbreken aen Notariſen, Pennen, Papier en Inckt, dan aen Materie en ſtoffe om te ſchryven.

Maar Lieve, hoe worden deſe ſoo uytnemende Schatten ghebruyckt? Iſt niet tot Hovaerdye, tot Hoererye, tot Gulſigheydt, tot Gierigheydt, en met een woordt, tot allerley Booſheydt? Foey gruwelycke Ondanckbaerheydt.

Ghelyck ten tyde van Noach *alle de Wereldt prachtigh, lichtveerdigh ende overdadig Was, tot dat de Sund-vloet alles weghnam: Alſoo heeft oock heden-daegs de Booſheydt, als een ghenerale Sund-vloedt ons gheheele Landt bedeckt: Waerop gewiſſelyck een tweede Sund-vloedt volghen ſal, een Sund-vloedt van Godes Reghtveerdigen Toorn, die het al ſal wegh-ſpoelen, ten ſy ſaecke dat wy ons bekeeren.* Gen. 6. Lucæ 17. 26.

Binnen Sodoma en Gomorrha, *ten tyden* Lots, *maeckten de Luyden haer werck van Eeten en Drincken, van Coopen en vercopen, van planten en timmeren, jae van allerley Booſheydt en Goddelooſheydt, tot dat Godt quam ende deſelve met Vyer en Solpher, 'twelck uyt den Hemel Regende, liet verbranden. Och of de Sonden van* Sodom, *ſoo wel als de Sondaers tot* Sodom *verbrandt waren, 't Waer een gheWenſte ſaecke! Maer helaes, den Peſtilentialen Roock vā dien Brand en de Vervloeckte Aſſen* Gen. 19. Lucæ. 17. 28.

Lucæ. 19.42. *van de* Sodomiten *ſyn over de geheele Wereldt gheſtoven en verſpreydt, ſoo dat met de ſelve Booſheydt den Meeſten hoop der Menſchen heden ten daghe is beſmet.*

Ninive, Babel, *en andere groote Steden, Iae ſyn eyghen Stadt* Ieruſalem, *heeft Godt om hare grouwelijcke Miſdaden met alle hun in wonders uytgeroeyt. Wat helpt het? al die Steden ſyn vergaen, al die Menſchen ſyn vergaen, al die Tijden ſyn vergaē, maer al die Sonden ſyn gebleven. Iae Ick derve ſeggen, dat noch* Ieruſalem, *noch* Sodoma, *noch de* eerſte V Vereldt, *onſe Steden en Luyden in aller-hande ſoorten van Sonden ſyn ghelijck gheweeſt. Alle dinghen nemen af met den Ouderdom, de Booſheydt alleen neemt met den Ouderdom toe, ende krijght alle nieuwe Iaeren oock nieuwe kraghten.*

Eertyds was dit Nederland *onder alle andere Landen het eenvoudighſte, ende daerom iſt oock boven alle andere Landen aldermeeſt vā Godt geſegent: Maer nu het Rijck en Magtigh gewordē is (O wat een verdriet!) ſo iſt geworden een* Academie *en* Hoge-Schole *van dertelheydt ende Goddeloosheyt.*

De Ryckſte Luyden, die meeſt in Godt gehouden ſyn, kennen Godt deur debanck alderminſt, ende in plaetſe dat ſy hare Kin-
Ephe. 6. 4 *deren ſouden optrecken in de vreeſe des Heeren, ſoo laeten ſy die loopen in alle onghebondenheydt, ende opwaſſen in het wilde gelijck een onbeſnoeyden Wijngaerdt, jae planten meermaels de lightveerdigheydt ſelve daerin.*

De Dochters moeten Iuffrouwen ſyn, ende men leertſe ſingen, ſpeelen, danſſen, proncken, tot dat ſy gheworden ſyn Meeſterſſen van alle ydelheydt.

De Sonen helptmēn te Paerde, ende men laetſe rijden en roſſen, tuyſſchen en ſpelen, in Herbergen jae in Hoer-huyſen loopen, des daeghs ſlapen en des naghts rinckelroyen langhs de Straten, tot dat ſy menighmael in hare debauchen ſmoren.

Oud en Ionck, Man en Vrouw, den eenen met den anderēn, ēn weten vā dertelheyd naulicx hoe ſy hun ſelven cierlijck genoeghkleeden ſullen, en den ſtinckenden Madenſack oppproncken.

Van

Van Ooſten en van Weſten, vã Suyden en van Noorden haelt-men eenen nieuwen Snof. Den Hoet moet op ſyn Ieſuyts ſtaen, den Krage op ſyn Italiaens, het Wambas op ſyn Spaens, de Broeck op ſyn Engels, de Schoenen op ſyn Frans, ende ick en weet niet hoe al voords. Inſumma, by aldien andere Landen quamen wederom halen, t' gheen altemets een Nederlander haer ontleent heeft, hy ſoude heel naeckt en kael blijven ſtaen, als een ghepluckte vinck. Wat is dit voor een teecken? Een teeckẽ iſt, dat men in Nederland alder-hande feylen vã d'andere Natien heeft aengenomen en ingeſopen: van den Ieſuyt ſyn dobbelheyd, van de Italiaen oncuyſheydt, vanden Spangjaert hooghmoet, van den Hoogh-duyts gulſigheydt, vandẽ Engelſman dertelheydt, vanden Franſman ligheerdigheydt. &c. Inſumma t' is een teycken dat ons Landt ghe-worden is een Wolf-kuyl en ſtinck-goot, daerinne de vuyligheden van alle andere natien haer by elcanderen hebben verſamelt ende een vergaderinghe ghemaeckt: want ghelijckmen een Vogel kent aen ſyn veeren, ſoo oock den Menſche aen ſyne kleeren.

Dit ſyn de vruchten van de groote Ryckdommen in vele Menſchen. Dus wordt Godts goetheydt meeſtendeel beantwoordt.

Wilmen ſoo handelen, tis ſeker, Godt ſal ſyn milde-hant voor ons toeſluytẽ: ofte ſoo niet, hy ſal ons alle die milde en rijcke ſchatten gheven in ſynen Toorne, ghelijck hy den Kindere Iſraels het Vleeſgh gaf inde Woeſtyne. Num. XI. Numer. 11.33.

O! deerlijc werck, wanneer den Segẽ in een Vloeck verandert, ende dat des Menſchẽ Goet hem anders niet en is, dan een Brock, daer hy aen Worght.

Tot hier toe Myn Heerẽ, *hebbe ick op het Tonneel gebracht het* Miſbruyck *vande* Ryckdommen, *op dat ghy ſiende hoe ſchandelijck* jae *hoe ſchadelijck dat het ſelve is, Ende nochtans hoe aenlockelijck ende alghemeyn, daerdoor ſoudt worden bewoghen om deſe Rijcke ende onwaerdeerlijcke Schatten, die ghy nu hebt te Huys ghekreghen, niet alleen met Vreughde, maer oock met Vreeſe te handelen: Want ſy ſyn ghelijck de*

wilde

wilde Dieren, diemen met groot perijkel aendoet en vanght, maer met immers ſoo groten perijckel aen houwt ende pleeght.

Nu ſal ick aenwijſen, wat u EE: te doen ſtaet tot uwer behoudenisse: ende om in het ſelve ſpoor te blijven, Een dinc is u nodigh, *namentlyck, dat ghy uwe verkreghene Schatten behoorlyck aenlegget ende ghebruyckt nae den Heyligen wille Godes.*

Wanneer de Menſche niet en wetet, Hoe hy ſyne Schatten reght ghebruycken ſal, dan ſynſe hem als een ſchoon Boeck den genen die niet Leſen en can, ofte als een ſcherpe Byl voor hem die gheen Handen en heeft, ofte als een Medicinael Cruydt voor eenen, die de kracht niet en kent, nochte de maniere weet, hoemen dat ſelve nuttighen ſal.

Omme dan u EE: deſen aengaende grondigh te berichten, ſoo ſullen wy bewijſen, dat Rijcke en van Godt gheſeghende Luyden hare goederen ſchuldigh ſyn te beſteden ten deele aen haer ſelven, *ten deele* aen haren Naeſten, *ten deele* aen haren Godt; *'twelck gheſchiedt, wanneer ſy deſelve beſitten met* Vrolijcheydt, *in* Gereghtigheydt, *tot* Godtſaligheydt.

Tis noodig, dat wy 'teen voor en 'tander nae, wat breeder opene en ontfouwen.

Haer ſelven *en behooren de Rijcke Luyden voor al niet wt te ſluyten van het Ghenot haerder Goederen: want ghelijck het ghemeyne ſpreeck-woordt luydt,* Die voor hem ſelven niet en deught, vvien kan hy nut ſyn? *De Vrughten welcke een yeder van ſyn Rijckdommen plucken magh, ſyn niet alleen* Noodtdruft *ende* Ghemack, *maer oock* Vreughde *en* Plaeyſier. *Want wy en connen gheenſins Prijſen die gene, welcke van haere groote Goederen noyt meer, dan juyſt haren Nootdruft nemen willen, ofte naulix ſoo vele, waerinne ſy, ick en weete niet wat, Heyligheydt ſtellen.*

'Tis wel goedt jae noodigh, datmen in gemeynen ofte particulieren, het ſy dreygenden, het ſy dringenden noot, hemſelven voor een tijdt-lanck onthoude, niet alleen van ghemack en vermaeck,

maeck, maer oock van syn gheWoonlijcken nootdruft, om te ernstiger des Heeren plaghen af te bidden, en synen Toorne te stillen, nae t'exempel van David, *van de* Niniviten, *en andere meer: maer dat de Mensche altijt een even strack aengheseght en benepen Herte soude hebben, ende dat een Machtigh Rijck Personagie soude moeten soo spaersaem leven als een armen dagh-looner, Ick en hebbe sulcx noyt gheleesen in Godts Woordt, nochte daer van eenighe practijcke ghesien in de Heylige Mannen Godts.*

Godt en heeft ons hier op Aerden niet ghestelt, als in eenen ghedurighen pyn-kelder, om altijt te vasten, te knaghen, te kermen, en even suyr te sien: Maer veel eer, als in eenen Lust-hoff, 1. Tessal. 5. *om dat wy ons* Heylighlijck *in syne Wercken en gaven souden* Verblijden. *Om ons te verblijden laet hy de Sonne over ons opgaen, en soo Liefelijck schijnen. Om ons te verblijden laet hy de vogelkens soo heughelijck singhen en quelen. Om ons te verblijden laet hy uyt der Aerden spruyten soo vele bloemen, kruyden, en vruchten, van allerhande schoone verwen, van verscheyden smaeck, en menigerley soeten reuck.*

Het schrale Gras en dorre Hoy geeft Godt den beesten, om daer by te levē: maer tot nutte des Menschē laet hy Wassen het voetsame Coorn, en dē Wijn op dat hy des Menschen hert verheuge. Iae tot s' Menschen voldoen heeft hy geschapen de Ossen en de Schapen, daer toe oock de wilde dierē, de vogelen onder dē Hemel, de visschē in de Zee, en al wat in de Zee gaet. Daerom seyt oock den Prediker cap. IX. Gaet henē, ende eet u Broot met vreughden, drinckt uwen wijn met goeden moet, want u werck, behaget Gode wel. Psalm. 104. 14. 15. Psalm. 8. 8. 9. Eccle. 9. 7

Wy souden hier toe noch seer vele connen segghen, maer dewijle meest alle Menschen in desen deele, haerselven eer te veel als te Weynigh toe-geven, soo staken Wy dit eerste stuck ende gaen tot het tweede deel van uWen plicht, bestaende in Gherechtigheydt.

Door Gherechtigheydt, *seydt Salomon,* wordt des Co- Proverb. 16, 14.

nincx Croon ende Throon beveſtight. *Daer is ten allen tyden veel ghediſputeert onder de* Philoſophen *ende Werelds Wijſe, hoe dat Rijcken en Republycken, Collegien en Compagnien ſouden connen worden geconſerveert en ſtaende ghehouden. Den eenen bleef aen dit, den anderen aen dat middel hanghen: Maer* Salomon *ontbint den knoop, ons Wijſende tot de eene* Gereghtigheydt. *'Twelck oock de cloeckſte onder de Heydenen wel hebben geſien, ende onder andere de Wijſe* Plato *die de Republycken waerſchouwt, dat ongherechtigheydt t'wiſten baerdt, en dat den twiſt alle ſtaten ruineert.* Seneca *ſeydt oock in ſynen* Thyeſte.

Plato lib. 1. de Republ.

Seneca

Vbi non eſt Pudor, nec cura Iuris, Sanctitas,
Pietas, Fides, Inſtabile Regnum eſt.

Tis ſeer een, met het ghene Syrach *ſeydt*: Om des gevvelds, Onrechts, en Gierichеyds vville, comen de Coninckrijcken van den eenen Volcke ten anderen.

Syrach 10. 8.

Nu deſe u We Ghereghticheydt *behoort haer Wederom te verdeelen in t'Wee armen. Dē eenen moetſe hebben inde* Compagnie, *den anderen* daer buyten.

Voor eerſt en voor al, mijn Heeren, *ſoo moet ghy de Gereghtigheydt in u Wе Camer houden, ende boven aen ſetten in des Preſidents ſtoel. Handelt trou Welijck niet alleen in regard van uwe Mede-participantē, dewelcke ghy dient in het bewint van deſe gheſegende Compagnye: Maer oock in regard van u Wе Schippers, Soldaten, Matroſen en alle andere, dewelcke u dienen in het uytvoeren van uwe raed-ſlaghen. Gheeft hun blijmoedelijck ende volcomentlijck Wat hun is toegheſeydt ende belooft, op dat ſy niet ghediſcourageert en worden in haren dienſt, nochte veroorſaeckt Worden ontrou W met ontrou W by geleghentheydt te loonen, nochte ghedwonghen Worden teghen u te ſuchten nae den Hemel, over het inhouden en vercorten van haren verdienden loon; waerop dat altijdt een ſchrickelijck wee volght, ghelijck* Iacobus *aenwijſt in ſyn 5. cap.* VVelaen nu ghy Rycke, huylt

Iacobi 5. 1.

ende

ende weent over de elenden, die u overcomen ſullen. Siet den loon der werck-luyden, den welcken ghy vercort hebt, roept, ende hare ſtemme is ghecomen tot inde ooren des Heeren Sabaoths. 4.

Maer deſe uwe Gherechtigheydt moet oock buyten de Compagnye *haerſelven uytſtrecken, en gaen tot inde Hutgens van de* Armen: *Want men is ſchuldigh en ghehouden volgens de Wetten, ſo van de Nature, als Schriftuere, den Armen vanden overvloedt mede te deelen. De Armen hebben oock haer aenpaert en deel in alle Conqueſten, en wanneermen haer dat onthout, ſoo beſteeltmen haer. De alderrijcxſte die daer leeft, is maer een* Diſpenſier *en* Rent-meeſter *Godts; ende dien volghens, ghelijck een Rent-meeſter onreghtveerdigh is, die ſynes Heeren goedt niet en gheeft ter plaetſen, daert hem wordt gheordonneert, maer alles onder ſich behouwet, ende in ſyn eyghen pot ſchrabbet: Alſoo ſyn oock alle de Rijcke Luyden, welcke den Armen (die Gods ordonnantie voor haer brenghen) niet een ſtuyver en willen geven, ontrouwe, onrechtvaerdighe, en onwaerdige Rent-meeſters. Iae daer en is gheen grooter ongherechtigheydt, als onbarmhertigheydt. Chriſtus ſeyt by Matt. in het VI. Cap.* Siet toe, dat ghy uvve Gerechtigheydt niet en doet voor de Menſchen. *Het welcke onſen Neder-duytſchen Overſetter alſoo vertaelt:* Siet toe, dat ghy uvve Aelmoeſſen niet en doet voor de Menſchen. *Waerom anders ſoude de Heere Chriſtus onſe* Aelmoeſſen *toe-gheſchreven hebben den name van onſe* Gerechtigheydt, *als om dat wy onſe Goederen niet* rechtveerdelijck *en connen beſitten ſonder* Aelmoeſſen? *Siet dan oock ghy wel toe* mijn Heeren, *dat ghy de Armen niet en verkortet, nochte haer portie onthoudt; Maer gedenckt dat u Godt de Heere daerom ſulcken volheydt geeft: want ghelijckmen een Voetſter oft Minne-moeder wel doet eten en drincken, niet om haer ſelfs wille, maer op dat het Kint te beter ende overvloedigher ſoch ſoude krijghen: Alſoo wort oock den Rijcken ſulcken over-* Lucæ. 16. 1. Matt. 6. 1.

vloedt ghegeven, niet ſoo ſeer om haer eyghen baſt te vullen en buyck te meſten, als wel om dat ſy aen den Armen wederom ſo veel te milder ſouden uyt-geven ende dies te rijcker deelen.

Dit is de beſte ende ſekerſte Negotie. Hy Negotieert op den Hemel, die weldadigh is aen den Armen, gelijck de Heere Chri-

Lucæ 12. 33. *ſtus leert in het xij. cap. Luc.* Verkoopt dat ghy beſit, en geeft Aelmoeſſen, *ſeyt hy.* Maeckt u. l. buydels, die niet en verouden, eenen Schat die niet en vergaet, inden Hemel, daer den dieff niet en comt, noch de motte ſchent. *De aerdſche buydels en Comptoiren en zijn niet ſlot-vaſt. Wat in deſelve wort wegh-geleydt, is menighmael ſoo veel als wegh-*

Hagg. 1. 6. *gheſmackt.* VVie ſyn gelt vergadert, *ſeyt* Hagg. *cap. 1.* die leyt het in eenen hollen buydel; *in een buydel ſonder bodem, daer het onder ſoo ras uyt-valt, alſt daer boven in-valt.*

Auguſt. *Het en vergaet niet dat ghy den Armen geeft, ſeyt een out Leeraer, maer wat goederen ghy behoudt, die moeten vergaen: Want of ſy ſullen u verlaten metter tijt, of ghy ſult haer verlaten met de doot. Leert van de Acker-luyden hoe warachtigh dit ſy: Want het Coorn, dat ſy ſtil op hare Solders laten leggen, vijf of ſes Iaren lang, dat vermindert en vergaet allenxkens. 'tWort van de Ratten, Muyſen, Calanders en ander onghediert op-gegeten, oft door ongeval bedorven: Maer 'tgeen ſy in den Acker worpen, dat geeft ſynen overvloedigen Oogſt, ende comt wederom in met groote winſt. Dat het oock ſoo ghelegen is met*

2. Cor. 9. 6. 9. 10. *de Rijckdommen, toont Paulus wijdloopigh. 2. Cor. 9:*

Aelmoeſſe, *ſeytmen gemeynlick,* en armt niet. *Door Aelmoeſſen wort des Coopmans goet veraſſureert. Men doet ſyn geld op wiſſel, jae men doet het op woecker, als men dat den Armen over-doet. Hier geeftmen't, ende boven inden Hemel ontfangtmen het wederom. Hier geeſtmen een, ende daer ontfangtmen*

Matt. 19. 29. *thien, jae hondert inde plaets. Wilt dan, Mijn Heeren, een ghedeelte van uwe ſchatten door hulpe van de aelmoeſſen over-voeren inden Hemel: Want van tween een, of ghy moet deſelve nae*

den

den Hemel senden, of sy sullen u nae de Helle senden. Voorsichtigh syt ghy, soo ghy het eerste doet; en seer qualijck beraden, soo ghy het laetste wacht. Een onbarmhertigh Oordeel, *seyt Iacobus,* sal gaen over hem, die geen Barmhertigheyt ghedaen en heeft: Maer de Barmhertigheydt roemt teghen het Oordeel. Iacob. 2. 13.

Daer is noch overigh het laetste, dat wel het voornaemste van allen is, daer-inne ghelegen, dat ghy uwe goederen implojeert tot den Godsdienst. *Als ghy uwen naesten geeft, Wat uwes naestens is, dat is Wel: Maer als ghy daer-en-boven Gode geeft, Wat Godes is, dat ist al.*

Wy lesen Genes. 14. *dat* Abraham, *den Vader aller Gheloovigen, aen* Melchisedech *den Priester des Alderhooghsten Gods, de* Thienden *gegeven heeft van alle den buyt, welcke hy syne vyanden ontjaeght hadde. Ende waerom dede* Abraham *sulx? Niet alleen tot erkenteniſſe van de gifte ende segeninghe, welcke* Melchisedech *hem te ghemoet hadde ghebracht: Maer ook tot een teycken van Danckbaerheydt aen Godt, die hem de Victorie, en met de Victorie sulcken kostelijcken Schadt verleent hadde. Hier door vont sich* Abraham *verplichtet, om wederom het thiende deel van alles, ter eeren Godts, ende tot vorderinge van den Godts-dienst, aen dien dienaer Godts uyt te keeren.* Genes. 14 20.

Wy lesen Daniel 1. *dat* Nebucadnesar, *den Coninc van* Babel, *overwonnen hebbende de Stadt* Ierusalem, *uyt den Tempel wel Wech nam de gulde en silvere vaten, als eenē buyt: maer dat hyse ook Wederom bracht inden lande Sinear; en waer daer?* In synes Gods huys ende Schat-kiste. *Merckt wel, niet in syn eyghen Schat-kiste: Maer in de Schat-kiste synes Godts.* Daniel. 1. 2.

Wt beyde dese exempelen blijckt klaerlijck, dat het is een seer out ghebruyck, niet van huyden noch van gisteren, maer van vele eeuwen, soo onder de Heylighen als Heydenen, dat sy naer grote en rijke victorien een gedeelte van haren buyt tot Gods eere, ende onderhoudinge van syn dienst goedwillighlijck hebben gegeven.

Predyk. 1.7. *Dit is oock in Reden en billickheydt ghefundeert.* Alle wateren komen uyt de Zee, en ſy loopen wederom inde Zee. Aen de ſelve plaetſe daer van ſy eerſt vlieten, daer vlieten ſy wederom henen, *naer het ſegghen* Salomons. *Even alſulcken cours en loop behooren oock te houden de Rijcke ſchatten, diemen verovert. Waer van daen comen ſy doch? Synſe niet een gave Godts, ende een gheſchenck des Alderhooghſten? Wat kander dan billyker weſen, als datmen deſelve wederom ter eeren Godts aenlegghet?* Heere onſe Godt (*ſeyde den Coninck David*) alle deſen Hoop, die vvy gheſchickt hebben u een huys te bouvven, die is van uvver Handt ghecomen, ende is altemael uvve. *T is ſoo ghelijck hy ſeydt, wy en connen Gode niet geven dat een ſpelle waerdigh is, ofte het moet ons eerſt van Godt ghegheven werden. Ende is dat ſoo, dat Godt ons alles gheven moet, wat onredelijcke en ondancbare luyden ſouden wy dan ſyn, indien wy hem niet een cleyn partijtgen ſyner geſchencken en wilden wedergheven?*

1. Chron. 29.16.

Omme dan oock een beſluyt te maecken van dit point, Ick bidde u, Myn Heeren, *en vergeedt uwen Godt niet, noch ſynen dienſt. Beleydt de ſaecken daer toe, dat uyt de onwaerdeerlijcke Schatten, die u de Heere te huys gheſonden heeft, moghe gheboutwet worden een goedt* Collegium, *tot opqueeckinghe van wackere verſtanden, en Godtvrughtighe ſielen, om door de ſelve den waeren Godts-dienſt in de landen van* VVeſt-Indien *voort te*

2. Chron. 20.26. *planten. Ende ghelijck ten tijden des Conincx* Ioſaphat *de plaetſe, alwaer ſy Godt loofden van weghen de victorie en den grooten buyt, ghenoemt wiert het* dal Berachah, *dat is, het* lof-dal; *doet ghy oock alſoo boven de Poorte van dat* Collegium *met groote letteren ſchrijven* Beth-Berachah, *dat is, het* Huys des lofs, *tot een eewigh Memoriael en ghedenckteycken van de ontfangene weldaet uyt* VVeſt-Indien.

O! hadden de Papiſten *eens ſoo treffelijcken buyt, datelijck ſouden ſyt hun Kercken, Cloſters en Collegien laeten ghevoelen.*

Ende

Ende ſullen ſy u te boven gaen in den dienſt Gods, daer ghy hun te boven gaet inden ſeghen Godts? Sullen ſy in de duyſterniſſe yveriger ſyn, als ghy inden lighte?

De Heere can u eer langhe eenen voet gheven in het vaſte landt van de Weſt-Indien, draeght immers ſorghe, dat dan oock aldaer datelijck den name des Heeren een voet en vaſte plaetſe moghe krijghen, dat ſyn woordt ende Evangelium daer klincke, ende dat door middel van dien, Gode veel Sielen gewonnen, ende als een Danck-offer toeghebracht moghen worden.

Indien ghy den dienſt Godts met allen ernſt voord-ſet, in de nieuwe Wereldt, ſoo ſult ghy u ſelven een goet fondament wechlegghen in de toecomende Wereldt. O! hoe veel duyſent Sielen ſullen noch veel hondert jaren naer uwen doot u looven, en van deſe uwe Godts-dienſtigheydt in die vreemde Landen getuygeniſſe gheven voor Godt, en voor alle de wereldt. De Aertſche Schatten die ghy uyt America *haelen ſult, ſullen met de Aerde vergaen: Maer de Hemelſche ſchatten die ghy daer brengen ſult, ſullen u namaels inden Hemel brenghen, ende eewich rijck maecken. Stelt u vooren deſe overſchoone beloften Godts, dat die ghene, die daer vele ter Gherechtigheydt brenghen, naemaels blincken ſullen als de Sterren altoos en ewighlijck. Soo ghy hier de blinde Menſchen, welke in de duyſterniſſe en ſchaduwe des doots ſitten, mededeelt het licht des Woordts: Ghy ſult naemaels uyt ghenaden ontfanghen het licht des Hemels. Soo ghy hier u beſte doet, dat de naeckte Sielen, van de naeckte en wilde Menſchen mochten aenghetrocken werden met het cleedt der heyligheydt: Godt ſal u hiernamaels wederom, wanneer ghy naeckt uyt der Aerden ſult opſtaen, met eewighe Heerlijckheydt als met een cleedt omcinghelen.* Daniel. 12.3.

Maer om te blijven binnen de paelen van deſe teghenwoordighe Wereldt, ghy en ſult hier niet miſſen de rijke Goederen Godts, indien hy niet en miſt dat deel, welck ghy ſynen dienſt ſchuldigh ſyt. Deſe Danckbaerheydt ſal Godt verbinden tot ghe-

ſtadighe

ſtadighe weldadigheydt. Doen den Patriarche Iacob *nae* Me-
Geneſ. 28,22, ſopotamien *reyſde, ſoo richtede hy eenen ſteen op tot een teycken, en dede by dien ſteen deſe belofte: In ſoo verre Godt almachtigh hem geſondt en voorſpoedigh uyt* Meſopotamien *liet weder comen, dat hy dan te dier plaetſe een Godts-huys bouwen wilde, ende daer toe de Thienden gheven van alle goederen die hy ſoude proſpereren. Wat ghebeurde daer op? Godt de Heere nam ſulcke een ghenuchte en ghenoeghen in dit des Patriarchen voornemen en danckbaer ghemoet, dat hy hem ſeghende, meer als eenigh Menſche ſoude connen bedencken: Soo dat Iacob ſelve wederom comende, en by hem ſelven overdenckende in wat ſchijn dat hy was uytghegaen, van verwonderinghe luyds keels op gheroopen heeft, ende gheſeydt.* O Heere, Ick ben te ſnoode aller Barmhertigheydt en aller trouvve, die ghy aen uvven knechte ghedaen hebt: vvant ick en hadde niet meer dan deſen ſtaf, doen ick over deſe Iordaen ginck, ende nu ben ick tvvee Heyren ghevvorden. *Voorwaer wel een groote Metamorphoſis en wonderbaerlijcke veranderinghe, te ſien, hoe dat eenen ſtaf niet alleen tot twee ſtaven, maer tot twee groote Heyrleghers ghemultipliceert was; nochtans is dit den Patriarche* Iacob *van weghen ſyn danckbaer ghemoet, en yver tot den Godtſdienſt wedervaren. Niet minder en ſal u E E. gheſchieden. Eenen gulden, die ghy hebt ingheleydt, ſal Godt niet alleen tot twee brenghen, door middel van deſe Weſt-Indiſche Compagnye, maer noch ſoo vermenighvuldighen, dat elck een, een beſonderen hoop, ende als een groot geldt-legher worden ſal. Doet maer ſoo, als* Iacob *ghedaen heeft, dat is, thoont u vyerigh en gheneghen om Godts huys te bouwen, en ſynen Godtſ-dienſt te hanthaven. Dit is de ſpille daer het alle om draeyt, ende dē hooft-naghel daer alle gheluck aen hanght. Wilt ghy dat Godt ſyn milde handt en ſeghen-rijcke ſchat-camer voor u meer en meer opene, ſoo moet ghy oock voor Godt en ſynen dienſt openen uwe beurſen en ſchatrijcke Comptoiren.*

Ick

Ick vertrouwe, mijn Heeren, *dat u E E. (op alles Wat ick hebbe tot hier toe ghededuceert) behoorlijck ende inde vreeſe des Heeren letten ſult; Iae dat u EE: oock ſonder myne aenporringe ſulcx alles ſout hebben betrachtet, ende door Godts ghenade in het Werck gheſtelt. Maer men gheeft oock altemets wel de ſpore aen een loopent Paerdt, ende men roept het ſelve onder het vier-voeten eens toe, op dat het noch dies te couragieuger loopen ſoude: uytwijſende het bekent Latyns vers.*

Acer, & ad Palmæ per ſe curſurus honores,
Si tamen horteris, fortior ibit equus.

De Heere onſe Godt wil u alle aennemen in ſyn Heyligh gheleydt, alle uwe actien en raden ſegenen, ende uwe voorſpoedighe Compagnye noch voorſpoediger maecken, tot eere van ſynen groten naem, en ten goede van ons Lieve Vaderlandt, om Chriſti ſynes ſoons wille. Amen.

Vermaninghe tot Danckbaerheydt, aen alle de Lief-hebbers van ons ghemeyn Vader-land,

Getrocken uyt den Lof-ſanck Moyſis, Exod. XV.I.

Doen ſanck Moſe, ende de Kinderen Iſraels dit Lied den Heere ende ſpraecken. *Ick wil den Heere Singhen want hy heeft een Heerlijcke daet ghedaen: Paert ende Waghen heeft hy gheſtortet inde Zee.*

AEndachtige/Wel-lieve in Chriſto. De uytcomſte van alle dinghen/maer inſonderheydt vanden Oorlogh is aenden Hemel vaſt. De Blinde Heydenē hebben dit door 'tlicht der Natuere gheſien: daerom hebben ſy oock verſcheyde Goden ende Godinnen verziert/ die ſy het Regiment vanden Oorlogh toe-ſchreven/ ghelijck daer ſyn geweeſt/ Iupiter en Mars: Caſtor en Pollux: Venus en Pallas &c.

Deu.6.4. De Heylighe Schrifture leert ons / datter maer eenen Godt is/ Schepper des Hemels ende der Aerden / Onderhouder ende Regheerder van de gheheele Wereldt / die aen het Roer vanden Oorlogh zidt. Daeromme wordt hy ghenomt de Heere Sebaoth, dat is/ Heere der Heyrſcharē ofte der Heyrlegheren. Eñ een Sterck Heldt, een Reght Kryghſ-man.&c. Het Paerdt wort wel ten ſtrydt-daghe bereyd, maer de Overwinninghe is vanden Heere ſeydt Salomon. Prov. 21. Met Godt canmen Kryghſ-volck verſmijten, met Godt canmen groote daden doen, ſeyt David Pſa. 60. Soo Godt met ons is, wie can teghen ons? ſeyt Paulus, Rom.8. Hy is geweeſt Sampſons Kake been/ Samgars Knodſe/ de Baſuyne van Ioſua, het Swaerdt van Gideon,

Eſai.47.4
Ierem, 20.11.
Exo.15.3
Proverb. 21. 31.
Pſalm. 18.30.
Pſalm. 60.14.
Ro.8.31.

Gideon, dē Staf/Slinger ende Kepe van David. Hy maeckt/ en niemand bzeeckt: Hy bzeeckt/en niemant maeckt.

De Ghelovighe hier van wel versekert zijnde / hebben altydt om de Victozie Godt ghebeden / ende nae de Victozie Godt ghedanckt: gelijck onder anderen blijckt uyt het teghenwoozdigh exempel van Moses, ende de Kinderen Israels.

Wy sullen de gelegenthepdt van de heele saecke wat naerder en naeckter ontdecken. Als Moses met de Kinderen Israels, sterck synde ses hondert duysent Mannen te voete/ behalvē de Kinderen/ uyt Egypten vertrocken/ Pharao ende de Egyptenaers hebben deselve met aller maght nae-ghejaeght / niet twijfelende aen een goedt Succes. Sy dachten / Israel is bequamer om te slooven/als te strijden. Sy syn madt/ en ghenoeghsaem afghement dooz ghedurigen Arbepdt/wy daerenteghen syn frisch ende cloeck. Sy en syn niet gheoeffent inden Krijgh/ noch voozsien van Amunitie. Wy daerenteghen syn Capiteynen en Soldaten dooz pzofessie/ en vinden ons ghesterckt met menighte van Waghens en Paerden. In summa/sy beloofden haer selven sekerlijck de Victozie/ eer sy die noch hadden. Ja selfs de swacke Israeliten en daghten anders niet/als dat sy doode Luyden waren / en begonsten alreede te spzeken van hare graven. Sy saghen de See vooz haer: Sy saghen de Egyptenaers achter haer: Ende sy en wisten niet/ welcke van beyden dat haer onghenadigher wesen souden/of de golven van de See / of de swaerden van Pharao. Maer wat deden sy/in dese hare uyterste benanthepdt. Sy riepen alle tot den Heere: Insonderhepdt Moses, jae t'Herte Mosis stondt soo strack ghespannen nae den Hemel/en schoot uyt sulcke vierighe suchten tot Godt / dat Godt wt zijnen Hooghen Hemel neder sagh/en seyde; Moses, wat Roept ghy tot my? al hoewel hy uyterlijck niet een Lip verroerde. Siet daer het eerste.

Exod. 12.

Exod. 14. 10, 11.

Daer nae keert de kans anders om: want de Wolck-Colomne/welcke vooz haer plaght te gaen/die vertreckt achter haer/en is ghelijck een schepdt-muyr tusschen Godts vzienden en vyanden. De Zee scheurt van een: Sy maeckt een dzoogh voet-padt vooz Israel; en hare Wallen blijven aen weder

Exod. 14. 19, 20.

21.

derſijden ſtaen / als ſtijve en ſteyle Muyren. De Kinderen Iſraels en waren ſulcke Bolwercken niet ghewent. Het ghene ſy vreesden dat haren onderganck ſoude weſen / dat wordt haerlieder behoudeniſſe. Sy comẽ ſonder hinder aende overſijde van de Zee / ende Pharao verſmoort daerin met al de ſyne. Wat ghebeurter nae deſe Victorie? De vreese van Iſrael verandert in vreughde / haer bidden in dancken / en haer voorigh ſughten in vrolijck ſinghen. Moſes ſongh / Iſrael ſongh / het ſongh al watter was ter eeren Godts. Siet daer het tweede.

27.

28.

Exod. 15.

Doe ſangk Moſe, ende de Kinderen. &c. Dyie Hooft-ſtucken ſtaen ons in deſe woorden aen te mercken.

Voor eerſt. den Tydt, wanneer: Ten tweeden / de Perſonen, van de welcke: Ten laetſten / de Wijſe en Maniere, Hoe dat Godt de Heere voor deſe Victorie ſy ghedanckt.

Wy ſullen alles wat breeder verklaren / ende daer nae ons ſelven toepaſſen.

De Heer opene myne Lippen, en u. l. Herten, door ſynen H. Gheeſt. Amen.

I. Deel.

Wilmen weten Wanneer Godt ghedanckt ſy? het eerſte woordt van dit verſ. is als de Hant van het uytwerck / die ons pertinentelijck / den Tijd aenwijſt. Doen, ſeydt de Schrift / dat is / aenſtonds nae dat Iſrael ſynen vyant ſagh verſlagen: Doen ſeydt ſy / heeft Iſrael Godt ghedanckt.

Wanneer de ſchoone Bloemen inde Lenten ghewaer worden de klare ende warme ſtralen vande opgaende Sonne / men bevint dat ſy datelijck hare ſchoon-gheſchilderde Bladeren openen gelijck ſoete Lipkens / ende eenen aengenamen welruyckenden aeſſem wt gheven. Godts Kinderen ſyn als ſchoone Bloemen, als Lelien, als Rooſen aen de water-beecken gheplantet / ghelijck Syrach ſpreeckt. Dienvolgens / wanneer de ſtraelen van Godts goethevdt ende ſeghen op haer vallẽ / dan ſoo doen ſy van ſtonden aen haren Mont wijt open / ende laten hare danck-ſeggingen opklimmen nae den Hemel / Gode tot eenen ſoeten ende aenghenamen Reuck.

Syrach 39. 17. 18

Siet daer van een Levendigh exempel / niet alleen hier teghenwoordigh in Moſe en de Kinderen Iſraels, maer oock inden

den Patriarche Noah: want/ hy en was so haest niet upt de Sundvloed verlost/niet dat hy synen voet settede op de Aerde/die noch vocht en slibberigh was van het water/soo bouwede hy eenen Altaer den Heere; Niet een huys tot syn eygen gemack/ Maer eenen Altaer tot des Heeren loff. Soo deden insgelijcx die vanden huyse Iuda, ten tijde vanden Coninc Iosaphat: want als sy den roof vande Ammoniten, Moabiten ende Edomiten onder elckanderen uytghedeelt hadden/ waer mede sy wel drie volle dagen waren doende gheweest/ Siet/ aen den Vierden dage, Terstondt aen den Vierden dage so loofden sy God. Sy en ginghen niet met den buyt nae de Steden daer sy woonden/om hun selven te rusten/ te koesteren / ende goet chier aen te doen: Maer in een Valleye ofte Dal daer ontrent/ om God op de versse daed loff/ prijs ende eer te bewijsen; waer van daē die plaetse den Naem van een Loff-dal becomen ende behouden heeft. Laet ons eens aensien den Coninck David. Wanneer hem God de Heere eenige victorie verleent/ofte yet goeds gedaē hadde: Sijn eerste ganck was eenen Kerck-ganck: Syn eerste woord was een Lied; ende syn eerste werck/een Offer des Loss.

Genesis 8.20.

2. Parli. 20.26.

Psalm 43.4.

t'Is altijd wel/ wanneert oock is/Gode te Danck-offerē: Maer alsmen zulcx datelick doet/sonder dilay ende uytstel/ dan ist dubbel wel/volgens de oude spreuck:

Bis dat, qui cito dat.

Dat is: Hy geeft twee-mael/die ten eerstenmael geeft/ ofte die ras en veerdigh geeft.

II. Deel.

Maer nu/ wat waren voor luyden welcke God hier loofden? Het was Moses, ende het was de gheheele menighte der Kinderen Israels, neffens hem. Moses als Rechter ende Overste/ De Israeliten als Subjecten ende Ondersaten. Dese trocken te zamen eene Lijn / gelijckelijck God danckende. Het volck hadde eenen goeden Voorganger/ namelick haren Oversten Mosem: Ende desen Oversten hadde seer goede Navolgers/ te weten/ alle de Kinderen Israels,

Het advijs van Claudius Aurelius is seer excellent: Rex viva Lex. dat is: Den Coninck is ofte sy een levende Wet. Want gelijck de Wet is een dooden Rechter: Alsoo behoort oock een

Rechter ſyn beſt te doen/dat hy voor ſyn volck zy als een levende Wet.

Dan gaet het eerſt wel in een Landt/ alſt ſoo gaet: want de daden van de Princen ſyn ſoo veel / als Leſſen ende Inſtructien voor de Ghemeyne Luyden. Gelijck den Chamæleon ſyne verwē verandert/nae advenant ſyne objecten/ſulcx dat hy root is by root/en groen by groen: Alſoo iſt dat mede de gemeyne Luyden hun manieren ende Humeuren veranderen/nae advenant hun Princen.

Syr.10.2. Sulcken Heer / ſulcken Knecht: ghelijck als de Regent is/alſoo ſyn oock ſyne Officieren: ghelijck den Raedt is / alſoo ſyn oock de Burghers ſeydt Syrach.

Pſalm. 133.2. Doen Aaron gheſalvet wierdt tot Prieſter, den coſtelijcken Balſſem en bleef op ſyn hooft alleen niet ligghen / maer hy daelde neder van ſyn hooft tot in ſyn baerdt / jae tot inden onderſten zoom van ſyn kleedt/ als te ſien is Pſalm. 133. De Princen en Overheden ſyn ghelijck hoofden van een gants landt; Daerom wanneer ſy de vreeſe Godts voor haeren ooghen hebben/men ſal klaerlijck ſien/ en niet der daet bevinden/dat dan oock de Godtvruchtighedt in de aldergeringſte perſonen ſal comen herberghen.

Predi. 10. 16.17. Hier op lettende den Coninck Salomon/ſo roept hy upt in het 10. cap. van ſynen Predyker; Wee u landt, wiens Coninck een kint is. Wel u landt, wiens Coninck edel is. Een boos Coninck verderft landt en Luyden / maer wanneer de gheweldighe kloeck ſyn / ſoo gedijet de Stadt.

Syrach. 10.3. Wy moeten noch eenen ſtap voorder gaen / om te beſien/ hoe en op wat wijſe dat Godt/ſo van Moſe, als van de kinderen Iſraels ſy ghedanckt en ghelooft. Daer ſtaet/ dat ſy den Heere een Liedt ſongen, ſegghende, Ick wil den Heere ſinghen: want &c.

Iii. deel. Tis t'ghemeyn ghevoelen vande Leeraers / dat alle de Manſ. perſonē aen een beſondere plaetſe/ende alle de Vrouſperſonen aen een andere plaetſe ſyn te ſamen gheco men: Ende dat ſy van Vreughde/ hant aen hant/ ghemaeckt hebben eenen rondē dans/ eenen rey-dans: Ondertuſſchen ſingende en juychende ter eeren Godts. Moſes (ſoo t'ſchijnt) heeft voor

ghe ſon-

ghesonghen onder de Mans: ende Mirriam / de suster Mosis (als blijckt upt het 21. vers van dit cap.) heeft voor ghesonghen onder de Vrouwen. Beyde begonnen sy haer liedt op eenerley wijse/naemlijck aldus: Ick wil den Heere singhen &c.

Wat van het dansen sy/dat laeten wy in syn waerde; Altijt dit is seker/dat Moses,dat Mirriam,ende gheheel Israel niet een Liedt ofte Gesang den Heere ghedanckt hebben. Sy songhen alle te samen en spraken: Ick wil den Heere singhen. Niet Wy willen,maer Ick wil.Ick,Ick,even als ofte Israel maer eenen Man ghewest en ware.

Twee dinghen seggen de Kinderen Israels in dit begin van haer Danck-Liedt,het welcke is ghelijck een Argument, ende Sommier of cort begrijp van al het gene datter naevolght

Eerst gheven sy te kennen wat sy doen willen/ namelijck den Heere singhen.

Ten anderen/ waerom sy sulcx doen willen / namelijck om dat de Heere haerlieden een Sonderlinghe en overgroote weldaet bewesen hadde,Paerdt ende waghen / dat is / alle de macht van haer vyanden stortende inde Zee.

Wat wil doch Israel doen? Ick wil den Heete Singhen seydt Israel. Alle dinck heeft synen tijdt. Weenen heeft synen tijdt/ en lacchen heeft sijn tijdt: Leer-dragen heeft synen tijdt/ en dansen heeft syn tijdt: Schreyen heeft synē tijdt / en Singen heeft syn tijdt/ ghelijck ons den Predyker leerdt in syn 3.cap. Men leest inde Heydensche Historien van eenen Democritus die alle de daghen synes levens niet dede/ dan lacchen; ende van eenen Heraclitus, die alle de daghen synes levens niet en dede dan schreyen. Dit waren twee groote Sotten. Veel wijser syn de kleyne Vogelkens: want altemets singhen sy/altemets swijghen sy. Wanneer het mistigh / reghenachtich/ onstuymich weer is/dan schuylen sy hier ofte daer / sy blijven inder nuypten sitten/ende sy treuren. Maer als het schoō en stil weer wordt/dan vliegen sy herwaerds en derwaerds/ singhen en quinckeleren / den Hemel met hare melodye verbullende. Soo behoort het ock toe te gaen met de menschen/ waerop Iacobus siet in syn 5. cap. Seggende: Is daer jemandt onder u in Lyden dat hy bidde: Is daer jemandt goet moeds, dat hy

Predi.3.14.

Iacob. 5.13.

hy singhe. Ende dit is de meyninghe vande Parabel Christi
Luce.7. 32. Luc.7. Indien de Heere metter Flupte speelt / soo behoozen wp te dansen: Indien hp klaech-liederen singht / soo behooren wp te weenen. Dit hebben de Kinderen Israels ten tyden Mosis waerghenomen: want soo langhe als sy saten in den dienst-hupse Egypti, en aldaer elendelijck wierden getravailjeert; kermen en klaghen en was by haer gheen ghebzeck. Sy lamenteerden soo jammerlijck / dat de Heere haer geschrey
Exo.3.7. hoorde inden Hemel. Maer doen sy upt Egypten waren verlost / en op haer bzye voeten stonden / siende den onderganck van hare Tyzannē / datelijck begonnē sy met bzolijcke stemmen te jupchen / ende sy songhen immers soo lupde / als sy te voozen schzeyden.

Maer hoe songhen sy? niet ghelijck de slupten en ozghelpypen / upt-slaende in het wilt een pdel ghelupt / dat niet en berepckent. Veel weynigher hebben sy ghesonghen eenighe Heydensche liedekens / ter eeren vā Isis of Osyris, van Venus of Cupido, van den eenen of den anderen Egyptisen af-Godt. O neen! Maer sy hebben den Heere ghesonghen / dat is / sy hebben den Heere met haer liedt ghelooft. O Heerlijcke sake! wanneer des Menschen tonghe is als een Davids Herpe, ghestelt om daer mede te vercondighen de Deughden des Alderhooghsten Godts. Het is een Kostelijck dinck, een seer goede
Psalm. 92.1. saecke, den Heere te loven, ende den name des Alderhooghsten lof te singhen. Een bzolijcken Lof-sanck behaeght Godt veel
Psalm. 69.32. meer / dan eenen jonghen Os / die Hoznen en clauwen heeft. De aenghenaemste Offerhanden / diemen Gode can pzesenteren / syn de Offerhanden des Lofs. Dese klimmen inden Hemel / als een lieffelijck gheroock van Cyperen met Nardus,
Cant.4. 14. van Calmus met Caneel, van Myrhe, Aloë, en allerley costelijck Pulver eenes Apothekers.

Wp verstaen wat Israel ghedaen hebbe. Laet ons insien de Reden, waer dooz Israel bewogen is / om sulcx te doen. Dese wozdt uptghedzuckt inde volghende woozden / die aldus lupden: Want de Heere heeft een Heerlijcke daet ghedaen. Wat daet doch? Paerdt en waghen heeft hy ghestortet inde Zee.

In het ghemeyn wozter ghesepdt / dat de Heere een heerlijcke

lijcke daet ghedaen heeft. **Eygentlijck luyden de woorden aldus:** De Heere is hooghlijck verheven; **ofte**/ De Heere is Heerlijck verhooght; **ofte**/ **ghelijck het** Pagninus **vertaelt**: *Magnificando Magnificatus est Iehova*, **dat is**/ Iehova **doende een groote heerlijcke daet**/ **heeft hemselven bethoont een groot en heerlijck Godt. Ghelijck Godt de Heere** Groodt **is in hem selven**/**alsoo is hy ock groot in syne daden; Ende wyders**/ **ghelijck hy groot is in syn daden**/**alsoo is hy ock groot in achtinge**/ **by alle die ghene**/ **welcke op deselve behoorlijck letten ende achtnemen.** Wonderbaerlijck sijn uvve wercken Heere, ende dat bekent myne Siele wel, **seydt** David: psa. 139. **Desghelijcx** psalm. 86. Heere ghy syt groot, ende doet wonderlijcke wercken. **Het minste dat Godt doet**/ **is een helder trompet**/ **uytroepende overluydt**/**dat hy die het doet**/**uytermaten groot is.**

Psalm. 139. 14. Psalm. 86. 10.

Maer insonderheydt heeft Godt syne groote Majesteyt willen bethoonen inde verlossinghe der Kinderen Israels **uyt** Egypten, **ghelijck hy selve verclaert** / Exod. 6. **seggende**/ **tot** Mosen: Ick wilse verlossen door eenen uytgherecten Arm, en groote gherichten. **Wy sullen daer van een proefken ofte twee nemen.**

Exod. 6. 5

Ick gae voorby alle de wonderlijcke plagen/ **welcke over Egypten-landt quamen**/ **ghedurende den tydt dat de** Kinderen Israels **daer wierden ghehouden teghen Godts bevel**/ **ghelijck dat het water in bloedt veranderde**/ **het stof in luysen**/**den dagh in eenen nacht**/**en soo voorts. Alleen sal ick een weynigh spreken van die wonderen**/ **welcke gheschiet syn ten tyde**/**dat de** Kinderen Israels **uyt** Egypten vertrocken.

Wast niet een claer bewijs van Godts Majest. en stercken arm/**dat hy de Herten der** Egyptinaren **schielijck vermurwede? soo vermurwede**/ **dat sy aen de** Kinderen Israels **goedtwillichlijck uytkeerden hare beste schatten?** De Heere gaf synen volcke ghenade voor de Egyptenaren, **seyt de Schrift**/dat sy hun leenden, **wat sy eysten**/ ende ontkeerdent den Egyptenaren. **Eerst en wilden die van** Egypten, **geensins de** Kinderen Israels **laeten gaen: Maer naderhant**/ **doen Godt hare herten aenghereckt hadde**/ **soo hebben sy de** Kinderen Israels **ghelijck als ghehuyrt om wegh te gaen**/ **en sy gaven deselve hare sil-**

Exod. 12. 36.

vere en gulde vaten / hare costelijcke kleederen/ en wat dies meer was/op dat sy slechts souden passeren. De Kinderen Israels die te voozen in Egypten waren geweest als arme Slaven en Bevelaers / ginghen corts daer aen uyt Egypten als rijcke Cooplupden/met groote Conquesten. Voorwaer een heerlijck wonder-werck Godts!

Exod. 14. 17. Wyders / wast niet een klaer bewijs van Gods Majestept en Machtighen arm/ dat hy daer nae wederom t'herte Pharaonis ende der Egyptenaren verstockte? soo verstockte/ dat sy met volle galoppen renden na haren eyntelijcken onderganck? De Kinderen Israels en hadden naulicx haren rugghe ghekeert om te vertrecken/ of Pharao heeft datelijck syn hert ende aenghesicht teghen deselve ghekeert / om haer te vervolgen en te vernielen. Syn voorgaende hartneckichepdt/ die hem soo veel en sware Oordeelen hadde doen uytstaen/ wilde hem niet verlaten / tot dat sy uytghewrocht hadde syn volle ruyne. Hy sagh de wolcke int midden tusschen hem ende Israel, het welcke soo veel was / als ofte hy Godt hadde hooren seggen: Ghy sult my eerst overwinnen moeten / O Pharao, eer ghy Israel sult connen aentasten: maer ten holp vers. 19. niet. Hy sach daer-en-boven/dat de golvē van de Zee schepden en van een scheurden/ om den Kinderen Israels een wyen pas te gheven: Maer noch en dede hy gheen af-stant van syn boos opset. Jae hy wierdt toornich tegen de Zee/dat die vers. 22. soo gunstigh was aen syn vyanden. Hy volght de Kinderen Israels op de hielen/met syn gantsch Legher/ ende hy en sach vers. 23. niet/waerom dat hy niet soo wel en soude derven in de Zee gaen/als sy. Tis wonder/ dat hem de voorgaende wonderē Godts niet eens inden zin quamen/ ende dit onder anderen/ dat dien Godt/welcke licht in Gooſen gaf/doē daer duysternisse was door gheheel Egypten, oock soude connen onderscheydt maecken inde Zee tusschen Pharao ende Israel: Maer hy en can nu niet meer verstaen / want syn tijdt isser om te vergaen. Godt baent hem eenen schoonen wegh/ ende laet hem onverhindert voort-gaen / tot dat hy comt in het midden vāde Zee. Niet een golve mach tegen hem opstaē/nochte soo veel als een hoef-yser van syn Paerden nat maken. Eyntelijck

telijck als Godt siet dat Pharao te verre ghecomen was om weder te keeren/soo neemt hy den tijdt waer/ en gheeft hem den laesten slagh. De Zee thoont dat sy meer achts heeft op de Roede Mosis, dan op den Scepter Pharaonis; Ende ghelijck of de water-baren blijde waren geweest/dat sy sulcken voordeel ghekreghen hadden op de vyanden Godts/soo liepen sy subytelijck oberhoop/ en swollen op met sulcken furie/ ghelijck eenen siedenden pot/ dat Pharao en de Egygtenaren noch voorwaerts noch achterwaerts en conden loopen. Sy sochten weder te keeren/als yet te laet was. Haer waghens waer op sy vertrouden wierden dryftigh / ende beswecken haer/als dienst ghenoegh ghedaen hebbende/doen sy haer ghedraght hadden tot haer verderf. Godt vervolght haer / ende sy en connent niet ontvlieden. De roode Zee sluptet haren bloedighen mondt toe over dese boos-wighten. Sy verslindt Pharaonem ende syn gants Legher in hare golven. Ende nae dat sy een weynigh spuls met deselve gehadt heeft/hare doode lichamen op ende neer kaetsende/soo werpse die eyntelijck op het strant/tot een schou-spel ende triumph van Israel. O Israel wat een spectakel was dit/ doen ghy aldus uwe vyanden achter u saeght comen aendrijven op de golven/ en uwe bekende Tyrannen vondt leggen op het sandt/soo dat ghyse nu niet voeten condet vertreden/die u van te voren plaghten te verdrucken. Dit ist / het welcke de Kinderen Israels teghenwoordigh in'thooft van haren Lof-sanck specificeren ofte besonder uyt-drucken/niet om dat dit was het eenigh bewijs van Godts Majesteyt en heerlijckheydt dat sy gesien hadden: Maer om dat het was t'voornaemste/ende ghelijck een beslupt van alle de voorgaende wonderen. Paerdt ende waghen, segghen sy:ofte eygentelijck / Paerdt ende Ruyter heeft de Heere ghestortet inde Zee.

Hier sien wy dan ghelijck in een Tragische vertooninge/ hoe ras dat Godt de Tyrannen can dempen / ende een eynde maecken van haren hooghmoedt/als hy slechs wil.

Somwijlen so stootse Godt handen Thyoon af door een schielijcke/schrickelijcke en schandelijcke doot. Dat is ghebleken niet alleen aen desen verstockten Pharao, maer oock

Vers. 24.

Vers. 27.

Vers. 28.

Vers. 30.

Esther.3. 1. ende 7.10. aen vele anderen. Den eenen dach wierdt Haman gheeert boven alle Princen in thof des Coninck Ahasueri: ende des anderen daeghs wierdt hy ghehanghen aen een galghe/ die hy selfs hadde doen maecken/voor synen vyandt Mardocheum. De eene uyre wierdt Ioachim gherespecteert als een Coninck: Dander uyre wierdt hy ghevanghen/met ketenen ghebonden/wegh-gevoert nae Babel, ende als hy onderwegen sturf wegh-gheworpen op het veldt. Hy wierdt begraven als een Esel/dat is/ onbegraven neerghesmackt. s'Daeghs lach hy inde hitte des Sonne/en snachts inden vorste. Daer en was niemandt die hem beweende/ende eens seyde: Och Heer, och Edele! Och Broeder, och Suster! Het eene ooghenblick wierdt Herodes van alle Menschen ghepresen / als een Godt boven alle Menschen: ende het ander oogenblick wierdt hy van den Enghel des Heeren gheslaghen/van de Luysen ghegheten/ ende soo ghemartelt dat hy veel elendigher lagh / ende deerlijcker sturf als een Beest.

Ierem.22 18.ende 36.30.

Actor.12 22.23.

Somwijlen soo stootse Godt uyt al hare Heerlijckheydt voor haren Doot door sware onghevallen / soo dat sy noch levends lijfs proeven de Roede van syn Rechtveerdicheydt. Onder anderen is seer aenmerckelijck den val van den Coninck Nebucadnesar, eerste Monarche der C'haldeen. Hy / die rechts te vooren gherespecteert was als een Heer van alle de Wereldt / is corts daer nae van alle de Wereldt verstooten. Gras adt hy als Ossen / en sliep onder den Dauwe des Hemels soo langhe / tot dat syne haeyren wiessen als Arents vederen/ende syne naghelen als Voghels klaeuwen.

Dan.4. 27.30.

Veele diergheliicke Exempelen heeftmen oock inde Profane Historien. Eerst was Dionysius een groot Coninck/ Daer nae een arm School-meestertgen / voerende de Plack ende de Roede / in plaetse vanden Schepter ende Croone. Eerst was Valerianus een groot ende machtigh Keyser: Daer nae een Voet-slet van Sapor, dē Coninck der Persen. Hy moest ter Aerden buyghen/ ende toelaten dat Sapor t'elckemael van synen neck ten Paerde klom. Eerst was Bellisarius een gheluckigh Capiteyn en Veldt-Heer: want hy heeft de Persen bedwonghen/de Vandalen vermeestert / ende by-nae gheheel

Afriquen

Afrycquen **weder gebracht tot het Rijck: Daer nae ontblootet spnde vã alle goederen/berooft van spn gesicht/ gebannẽ uyt spn Vaderlandt/most gaen bedelen van deure tot deure/ roepende :** Gheeft den Armen Bellisario een penninxken om Godts wille.

Gheen Voysten en spnder op Aerden / hoe groot en gheluckigh dat sp oock souden moghen wesen/die Meesters spn van haer eygene Hooghedt. Ja als haer t'geluck meest aclacht/dan moghen sp het selve minst betrouwen. Menich Mensche / die in het opcommen van den dach soo grooten heerlijckheydt hadde/dat spn hooft tot aende Wolcken scheẽ te reycken/is in t'vallen vanden dach soo gheballen in schande en versmaedtheydt / dat hy ghelijck dreck op der straten veracht/ende van een yeder vertreden wierdt. Alsmen sadt is, dan salmen dencken datmen wederom kan hongheren , ende alsmen Rijck is, soo salmen dencken datmen wederom Arm worden kan: want het kan voor den avondt wel anders worden, dan het het smorgens was, eñ sulcx alles geschiet haest voor Godt seydt *Syrach.*

Fortuna cum blanditur, captatum venit. Iob. 20. 5. 6. 7.

Syrach. 18. 25. 26

Ongetwijfelt/ Pharao **en heeft zich nimmermeer met sulcken vermetelheydt in't veldt begeven / noch hemselven sekerder gehouden van eenige Victorie/als in dien tijt/dat hy met spn Wagenẽ en Ruyteren** Israel **na-jaeghde. Nochtans en is hem de nederlage nopt so gewis/ eñ spn Onderganck nopt so nae by geweest. Grooten Hooghmoet inde Goddelosen/is altijdt een Voorlooper van haer Verderf; waer uyt dit Spreekwoordt ontstaen is:**

Hoochmoedt gaet voor den Val. **Dit is cortelijck / t'ghene wy nodich hebben gheachtet/uwer Aendacht voor te dragen tot Verklaringhe van onsen** Text.

Nu sullen wy de saecke wat naerder comẽ/eñ dese Schoenen aen onse Voeten passen. Moses **leert ons met spn Exempel/** Dat wy ernstelijck aenmercken moeten Gods Goedertierenheydt over Ons, **ende** daer door ontsteken worden tot Danckbaerheydt jeghens Hem. **Dese twee dingen/ moeten ghelijck tweelinghen/ handt aen handt/altoos te samen gaen.**

De Goedertierenheydt des Heeren over Ons **blijckt klaerlijck upt de** Victorie , **die hy ons in dese onse daghen verleent**

heeft teghens onsen Alghemeynen Vyandt. Een Victorie, welcke kan certeren/eñ om prijs worstelen teghen alle andere Victorien/oude en nieuwe/die opt staende de Wereldt syn gebeurt: Ofte die ten minsten/neffens deselve/ syde aen syde/gestelt can worden. Ende om te beginnen van de oude Tyden.

Heerlijck was de Verlossinge van de Kinderen Israels uyt den Dienst-huyse Egypti, Ende den ondergangk Pharaonis in het Roode-Meer/gelijck wy uwer Aendacht voor-henē hebben verklaert. Maer en heeft Godt heden-ten-daghe den selven Machtighen Arm niet uytgestreckt teghen den Spaenschen Pharao, onsen Erf-Vyandt / onsen ghyeswooren en ghebooren Tyran?

Voor eerst ghelijck de Kinderen Israels henen ginghen met de gulde en Silvere Clenodien der ghener / die haer hateden; uytghesettet synde van hare Vyanden/de Egyptenaren, ghelijck als een Rycke ende welghemeubeleerde Bruyd. Alsoo ist dat ock de Spaengiaerden, onse oude Beulen / alle haer Goudt/alle haer Silver/en alle andere kostelijckheden / die sy in Nova Hispania ende andere omliggghende plaetsen hadden te samen geschrapt/aen onse Schepen / sonder slagh ofte stoot (om soo te spreken) hebben overghelevert. Voor ons hebben sy in hun Goudt en Silver-mynen ghevroedt. Voor ons hebben sy hun Cochenille en Indigo vergadert. Voor ons hebben sy hun Beesten de huyd af-ghestroopt. 'Tis altemael Onse gheworden door des Heeren Segen. Sic Vos non Vobis. Ghelijck de Ossen ploeghen/de Koeyen melck geven/de Vogeltgens nestē maecken/en de Byekens Hoonigh vergaderen/niet voor haer selven soo seer/als wel voor een ander: Even alsoo hebben ock de Spaengiaerden, hare groote Schatten voor andere Versamelt: ende namentelijck voor Ons/die sy deselve alderminst gunden. Siet daer volbracht de Rechtveerdighe dreygementen Godts teghen de goddelosen. Een Wijf sult ghy trouwen, Doch een ander sal by haer slapē. Een Huys sult ghy bouwen, Doch een ander sal het bewoonen. Eenen Wijnbergh sult ghy planten, Doch een ander sal de Druyven plucken, seydt Godt selfs Deut. 28. Siet, hoe het u lieden gaet. Ghy saeyet vele, en brenghet weynigh in: Ghy eetet, ende wordt niet sadt: Ghy drinckt,

Deuter. 28, 30.

Hagg. 1. 5. 6.

drinckt, ende wordt niet droncken. Ghy kleedet u, en ghy en kondt niet warm worden: Ende wie gheldt verdient, die leydt het in eenen hollen buydel. **ſeydt** Haggai **de Prophect in ſyn 1. Cap.** Vwe Goederen ſullen ten Roove worden, eñ uwe Huyſen tot een Woeſtyne: Want des Heeren Grooten Dagh is naeby, **ſeydt de Prophete** Zephania **Cap. 1. Gelijck de Rhijn/ de Maſe/ en andere ſnellopende Rivieren aen d'een ſyde nemen/ en aen d'ander ſyde gheven: hier het landt berovende / ende daer wederom landt maeckende. Alſoo iſt ock dat Godt/ de Fontepne van alle goedt / nae ſyn wel-ghevallen / den eenen van alle ſyne Schatten ende Talenten ontbloot / ende daermede den anderen verrijckt.** De Heere Vernedert ende Verhooght: De Heere maeckt Arm, ende maeckt Rycke, **ſeydt** Anna **de Moeder** Samuelis. **Hy haelt het goedt upt dit Huys/ ende hy brengt het wederom in een ander huys. Den Heylooſen** Saul, **eerſte Coninc van** Iſrael, **heeft Godt de Kroone van ſyn hooft gheſtooten/ ende die geſedt op het hooft van** David, **eenen armen Schaepherder / de jonghſte en ongeachſte onder ſyns Vaders Kinderen. De** Cananiters **heeft hy verdelght/ en alle hun Landen Steden en Goederen den nacomelingen** Iacobs **ingheruymt tot een erffenisſe. De** Ammoniten, Moabiten, **ende** Edomiten, **heeft hy in haer eyghen ſwaerden doen vallen / op dat** Ioſaphat **den Coninck met ſyn volck ſouden gauderen als** Poſſidentes, **en met alle den buydt naer Huys gaen. Op ghelijcke wijſe heeft Godt de** Spaengiaerden **uyt haer Rycke Galioenen ghejaeght / en van alle haer Silver/ Gout/ Cochenille/ Indigo/ coſtelijcke kleederen/ etc. ontſet; Daer-en-teghen onſe Kooplupden/ onſe Burghers / jae ſelfs onſe Soldaten en Maetrooſen heeft Godt daermede verrijckt: Soo dat ſy/ die voor een groot deel in het uyt-varen ſoo kael waren als Bedelaers/ in het wederkeeren ſoo ryck gheweeſt ſyn / dat haer de Bedelaers over al nae-liepen/ en ghelijck klitten aen het lijf hinghen / om een Aelmoeſſe van de ſelve te bidden: want ſy ghaven Matten als Mijten.**

Ten anderen ghelijck den Hoogh-moedighen Coninck Pharao **in het Roode-Meer: Soo is ock de Eere en den Hooghmoedt des Coninex van** Spaengien **inde Zee/ jae in ſyn eyghen**

Sephan. 1. 13. 14.

Matt. 25. 28.

1. Sam. 2. 7.

1. Sam: 16. 1.

Ioſue 24. 13.

2. Paral. 20. 25.

eyghen Haven van Matançe gesoncken en verdroncken. Dat is de plaetse / alwaer Godt niet alleen de Paerden en Wagens/ maer oock de Ruyters en Voet-knechtē/ ja de Steeckpenningen en Moort-pryemen van Spaengien te gronde heeft ghestortet: want het gheldt / het Gout en het Silver/ dat West-Indien hem van jaer tot jaer uyt levert/ is het middel/ waer door hy Soldaten en Ruyters te velde bryenget: waer door hy in alle Landen verscheyde Luyden corrumpeert/ en tot verraders maeckt: waer door hy Moort-pryemen koopt/ om Coninghen en Pryncen t'hert af te steken: en met een woordt/ waer door hy de heele Wereldt in Troublen houdt. Dit is hy voor dese tijdt in syn Zee-haven van Matançe quijt gheraeckt. O groote saeck!

Heerlijck was de Veroveringhe van de Stadt Iericho ten tijden Iosue. Iericho was de eerste Stadt in Canaan, een rycke en seer machtighe Stadt: maer hoe wierdtse verovert? Geen Schantsen en Redupten en wierden daer-teghen gemaeckt/ gheen Kanon geplant/ gheen Mijnen en Loop-graven ghedolven. De Kinderen Israels waren wel ghewapent: Maer gheen swaert en wierter ghetrocken / gheen slach ghelevert/ gheen stormen ghedaen/ noch eenich ghewelt bedreven. Alleen soo wandelden de Kinderen Israels seven daghen langh rontsom de Stadt; Alle daghen eens / en aen den sevenden daghe seven-maels. Seven Priesters ginghen voor des Heeren Arcke/ met seven Rams-hoornen in hun handen. Als de Priesters daerop begonnen te blasen / sy wierden ghesecundeert met de stemmen van alle de Kinderen Israels, maeckende een luyde Veldt-gheschrey / ende als de Kinderen Israels begonsten te roepen/ soo scheurden de Muyren van Iericho, en vielen plotselijck neder / dat de Aerde daverde en beefde. Alle die ghene/ welcke op de muyren stonden/ bleven met dien onverwachten slach moyts doot. Andere/ die in de Stadt waren/ gaende over de straten/ of sittende binnen s'huys op hare stoelen/ waeren soo verbaest/ datmen de doot in haer-lieder aengesichtē konde sien. Sy en haddē noch hert/ noch kracht om Israel te wederstaen/ maer lieten haer selven doot slaen als lammeren/ ende alle hun huysen plunderen. Haer goudt/ silver/

Iosue. 6.

ver/ en andere coſtelijckheydt wierdt wech-gedzagen/ eñ hun Stadt met den vyere verbzandt. Voozwaer wel een ſeldtſame ende ghedenckwaerdighe Victozie. Maer wat is ſy anders/ als een Spiegel van die Victozie/ welcke God ons verleent heeft in America, de nieuwe Wereldt? Mexico is ghelijck der Spaengjaerden Iericho, haer Rijckſte Stadt / vervult met haer koſtelijckſte ſchat. De Spaenſche Galioenen en groote Vlooten ſyn gelijck de muyzen van dat Iericho, muyren dienen tot noch toe ghehouden heeft voor onwinbaer. Onſe Schepen/ ghecomen zijnde ontrent de West-Indien/ hebben niet Iſrael ghewandelt herwaerdts en derwaerds/ in d'onghebaende weghen van de onſtuymige Zee/ niet vindende eenighe ſekere plaetſe om te ruſten en te landen. Wat ghebeurter? Met dat onſe wandelende Schepen komen in t'geſichte van de Spaenſche-Vloot / beſtaende uyt Galioenen en andere Schepen/ Datelijck ſcheurdt die Muyz van elcanderen. t'Een-gedeelte valt Zeewaerds in / t'Ander gedeelte valt nae 'tlandt toe / en kiest de Haven van Matançe: Beyde vallen ſy in handen van de onſe. Het bloodt gheſicht van onſe Vloot / beneemt de Spaenſche Vloot alle couragie/ om weer te bieden. Sonder slagh/ ſonder ſtoot/ ſonder teghenſtandt hebben ſy hun-ſelven/ hun Schepen/ en alle de onwaerdeerlijcke Schatten welcke dat Rijcke Iericho, ick wil ſegghen Mexico, jae gheheel nova Hiſpania hadde konnen upt-leveren/ over-gegeven. Onſe ſchepen ſyn met den buydt gheladen/ en haer Schepen ten meeſtendeele verbzandt / of inde gront gehackt. O ongheloofelijcke ſaecke!

Heerlijck was de Victozie ten tijden des Coninck Hiſkiæ, doen op eenen nacht/ dooz eenen Enghel/ ſonder toedoen van s' Menſchen handen/ in het Leger Sennacheribs des Coninck van Aſſyrien, wierden doot-gheſlagen hondert en 85. duyſent Mannen; Sulck dat Sennacherib met ſchade en ſchande moſt opbzeecken ende deurgaen/ achterlatende alles wat hy hadde met zich ghebzacht. O! hoe wepnigh dachten de Aſſyriers, doen ſy met ſulcken pzaght / met ſoo veel koſtelijcke wapenen en Meubelen / gelijck Arm-ringhen/ gulde-ketenen/ en wat dies meer is/ upt-toghen tegen Iuda, dat ſy ſulck Eſai. 37. 36. 37.

alles hun Vyanden te huys braghten: Inder-daet niet anders zijnde/dan gheladen Mupi-esels / ten dienste van Iuda. Met een ommesien waren sy van den eyghendom derselver ontset. Een schielijcke en onverwachte doot dwongh haer/ dat syt al moesten verlaten. Sy die rechts te voozen bloncken van Silver/Gout en edele ghesteenten / lagen wepnigh tijts daer nae en stoncken in haer eyghen bloedt. Den Pzopheet Esaias heeft daer van aldus gepzopheteert in spn 33. Cap. Esai. 33. 23. Laetse hare stricken spannen, sy en sullen doch niet houden: Sy en sullen het vaentgen niet uyt-steken vanden Mast-boom: Dan sal vele costelijckes buyts uytghedeelt worden, dat oock de Lammen, ofte de Kreupelen/ machts genoegh hebben sullen om te rooven.

Wat dunckt u/ ist oock niet alsoo toegegaen in dese Victozie? waer was de pzaght? waer was den trotsen en sieren moet van onse Vyanden ghebleven? O! des Heeren Enghel heeft haer soo ghestaghen / dat sy levens lijfs niet anders waren/dan een hoop dooden: niet anders dan een deel houte en steene beelden / even sulcke als sy in haerlieden Kercken hebben/om die te eeren en te dienen. De Heere maecktense op en op haren afgoden ghelijck dooz syn Recht-veerdigh Oozdeel: Want ooghen haddense / maer niet om hun welvaren te zien: handen haddense / maer niet om te vechten: herten haddense/maer niet om hun-selven te weeren. Alleen waren sy daer in gelucksiger dan hun beelden/datse handen hadden/ om die tsamen te legghen: en monden/om te roepen Misericorde: en voeten / om aen landt ghesedt zijnde wech te loopen. Tot noch toe soo hebben onse Vyanden hun vlagghe dapper laten vlieghen / maer ick meyn dat nu de vlagghe van haer Mast is af-ghehaeldt. Daerom het ghene Esajas den Assyriers heeft voozsepdt / dat moghen wy nu de Spangiarden wel nae-singhen; Haer touwen en hebben niet konnen houwen: Haer vaentgen en is op haer Masten niet blijven staē: Daer is velen kostelijcken buyt uyt ghedeelt: Jae de Lammen en kreupelen warē sterc genoegh om de machtige Seignioors te berooven/ende daer en was niemant die seggē konde / Ick ben te swack. Psalm. 115.

Maer laet ons scheyden van die oude Gheschiedenissen/ ende

ende eens te rugge zien op de voornaemste Victorien ter Zee/ die wy door Gods seghen / staende desen Oorlogh teghen Spangien, hebben ghehadt / ende het sal blijcken/datter noyt uytnemender/als nu verkreghen en is.

t'Was een wonder in de ooghen van alle de Wereldt/ dat die gheweldighe Spaensche Vloote/in het Jaer 1588. welcke (soot scheen) de heele Wereldt soude hebben konnē dwinghen/op de Noordt-Zee/ in t'ghesichte van ons Landt/ alsoo wierdt verstroyt en vernielt/ dat sy smolt ghelijck was voor het vyer/ ende sneeuw voor de Sōne. Een seker Papist en heeft zich niet ontsien opentlijck te bekennen/ dat Godt hem-selven in dien Zee-strijdt heeft gedraghen als een recht Lutheraen;dat is/ niet als een Catholyck / maer als een Ketter, nae hare opinie. *Mendosa.*

t'Was een groot wonder/ dat inden Jaere 1601. drie Hollandsche Schepen eñ twee Jachten/onder het beleydt vandē Heere Admirael Wolphert Hermansz. recht voor Bantam in de Oost-Indien / een Kraghtige Vlote vande Portuguesen/ bestaende uyt Galioenen/ Kraecken / Galeyen ende andere Schepen/tot dertigh Seylen toe/ten deele hebben vernieldt/ en voords al de reste op de vlucht gedreven/ niet anders dan of vyer/vijf Mugghen een Legher van Olyphanten hadde doen voor-loopen.

t'Was een groot wonder dat inden Jaere 1607. Onse Nederlandtsche Vlote / onder het beleydt vanden Heere Admirael Iacob Heems-kercke,de Spaensche Galioenen inde Strate van Gibraltar , leggende op haer eygen Kusten ende onder beneficie van haer Kasteelen / ghelijck eenen Hont op syn Dam/soo courageuselijck aen-dede ende verstoegh. Eenen Slagh/die sulcken schrick in Spangien veroorsaeckte/dat den Coninck wel haest oversondt syn approbatie ende aggreatie/ om met dese Neder-landen oft vereenighde Provincien , in qualiteyt ende als deselve houdende voor Vrye Landen , daer op hy niet en pretendeerde/te tracteren van een Bestandt. Tot bewijs dat hy geen Couragie meer en hadde / om wyders teghen ons te Oorloghen.

Alle dese Victorien syn gheweest niet min wonderlijck/

als groot: maer nochtans sy hebben meer ghedient / omme den Coninck van Spaengien te beschadighen / of de Schade waer-mede hy ons dreyghde te verhoeden / als om ons selven met syne Schatten te verrijcken. Ock synse d'eene min / en d'andere meer met bloedt begooten gheweest.

Daer-en-teghen uwe ooghen slaende op de teghenwoordighe Victorie / verkreghen onder het beleydt vanden Heere Generael Pieter Pietersz Heyn, Ghy sult zien dat sy niet alleen den Coninck van Spangien beschadight / ende onse schade verhoedet heeft / hem benemende de middelen om teghen ons ende veel andere den Oorlogh te Water ende te Lande met Macht voort te setten: Maer ock dat sy ons Landt met onghelooffelijcke Schatten ende Rijckdommen vervult heeft / ende dat seer gheluckelijck / sulcx datter naulicx eenen eenighen droppel bloeds om vergoten is.

Ghewisselijck al waerdt schoon soo / dat de gemelte Heer Ghenerael met syn Schepen gheen ander voor-deel en hadde gheschaft / als dat daer door den Spaensche Schadt ware vernieldt ende inden grondt gheschoten / Selfs met verlies van Schepen en van Volck aen onse syde / het waer even-wel al een groote Victorie gheweest / grooter dan ofmen den Vyandt een Stadt af-ghenomen / of thien duysent Mannen / en meer / af-gheslaghen hadde: maer neen. Ghelijck hy met den Heere was in dese syne Reyse / So was ock de Heere met hem. Want niet een eenigh Schip / jae niet een eenigh Man heeft hy verlooren. Hy heeft sonder teghenstandt de Spaensche Silvere Vlote / verwonnen / ende met die Vlote sulcken onwaerdeerlijcken Schadt verkreghen / datter t'essens voor de West-Indische Compagnye aen t'landt ghecomen is een gheheel Capitael / ende ick hadde by-nae noch veel meer gheseydt.

Dit is een Victorie sonder hares ghelijcken. Dit is een doodelijcken Hert-steeck voor onsen Vyandt / ende gelijck een nieuw Leven voor ons Land. Dit is materie en stof / om met den Coninck David int aenghesight van onsen Vyandt te singhen: Sy syn nedergheslort ende ghevallen. Wy daer-en-teghen syn op gheright.

Psal. xx. 20. 9.

In-sum-

In ſumma/ wy ſien / ſmaecken / en taſten Gods groote Weldadigheydt en onuytſprekelijcke Vriendelijckheydt t'ons-waert. Maer nu ter ander ſyde / ſoo behoort oock wederom Godt den Heere te ſien/te ſmaecken / ende te taſten onſe hertgrondighe en ongeveynſde Danckbaerheydt.

Moſes, dat is de Overheyt, moet voorgaen; ende Iſrael, dat is de Ghemeynte, moet volghen.

Om dan te beginnen van de Heeren onſes Lands, deſelve en moghen haer eyghen want ende gaeren niet roocken / noch-te aen haer ſeylen en vlagghen offerhande doen / noch-te niet haren mondt haer eyghene handen kuſſen. Dat is / ſy en moghen hare Proſperiteyt niet toe-ſchrijven de kloeckheydt van hare Schepen / Matroſen en Soldaten / noch de couragie van haren Generael ende Admirael / noch het voor-ſichtigh Beleyd van de Heeren Bewint-hebberen: Maer onſen Godt moet alleen van alles den eerſten en hooghſten Loff hebben. Want hy is jalours van ſyn Eere, ende wil die geenen anderen gheven. Eſai. 42, 8

Ick bidde u dan mijn Heeren, neemt deſe ſaecke ernſtelijck ter herten. Verheft u ſelven niet / maer de Wyſheydt / Mogenthevdt / en Goedheyt Gods over u. Doen Ioab, den veldt-heer van het Leger Iſraels, de treffelijcke Stadt Rabba tē naſten by hadde verovert / ſoo verſocht hy door expreſſe boden en brieven / dat den Coninck David ſelfs in perſoone aldaer comen wilde / om de eere van de Victorie te ontfangē. Seer wel wiſt Ioab, dat hy niet meer en was dan een dienaer des Conings / ende dien volgens dat al de eere dē Coninck / ende niet hem ſelven toe-behoorde. Handelt ghy oock ſoo trouwelijck. Wat ſyt ghy anders / en wat ſyn u Capiteynen en Soldatē / uwe Schippers en Matroſen anders / als inſtrumenten / die Godt ghebruycken wil / om daer door den hoogh moedt van Spangien te dempen / en groote Victorien tegens hem te behalen? De Victorie is hier: ſoo gheeft dan de Eere van deſelve altemael aen Godt / dienſe alleen toe-komt / gedenckende aen het woort des Propheten: Can ſich oock een Axe beroemen tegen dien, die daer-mede houwet? ofte eē Sage pocchē tegen dien, dieſe trecket? Plinius ſchrijft van de Roomſche Capiteynen, 2. Sam: 12 27. &c. Eſai. 10. 15. Plinius Hiſt. Na. lib. 15. cap. 30.

wanneer sy hare vyanden overwonnen haddē/ dat sy dan eē deel vandē Lauren-crans(die sy tot een teycken van haer-liedē Victorie indē Triumphe rontsomme haer hooft droegen)af-trocken en 'tselve neder-leyden inden slip van Iupiters rock. Wy Christenen weten/dat den krans / dat is/de eere van al-le Victorien Godt niet ten deele/ maer in't gheheel toe-komt. Daerom seggher met den Coninck David: Niet ons Heere, niet ons,maer uwen Naem alleen sy de Eere. Treckt de Cronen van uwe hoosdē/ en werptse neder voor den throon Gods/seggen-de met de 24. Ouderlinghen: Ghy syt,Heere, waerdigh te ont-fanghen alleen alle Lof en Eere.

Psalm. 115. 1.

Apoc. 4. 10.11.

Maer wy en moeten niet dencken/dat het alleen onse Hee-ren toe-komt Godt te dancken ofte den ghenen / welcke dese Schepen hebben uytghesonden/ ende tot welckers voordeel deselve wederom niet sulcken Rijckdom syn te huys gekeert. O neen! De Reputatie ende t'voordeel van ons gantsche Landt is daer aen gheleghen/ ende daerom soo behoort ock ons gantsche Lant / jae een jeghelijck inwoonder van dien/ den minste met den meesten/Godt den Heere daer-over te lo-ven en te dancken.

Gen:14. 19.

Melchisedech, den Coninck van Salem,een Man vā macht ende credyt inden Lande Canaan, en hadde gheen redenen/ om zich te bemoeyen met de twee vremdelinghen / Abraham ende Loth: Nietemin/ als Abraham den ghevanghenen Loth hadde verlost/ende syne roovers berooft/ Melchisedech voorste uyt tot lof des ghenen / die Abraham soo Heerlijcken Victo-rie verleent hadde/ende seyde: Gheseghent sy de alder-hooghste, die u uwe Vyanden in uwe handen ghegheven heeft.

Als Iudith met het hooft vanden Oversten Holophernes, t'welck sy afghestaghen hadde/ binnen de Stadt van Bethu-lien quam / t'was al verheught watter was / klein ende groot. Sy danckten alle den Heere (staetter) ende spraken tot haer: Ghelovet sy de Heere, die door u onse vyanden heden heeft tot schanden ghemaeckt.

Indith. 13.22.

Wat Vreughde bedreven de Ioden, als sy verlost waren uyt de stricken Hamans, ende dat Haman selve daer in was verwurght? Sy aten/sy dronckē/ sy sonden elcanderen ge-schencken

Esther.9. 22.26.

ſchencken over en weder/ende den Armē gaven ſy oock pets; jae ſy hebben alle Jaers daer van ghedaghteniſſe gehouden/ inſtellende de daghen Purim, dat dagen des wellevens en blyſchappen waren.

Sulcke herten behooren wy oock te hebben/om den Heere te dancken voor den Rycken ſegen/ dien hy voor de West-Indiſche Victorie in ons Landt gheſonden heeft.

Wel aen dan. *Laet ons met Iſrael den Heere loven:* vvant hy heeft een Heerlijcke daedt ghedaen.

Paerdt en Vaghen heeft hy gheſtortet inde Zee.

Comt Hervvaerdts, Laet ons den Heere Vrolijcken, en juychen den trooſt onſes heyls. Pſalm. 95 1.2.

Laet ons met dancke voor ſyn aengheſight comen, en met Pſalmen hem juychen.

Klappet inde handen alle volcken, en juychet Gode met vrolijcken gheſchalle. Pſal. 47.

VVant de Heere, de Alder-hooghſte is verſchricke- 2.
lijck, een groot Coninck op den gantſchen Aert-bodem. 3.

Hy ſal de volcken onder ons dvvinghen, ende de Lieden onder onſe voeten. 4.

Lof-ſinget, Lof-ſinget Gode: Lof-ſinget, Lof-ſinget, onſen Coninck. 7.

VVant Godt is Coninck op den gantſchen Aert-bodem, Lof-ſinget hem kloeckelijck. 8.

Dancket den Heere, vvant hy is vriendelijck: vvant ſyne goedertierenheydt duert evvighlijck. Pſalm. 136.

Dancket den Godt aller Goden: vvant ſyne goeder- 1.
tierenheydt duert evvighlijck. 2.

Dancket den Heer aller Heeren: vvant ſyne goeder- 3.
tierenheydt duert evvighlijck.

Die groote vvonderen doet alleene: vvant ſyn goe- 4.
dertierenheydt duert evvighlijck.

Die

18. Die de Machtighe Coningen verſlaet : vvant ſyn goedertierenheydt duert evvighlijck.

21. Die haer Landt ten erve gheeft : vvant ſyn goedertierenheydt duert evvighlijck.

22. Ten erve ſynen knecht Iſrael: vvant ſyn goedertierenheydt duert evvighlijck. **Noch eens:**

Pſalm. 118. 1. *Dancket den Heere* : vvant hy is vriendelijck , ende ſyne goedertierenheydt duert evvighlijck.

2. Nu ſegge Iſrael,ſyne goedertierenheydt duert evvighlijck.

3. Nu ſegghe het huys Aarons , ſyn goedertierenheydt duert evvighlijck.

4. Die den Heere vreſen ſegghen nu , ſyne goedertierenheydt duert evvighlijck.

Pſalm. 148. 12. *Ionghelinghen en Maeghden,de Oude met de Ionghen ſullen Loven den Name des Heeren.*

23. VVant ſynen Name alleen is Hoogh : ſynen Lofgaet

14. ſoo vvijt als Hemel en Aerde is.

Ende Hy verhooght den Hoorne zijnes Volcx.

Hem ſy Loff , prijs en Eer , van eevvigheydt tot eevvigheydt, Amen.

DANCKSEGGINGE
TOT GODT.

ALmachtighe Godt/Barmhertige Vader/Eenigh wesen alles wesens. Ghy zyt het/die den Hemel bovē ons hooft uyt-spannet als een schone en lieffelycke cortyne. Ghy zyt het/die de Aerde onder onse voeten soo Ryck maeckt vā Silver en Gout/en so vruchtbaer maeckt/dat sy geeft Gras voor het Vee/en Coorn tot nutte des Menschē/ende den Wyn die t'herte verheught. Ghy zyt de Heerscher over de ruyme Zee/die deselve doet ebben en vloepen/hier nemen en daer geven/ruraelen en woeden dat van haerder onghestuymighepdt de berghen schier invallen/en dan wederom stil en effen legghen als een gladde Vloer.

Wy comen jeghenwoordigh tot u met onse Lofsangen en Danck-offeren/van wegen de onbegrypelycke Weldaden/die uwe Goddel. Majest. aen ons meer/dan aen eenige andere Natien/heeft willen bewysen.

Ons hebt ghy geherbergt in het gheleghenste Landt/ende opghevoedt in de beste Religie/ende verryckt met de aldercostelyckste schatten die onder den Hemel zyn/die/of de Aerde/of de Zee can upt leveren/

soo dat duysenden hun souden gheluckigh achten / indien sy maer het duysentste deel van ons gheluck hebben mochten.

Onse Vyanden hebt ghy door uwe machtighe handt vernedert / ende ons opgherichtet. Ghy hebt haere Galioenen en Zee-kasteelen / sonder slagh of stoot / doen vallen in onse handen / ende ons verrijckt met hare goederen.

Daer-en-teghen soo hebt ghy onse Schepen op de Zee gheleydt door onghebaende weghen / ende met haren onwaerdeerlijcken buyt behouden in ons landt gheslonden / onaenghesien al t'gewelt dat zich teghen deselve verhief / soo van Winden en Tempesten / als van ghewapende Scheeps-armaden onser vyanden.

O goede Godt / hoe kan jemant meer redenen hebben om u te dancken / als wy / die anders niet van nooden en hebben dan Danckbaerheydt? De Seghe-ninghen die ghy ons verleent hebt / syn soo volcomen / datter naulix jet meer overigh is / getwelcke wy van u connen eysschen / behalven alleene dit / dat ghy wilt continueren en vervolgen de wercken van Barmhertichevdt / die ghy aen ons hebt begonnen.

Hoe sullen wy u dan o Heere vergelden alle de weldaden / die ghy ons doet? Wat lof / wat prijs / wat danckbaerheydt sal genoeghsaem connen wesen / om die uwe Goddel. Majesteyt op te offeren?

Waer / o Heere / onse Verdurvenheydt die is groot. Naer veele ontfanghen weldaden / syn wy veel-tyds soo ontdanckbaer / als ofte wy gantsch niet ontfanghen en hadden. Het grootste goedt / dat ons eenigh Mensche doen kan / en is soo groot niet / of het minste goet dat ghy ons doet / gaet het selve seer wijt en verre te boven. Ende nochtans wy en syn niet soo danck-

baer

baer aen u / als wy wel syn aen eenen vrient / die ons maer eenen gheringhen dienst doet. Helaes / wy en handelen niet ghelyck wy behooren / ende nochtans beloven wy ons selven soo veel goets van uwe milde handt / als ofte wy alles volbrachten / wat wy schuldich syn te doen.

Jae / Heere / met schaemte moeten wy bekennen / dat uwe weldaden van ons beantwoort worden met inckele misdaden. Ghy spaert ons snode onreyne sondaeren : Maer wy en spaeren uwe reyne gheboden niet / wy breken uwe Heylige Wet onstucken / en vertredense met onse voeten. Ghy voedet ons : maer wy vergeten u / en slaen achter-uyt / als weeldighe Henghsten. Ghy vereert ons met allerley ryckе goederen: Maer wy onteeren uwen Heyligen naeme met menigerley gruwelen / welcke allenme door ons landt in swanghe gaen.

Daerom / Heere / nadien wy t'goedt / dat ghy ons doet / met quaet loonen : soo syn wy wel waerdigh / dat het quaet van onse Hupsen noyt en soude af-laten.

Doch wie kan begrypen de diepte van uwe goedertierenheydt / soo wel in het vergheven van alle quaet / als in het gheven van alle goedt ? Al-hoe-wel wy Sondaers syn / o Heere / nochtans wy syn uwe / ende derhalven wy bidden u / maeckt een scheydmuyr tussen ons en onse sonden / op dat onse sonden gheen scheydmuyr en maecken tusschen u en ons / noch den stroom van uwe overvloedighe seghening en af-schutten ende wederhouden van ons.

Ghy Heere hebt ons ryck ghemaeckt in het Lichamelycke / maeckt ons ook soo ryck in het gheestelycke / op dat wy alle andere volckeren overtreffen moghen in Religie en Godt-salighedt / ghelyck wy haer

overtreffen in Rijckdom en Volheydt aller dinghen.

Laet comen tot onse uyterlijcke vreughde/ de innerlijcke vreughde en blijschap des Gheestes. Wilt den Vrede en Voorspoet/dien wy hebben in onse Huysen/ vergheselschappen met een vrede en gherustigheydt over onse herten en conscientien. Voeght tot onse tijtelijcke segheningen/ de eewigh-duyrende segheningen in de Hemelsche goederen in Christo.

Ghelijck ghy ons gheeft/o Heer/ een volle gedruckte en gheschudde Mate van uwe goederen / sulcx dat wy schuldigh syn u te dancken: Alsoo gheeft ons oock een rijck en overvloedigh herte / dat wy moghen willigh zijn om u te dancken. Eñ ghelijck ghy uwe Glorie bethoont in onse behoudenisse ende groot-maekinghe / dat wy oock alsoo tot uwe Glorie alle onse ghedachten/woorden en wercken mogen dirigeren.

O Heere / doet onse lippen op / soo sal onsen mondt uwen roem vercondighen.

Ons herte is bereydt / o Heere/ Ons herte is recht bereydt / dat wy zinghen en looven. Waeckt op onse eere/ waeckt op Psalter en Herpe. Heere/ wy willen u dancken onder den volcken / wy willen u lof zinghen onder de Lieden.

Indien wy uwer vergheten/o Heere/ soo moet onse rechterhandt vergheten blijven. Indien wy niet en spreken van uwe groote daden / soo moet onse tonghe aen onse raecxe kleven.

Looft den Heere/ o onse ziele / en wat in ons is syn heylighen name. Looft den Heere onse ziele/ende vergeet niet wat hy u goeds ghedaen heeft. Die u alle uwe sonden vergheeft/ ende die u croont met genade en barmherticheydt.

O Heer/wy zijn soo geraeckt door uwe groote weldaet/

daedt / ende door den Rijcken Zegen van uwe milde handt / soo overtuyght in onse Conscientien / dat wy geresolveert zijn ons selven u geheel te begeven tot een levendige/heylige ende welbehagende Offerhande.

Wy sullen ons selven gaen binden aen de Hoornen van uwen Altaer. Wy sullen ons licht laten schijnen voor de Menschen/dat sy onse goede Wercken mogen zien/om u/o Vader/te loven die daer inde Hemelē zijt. Wy sullen van desen dagh / ja van dit oogenblick aff/ alle den tijd onses levens tot uwer Eeren imployeren.

Maer/O Heere/laet ons toe dat wy noch een woort met Abraham mogen spreken/wy sullen slechts een sake meer van uwe handt bidden. Onse Resolutien zijn veranderlijck/ ende wy onbequaem sonder uwe genade/om aen u onse beloften te betalen. Daeromme bevestight in ons een gesette en altijdt blijvende gehoorsaemheyd/Op dat wy van dese uyre af/tot voltreckinghe van uwen dienst/en bewijs van onse Danckbaerheydt/ mogen doen/en altijds blijven doen/ t'geen den Duyvel/de Wereld/en ons eygen Vleys willē dat wy sullen uyt-stellen tot de laetste uyre onses levens.

Geeft mede / dat niet alleen onse Danckbaerheydt t'uwaerds/maer ooc uwe Weldadicheyd t'onswaerds gheduyrigh sy.

Maeckt hoe langher hoe voorspoediger de Gheoctroyeerde Oost ende West-Indische Compagnien in dese Landen. Begenadight die met sodanigen Succes en Progres / dat daer door te meer des Vyands macht werde gebroocken/ de Neringhe en Welvaren deser landen vermeerdert/ ende voornamentlijck uwe Eere verbreydet / ende u Heyligh Woord in die Landen voort-gheplant.

Seghent sonder ophouden / de vrucht onses Lic-

haems/de vrucht onses Vees/de vrucht onses Lands. Bewaerdt ons voor valsche Leere / ergerlijck Leven/ Brandt / Waters-nood/ Onweder/ Pestilentie / diere Tijden / quade Tonghen / overval onser Vyanden/ Burgherlijcke Twee-spalt/ende alles wat ons in ziele/bloedt/goet/bedde/eere/ruste of anderssins soude mogen schadelijck zijn.

Verleent de Staten onses Lands / de Hoven van Justitie/ende de Regenten van alle Stedē/ Wijshey dē Voorsichtichey dt/ op dat wy onder hare goede Regeringhe een gerust en stil leven mogen leyden / in alle Godzalichey dt ende Eerbaerhey dt.

Boven al/O Heer/ soo wilt behoeden de Persoone van syn Vorstel: Doorluchtichey dt/ den Heere Prince van Orangien. Verleent hem een lanck leven/ op dat hy langhe mach wesen een bequaem Instrument tot voorstant van ons lieve Vaderland/ende vande ware Religie in het selve. Weest altijdt met hem eñ met alle syne Capiteynē en Soldaten/so te Water als te Lande/haer gevende een ziende Oogh/een moedigh Herte ende een stercke Vuyst/om den Vyand wijsselijck aen te grijpen/ couragieuselijc te bevechten/ ende voorspoedelijck te overwinnen/op dat wy/ ghelijck als nu/ soo mede voords en voords / in onse Woon-plaetsen van Overwinninghe met vreughde moghen zinghen:

O Heere/ verhoort ons wanneer wy roepen. Dwē Heyligen Name die beschutte ons / ende uwe rechterhandt die helpe ons. Sendet ons uwe hulpe van den Heylighdom / ende sterckt ons upt Syon.

Amen. Amen. Amen.

Cort Verhael
Vande
Voyage ghedaen door de Vlote
vande *VVest-Jndische Compagnye*, onder het beleydt vanden Heere Generael *Pieter Pietersz. Heyn.*

DE Aerde is des Heeren ende al hare Volheydt. Hy heeftse op de Zee gegrontvest, en vast gemaeckt op de Vloeden, seydt den Coning David inden 24. Psalm. Groot is de Volheydt aller dingen die de Aerde wt-levert: Daerom oock de selve wel te recht een Aert-Rijck, dat is een Rijcke Aerde genoemt magh worden. Niet dat elcken Wijck even Rijck is: Maer t'ghene Godt het eene Lant spaersaem geeft ende met kleyne droppelkēs/dat stort hy wt op andere Landen met een volle Handt. Elck Landtschap heeft zijn besondere commoditeyten ende gherieven/ welcke binnen de palen van het selve zijn gheconfineert.

Godts wijse Voorsienicheydt heeft gemaeckt dat het eene Landt is gelijck een Coorn-schuyre/het andere ghelijck een Wijn-kelder: Het eene ghelijck een Vleesch-hal/het andere gelijc een Vis-Marckt: Het eene gelijck een Arsenael ofte Wapen-huys/ het andere ghelijck een Silver en Gout-mijne; eñ dat niet alleen voor hun selven/maer oock voor hun Nabuyren/ Jae voor de wijt-gheleghenste deelen vande Werelt. Wel is waer/ dat het eene Lant van het andere is af-ghesondert door de wijde Zee: Maer God/ die de Zee gemaeckt heeft is oock den Autheur vande Zee-vaert. Hy heeft de Menschen gheleert de cunste/ van toe te stellē een Houten Brugghe/de welcke reycken kan rontsomme de Werelt/dat is/ de cunst van Schepē te maecken/welcke sijn gelijck Armen/ waer mede de eene Natie aen d'andere over de Zee mede deeldt den overschot van hare Volheydt.

De Landen gheleghen int Zuyden en Noorden/int Oosten en Westen/sijn ghelijck groote en rijcke Coffers vande Natuyre/ende de Schepen sijn ghelijck de Sleutels van dien. Wie de wetenschap heeft om met Schepē de Werelt te bezeylen/die heeft de wetenschap om de Kisten vande Natuyre open te doen/ eñ daer wt te picken soodanige Schatten en Waeren als hy wil.

Den Coning Salomon sondt syne Schepen wt/ welcke een voyagie dedē van drie Jaren/ ende door-wandelden de wterste ghewesten der Aerde: Weder-keerende/brachtē sy met haer Silver / Gout en allerley kostelijck Hout/

t'ghene

t'gene hem nodigh was tot den bouw/ niet alleen van spn eyghen Palleys/ Maer oock van des Heeren Tempel. gelijck wy lesen 1. Koning. 10. vers. 22.

Daerom t'ghene Salomon sept van een Deughtsaem Wijf, Naementlijck/ dat sy is als een Coop-mans Schip, het welcke spn Neeringhe van verren inbrenght. Proverb. 31. 14. t'Selve moghen wy met recht anders om keeren/ ende reciprocè segghen/ dat een Coop-Mans-Schip is als een Deughtsaem Wijf, den mensche veel genots en voordeels aen-brenghende.

Wy hebben daer van heden ten dage een notabel proef-stuck in de Schepen wt-ghesonden by de West-Indische Compagnie, onder het belepdt van den Heere Generael Pieter Pietersz. Heyn, welcke met eenen upt-nemenden Rijcdom van Nova Hispania in ons Landt door de ghenade Gods zijn weder ghekeert; Ende na dien dit geweest is wel een korte/ maer nochtans een seer gheseghende Voyage/ ende het Fondament van onse voorgaende Ghebouwen/ soo hebben wy voor ons genomen de selve eenighsints te beschrijven/ en den goetwilligen Leser ghelijck door een Verkleyn-Glas te laten sien.

In het Jaer onses Heeren xvjc. en xviij. op den xx. en xxj. vande Maent Mey, is wt het Vader-landt t'zepl ghegaen de na-volgende Scheeps Armade. Het Schip Amsterdam, den Hollandtschen Thuyn, de Witte Leeuw, de Griffoen, Hollandia, Gelderlant, Haerlem, de Provintie van Vtrecht, de Swarte Leeuw, de Gulde Valck, het Jacht den Oyevaer, het Jacht Muyen, den Eenhooren, Naerden, ende de Lange Barcq wt Texel. Het Schip Vtrecht, den Neptunus van Delff, Dordrecht, en het Jacht den Tygher, den Vos ende den Swarten Ruyter, wt de Maese. Het Schip den Neptunus vander Veer, de Goude Son, den Tyger, ende het Postpaert, Mitsgaders Out Vlissingen wt Zeelandt. Ghehoorden oock tot dese Vlote het Schip de Goude Leeuw, en den Dolphijn van Groeningen/ Mitsgaders het Schip Munnickendam bã Enckhupsen.

Op het Schip Amsterdam was den Heere Generael Pieter Pietersz. Heyn. Op het Schip den Hollantschẽ Thuyn De Heer Admirael Hendric Cornelisz. Lonck. Op den Neptunus vander Veer de Heer Vice-Admirael Ioost Banckes. Op t'Schip Vtrecht, Cornelis Claesz. Melckmeyt, Schout by Nacht.

Alle de voor-ghemelte Schepen/ wtgesondert die van Zeelandt/ Groeninghen en Enckhupsen/ quamen by den anderen naer gissinge ontrent de lengte vande Wielinghen, en waren te samen sterck xxj. Seylen/ behalven de Coopvaerdy-schepen/ welcke met dese Vlote wtgheloopen waren.

Ende al hoe wel noch ghemist wierden de Schepen boven ghenoemt/ die onder de Vlagge vanden Heere Generael beschepden waeren/ hebben niet te min dadelijck hun repse voort-gheset.

Wel begonnen, is half ghewonnen, seydt men voor een ghemeen Spreeckwoort. Hy begint wel/ die met Godt begint: Want van Godt den Vader der Lichten moet allen Segen/ soo wel als den Reghen neder-komen. Dien volgens/ soo heeft men in alle de Schepen/ dagh aen dagh/ des Morghens en des Avonts/ naer het lesen der Heyliger Schrifture/ openlijck den Heere aengheroepen/ en Psalmen ghesonghen: Sulcx dat elck Schip ghenoeghsaem een Kercke scheen te wesen. Wie en weet niet/ wat een rouwen en onbeschaeffden Volck dat deur de banck de Soldaten en Matroosen zijn? Maer nochtans

nochtans/ niemãt en mocht hier vloecken ofsweerẽ/ Niemant kyven of vechten/ Niemant eenighen moetwille ofte baldadichepdt aenrichten. O Heerlyck en Heyligh werck! Wat konde anders als eere ingelept werden by die ghene/ welcke Godt zyn Eere gaven? Godt en kan niet lieghen/ noch zyn Woort bedrieghen. Wie my eeret (sept hy selve/ 1. Sam. 2. 30.) Dien wil ick wederom eeren.

Voornamentlyck hebben de Heeren Generael, Admirael, Ja alle de Over-Hoofden en Leyders van de Vloote Godt den Heere ghedurichlyck voor ooghen ghehadt: Haer selven stellende in desen tot een spiegel van alle de reste. Nopt en sagh men de Sonne op noch onder gaen/ ofte men sagh oock haer alle neder-vallen voor de Hoghe Majesteyt Godts, aen syn ghenade bevelende haer selven met Ziel en Lichaem/ in leven ende in sterven: t'welcke het souverein middel is/ om onversaeghdelyck alle perykelen aen te gaen ende te overkomen. Een Godt-vruchtigh leven maeckt een kloeck-moedigh Soldaet. Hy en vreest geen doodt/ die den Heer vreest. Hy leest altydt ghereet om te sterven/ want hy sterft om te leeven. Syn Lichaem kan vallen/ maer zyn Couragie nemmermeer. De Rechtveerdighe is vrymoedigh als een lonck Leeuwe sept Salomon Prov. 28. 1.

Maer laet ons voort-gaen met de Vlote/ende besien hoe dat de selve haer reyse in den Naeme des Heeren hebbe ghevordert. Soo haest en was de selve niet gepasseert de Singels, en dē Hoeck van Bevesier, ofte de Heere Generael, dede eenighe Schippers aen voort komen/ om oyre te halē op het Kantsoē/ dat is/ op het wt-deelen van Spys en Dranck. Menage is een dienstighe saecke in een Huys/ noch nutter in een Republyque/ Maer aldernodighst in een Scheeps-Vlote: Want daer en kannen niet terstont als men wil/ tot verversinghe van Spyse ende Dranck geraecken. Niet sparen doet haest quaelyck varen. Een overdadigh en onmatigh gheselschap is als een Stadt sonder Wallen, sept Salomon. Prov. 25. 28. Als een Stadt/ die voor den Vyandt open leydt/ en lichtelyck kan worden vermeestert.

Middelerwylē advanceert de Vlote soo vele als doenlyck is/ Ende met het begin van Iunius, latende den hoeck vā Poortlandt, N. N. O. van haer/ eñ den hoec vā Goutstart, W. N. W. seylen met een wackere koelte voort tot dat sy 14. ofte 15. schepen op haer sien af-komen.

Den Heer Generael dede de zeylen voor gyden ende wachtense in. Waren vyff Conings Schepen upt Engeland, ende andere kleyne. Seydē dat sy van Rochelle quamen/ ende daer niets en hadden konnen upt-richten tot ontset vande stadt.

Het Elendigh Rochelle krygt ende schrept upt tot waerschouwinghe van alle de Wereldt/ datter niet soo quaedt is als quade toeverlaet/ niet so quaedt als datmen op Menschē staet. t'Is goet op den Heere betrouwē, ende met hem verlaten op Menschen. t'Is goet op den Heere betrouwen, ende met hem verlaten op Vorsten. Psalm. 118. 8. 9.

Laet ons slechts toe-siē. Een Schip op't droogh is een Baeckē in Zee. Den Donder-slagh valt maer op een kleyn plaetsken/ Nochtans hy doet schricken alle die hem hooren. Den Hont wort ghesleghen in de teghenwoordichepdt vanden Leeuwe/ op dat den Leeuwe door het t'jancken en huylen van den Hont soude ghetemt worden: Alsoo ist oock dat de plagen/ welcke Godt d'een of d'ander laet over-komen/ een opsicht

hebben om te dienen tot een spieghel voor al de reste. Hy spiegelt hem sacht die hem aen een ander spieghelt.

Den Engelschen Admirael dede een Eer-schoot/eñ stack weder by de Wint; Waer op de Heer Generael antwoorde en ginck sijnen kours W. Z. W. aen.

Ende op dat alle confusie soude moghen worden verhoedet/ die soo veel is in een Vlote als een Coortse in een Lichaem/soo heeft de Heere Generael door zijnen Secretaris aen alle de Schepen ghesonden eenighe Extracten wt den Artijckel-brief, om die het Volck voor te lesen/ eñ op de Stuyr-plecht te hangen: Midtsgaders een generale ordre aen-gaende het zeplen/ wenden en anders; Belastende scherpelijck dat niemãt des Nachts voorby het vper soude loopen/nochte s'Daeghs voorby hem.

Niet te min/ korts daer aen sijn vijf Schepen door den Mist vande Vlote versteecken/Naementlijck. Het Schip Gelderlandt, Hollandia, den Orangien Boom by die van Dordrecht wt-gerust om te zeplen nae de Custe van Guinea, eñ het Jacht den Tyger, met de Lange Barcq. Welcke eerst vijf. ofte ix. dagen daer nae wederom by de Vlote quamẽ/ Kapporterende / dat sy eenen Enghelschen Vly-buyter hadden ghesproocken/ welcke twee Spaensche Vissers genomen/ en wt de selve verstaen hadde/ datter inde Corrunia ontrẽt de hondert Schepen toe-maeckten. Tot wat eynde/is lichtelijck te bevroeden. Maer t'is al te vergeefs/ wat men aen-went teghens het voor-nemen des Alder-Hooghsten. Des Heerẽ Raet, die bestaet. Esa. 46. 10. Wat hy gebiet, dat geschiet. Psalm. 33. 9.

De Heere Generael, in't minste niet ontset zijnde door sulcken tijdinghe/ Maer steunende op des Heerẽ Segen/ gaet dies te couragieuser in alles voort

Hy commãdeert het Schip Dordrecht om het Schip Haerlem te sleepen/ also t'selve de Vloot niet en konde volgen. Dede oock met stil weer een Top-stander vande Focke-steughe waepen/ tot sepn dat men de Schepen soude schoon maecken / om dies te beeter voorts te spoedighen.

Stelden haren cours Z. ten VV. in/ om bewesten Madera te loopen/ en niet ontdeckt te worden: Want dat is een groote saecke in den Oorloch te Water en te Lande/dat men weet invisibel eñ verburghen te gaen/ ghelijck met den Rinck van Giges. De Pylen die men van verre siet aen-komẽ/kan men ontwijcken: Maer een onverwachten slagh die treft. Hy komt seecker/en hy komt dapper/ ontnemende den Vyant niet alleen de macht/ maer oock de moet van te weder-staen.

Krijghende in het ghesicht/ Isle de Porto Santo, t'welcke West ten Z. van haer lagh/ontrent viij. Mylen/ bevonden dat sy veel Ooltelijcker waren dan sy meynden. Deden haren cours Z. ten VV. en lieten de Serters N. VV. ten N. van haer legghen.

Daer na gekomen sijnde op de hoochte van xxvij. Graden x. Minuten/ende allencxkens meer ende meer ghenaeckẽde de plaetse alwaer het decepn lagh: Soo gaf de Heere Generael orde aen alle de Schepen/dat so wel het Bootsvolck als Soldaten/ daghelijcx in Wapenen souden werden gheexerceert.

Hy sont oock last aen alle de Jachten dat sy haer by Nacht een stuck weeghs vande Vloot begeven souden/so in Ly/te loefwaert/ als voor wt/ eñ haer met den daghe wederom by de Vlote vervoeghen.

Hy droegh insghelijcx sorghe voor de Keuckẽ/ eñ liet door de Barcq de Schepen belasten/dat sy haer Vleesch souden verpeeckelen/

verpeeckelen/ op dat het dies te lieffelijcker ende lang-duyrigher soude wesen; Nae-volghende de Voet-stappen van Tamerlanes, welcke (ghelijck de Historyen ghetuyghen) sulcken nauwen toesicht nam op de Proviande/ dat sijn Legher/ wt veele duysendē bestaende/ nopt aen Spijse of Dranck/ eenighen manghel hadde.

Sy komen op de hooghte van xviij. Graden 40. Minuten/ met het begin vande Maent Iulius. Ende ghelijck de Vlote/hebbende eē redelijcke koelte wt den N. O. ghedurighlijck en sonder ruste voort-spoeyde naer de bestemde plaets: Immers soo rusteloos toonde zich ock de Heere Generael om te versorghen/ t'gheen noodigh was tot wtvoeringhe van het voor-ghenomen exploict.

Hy liet de Vyer-pijlē met de Bogen beproeven/eñ voorts alle andere Vyer wercken tijdelijck ghereet maecken. Maer dewijle alle toe-rustinghen ten Oorloghe niet en helpen/ wanneer de Soldaten of Matroosen slappe ende onghesonde Lichamen krijghen/Ende dat de Schepen worden ghelijck Gast-Huysen met alle de Kopen vol Siecken soo dede de Heere Generael ock vernemen nae de constitutie van sijn Volck.

En verstaende dat de Scheur-buyck en andere Siecktē/ hy seer inde Vlote begonnen toe te nemē/ordonneerde hy/ (want alst noot is/ soo moet een Capitepn oock een Medecijn-meester wesen) datmen die ghene/ welcke dē Scheur-buyck hadden/s'morgens en t'savonts twee Kroeskens met Brandewijn soude gheven / wesende ses in een muddeken / t'eene om den mondt te spoelen ende t'ander om te drincken.

Resolveerde oock met de gheheele Vlote te lopen nae het Eylandt van S. Vincent, om hun van verversinghe te voorzien/dewelcke tegen den Scheur-buyck en andere Siecktē de alderbeste Remedie is.

Quamē ten ancker in Craques-Bay, ende alsoo daer bequame water-plaetsen waren/ wierdt goet-gevonden met de gheheele Vlote in die Baey te blijven leggen/ende dadelijck alle diligentie te doē/om t'water op het alderspoedighste inne te krijghen.

De Hr. Admirael wierdt ghecommitteert aen de eene/ ende den Schout by Nacht aen d'ander waterplaets/om toe te zien dat het Volck in het Bosch niet en soude lopen / ende den inwoonderen schade doen; waer by eenē Sargant met 15. ofte 16. soldaten gecommandeert wierdt/ hebbende alleen hun Sijd-gheweer/om de inwoonders niet schouw te maken.

Wierdt oock goedt ghevonden een Tente ofte twee aen Landt te maken/ ten eynde eenighe Commysen met de Wilden souden handelen / om tot ververzinghe te gheraecken. Daer-en-teghen wierdt aen alle de Schepen en Jachten verbodt gedaen/ datmen niemandt van het Volck toelaten en soude/om met de Wilden te handelen. Namentlijck/ op dat het Volck/door haerlieder al te groote liberaelheydt aen de Wilden/niet en souden alle dingen dies te duerder maecken. Oock mede op dat den eenen niet en soude te veel krijgen/ ende den anderen te weynigh: Maer dat alles egualijck over de Vlote mochte verdeelt worden.

De Heer Generael liet alhier mede het swemmen scherpelijck verbieden/ om dat daer door verscheyde ongelucken waren ghescheiedt. Men was eenighe daghen doende met water/ ballast ende houdt te halen: met de Schepen

schoon te maecken: Insonderheyt met den handel om ververzinghe te becomen.

Ende overmidts niet veele meer aldaer voorhanden was / is by den Heer Generael ende Secreten-Raedt gheresolveert/het Jacht de Vos met de Lange Barcq ende drie Chaloupen / onder het Cõmandement van Capiteyn Bastiaen Iacobsz, te senden inde Trompetters-Baey, om daer en in andere Baepen/ daer hem docht den besten handel te vallen/nae voordere ververzinge upt te zien: Maer al hoe wel datter advijs quam van den ghemelten Capiteyn / datter heel goeden handel viel / soo is echter voor best inghezien/met de Vlote te seylen naer Isle de Blanco,ghelijck voor-henen gheresolveert was.

Hebben dien volghens het Eylandt van S. Vincente verlaten / t'welck een is van de Caribische Eylanden / gheleghen op de 13. grad. 20. minut. Noorder breette. Is hoogh Landt/ dicht vã gheboomte. De Inwoonders so Mãnen als Vrouwen lopen heel Moedernaeckt / gelijckschе aen alle Caribische Eylanden doen. Syn geeluachtigh vã koleur/maer maecken haer-selven met eenige verwe/ die daer wast/heel root.

Sy leven in het wildt/ niet wetende van eenighen Godt / hebben oock geenen Coninck. Saecken die elcanderen volghen. Vreest Godt. Eert dé Coninck. seydt Petrus in syn 1. Sentb. 2. Cap. Ten is niet mogelijck/dat yemant met een gheneghen herte den Coninck sal eeren / die geenen Godt en vreest. De Religie is den rechten grontslagh van de Politie. Dat dan den Coninck niet jalours en sy vã den Prophete / nochte dien aenmercke als een stock int wiel/ als een schrap in syn Wapen / als een kancker in syn Rijck : Maer als een studt van synen staet/ ende als de voornaemste tack aen syn Croone. Want met denselven mondt seydt de Prophete datmen den Coninck moet eeren / met den welcken hy seydt datmen God moet vreesen. De Coninc is een Stadhouder van Godt hier op Aerden/ ende daerom waer gheen kennisse noch Vreese Gods is/daer en kan oock niet wel eenige Coninckl ijcke Authoriteyt stadt grijpen.

Siet hier van een Notabel Proefstuck in dit Eylandt van. S. Vincent. Gelijckmen daer noch God noch Godes-dienst en vindt/ soo mede noch Coninck noch Coninck-rijck: Maer die ghene/ welcke haer selven best quijten inden Oorlogh / houden sy voor hare Capiteynen. Is anderzins een goetaerdigh Volck/ handelende met de onse in alle Vrientschap.

Sy brachtē veel Banānes, Bachoves, Patattes, Annannas ende andere Frupten/so dat aen peder Man vande Vlote/ inden korten tijt dat sy daer waren/ syn uptghedeelt ontrent 26. a 27. Bannannes ende eenighe andere Frupten. Brachten oock aenden Heer Generael eenen brief/die den Admirael Pieter Adriaensz. daer ghelaten hadde aen synē Schout-by-nacht, dien hy mistē: Waer upt men verstondt / dat sy met hun vpven den tweeden Aprilis van dit Eylandt waren t'zeyl ghegaen.

Dit Eylandt heeft verscheyde bequame Baepen/ende is de bequaemste en grootste de Baepe aen het Noortende van dien / al waer goet waterhalen is ende veel Volck woont.

Eenen dagh ofte twee gheschеyden zijnde van S. Vincent, so quam de Vlote aen het voorschz. Eylandt/genoemt Isle de Blanco. Een dor en laegh-achtigh eylandt/ghelegen onder 12. grad. 20. minut.

20. minut. Noorder breette. Is sonder veel geboomte / dan hier en daer een / ende aende Oost zijde is eenigh Creupel-bosch / doch niet seer dicht. Fruypten of Groente en isser gants niet / soo veele men konde vernemen. Daer is oock wepnigh vorsch water te bekomen / dan benoordē de Bee in eē sandtbaep is een Spruptgen / daermen water soude konnen bekomen voor een Schip ofte twee. Ten wort van gheen Menschen / maer alleen van eenighe Beesten bewoont.

Men vint hier een groote menichte van Bocken / soo dat die van de Vlote in ander-halven dagh wel ontrent de 3500. bocken vinghen. Het Stratagema ofte den loosen greep van Zischa, den Beemschen Veldt-overste en was hier niet nodigh / vanden welcken Æneas Sylvius schrijft lib: 2. de gest. Alphonsi; Als hy uytgheplondert hebbende een seker vleck / gants gheen Vee daer en vondt om syn Legher te spijsighen / gelijck hy hadde ghemeynt (overmits de Landt-luyden deselve wegh-ghevoert hadden op een seker Eylandeken / leggende in het midden van den Donauw) dat hy doen elders van daen sagh te krijgē twee Calveren ende twee zwijnen / welcke hy soo langhe op den Oever vande Riviere dede slaen / dat de beesten in het Eylandeken het ghekrijt hoorden / ende op dat ghekrijt over de Riviere quamen zwemmen / na die zyde / alwaer Zischa was: soo dat syn Volck noch ten laetsten eenen goeden Bupt bequam. Sulcken ofte dierghelijcken list en behoefde de Heer Generael in dit Isle de Blanco niet aentewenden / om tot verversinge van syn Volck eenighe Bocken of Geytgens te verkrijghen: Maer waren daer soo overvloedigh ende mack / datmense met de handt soo veel konde grijpen / alsmen wilde.

Men vint oock Schildt-padden ende seer veel Leguanen, welcke Conradus Gesnerus lib. de Piscib. tom. 2. ord. 2. part. 5. noemt Crocodilos Terrestres, ofte Scincos, ofte Lacertos, in het Arabisch Dub. Ende nadien hy deselve niet volkomentlijc en beschrijft / ter oorsaecke dat hy nopt meer dan een stuck van dien gezien en hadde / hem toegesonden van Ioanne Ferrerio Pedemontano: soo en salt niet ongevoeghlijc wesē / dat wy de rechte beschrijvinghe van dit gedierte hier in voeghen.

T'ghene wy gezien hebben was ten naesten by twee ellen lanck / ende aen het dickste van den bupck een half elle rondt / van koleur meest upt den graeuwen. T'hooft is monstreus / wat langwerpigher als van een Aghedisse / met swarte glinsterende ooghen / hebbende inden mondt veel klepne scherpe tandekens / daer-mede dat het sel van zich kan bijten. Onder t'hooft ofte de keele hanght een dunne gheschubde quabbe vels ghelijck een lelle / af-gaende van den mondt met eenighe carteltjens ende voorts wederom glad en rondt opgaende nae den stroot toe. Tgheheele Lichaem is met veel klepne blinckende schubbekens bedeckt / die aen het onderste van den Bupck de grootste syn ende de witste. Boven aen den hals heeft het eenighe scherpe schildekens / als van een Rogh; ende op den Rugghe staet een lange deurgaende streeck van platte vinnen / scherp toelopende / twee vingher-breet hoogh / deurschijnigh als hoorn / maer slap als leer. T'heeft vyer beenen: de voorste syn gelijck Armtgens / stijf een duym dick ende ontrent een vierendeel van een elle Lanck / met vijf onderschepden vinge-

ren/ die gewapent syn met scherpe naghelen/ even ghelyck de hoender-klaeutgens: de achterste syn wat dicker ende langher / ende de voetgens niet heel onghelyck de achterste pooten van een Meer-katte. Synen staert is rupm eē elle lanck/ gheschakeert met witte ende graeuwe strepē/ aen t'lichaem wyp dick/ maer heel dun en spits af-lopende/ daer mede het van zich kan slaen/ als met eē sweepe. Hoe wel dit dier verbaerlyck is in't aenzien/ nochtans en ist niet venynigh. Syn vleesch is soo blanck als Calfs-Vleesch / ende seer goedt om te eten. Het leydt oock eyeren gheliyck de Schildt-padden doē / welcke heel ront syn/ van groote rupm als Duyven-eyeren/ ende taey van schellen / soo dat sy niet en wreecken al vallen sy/ jae al worden sy neer ghewoxpen tegen de Aerde.

De Reede van dit Eylandt is op sommige plaetsen sandigh/ maer deurgaens seer klippigh/ soo dat wel vyf ofte ses Schepen die sommighe dicht aen Landt/ en andere verre van den wal lagen / haer touwen aen de klippen vast waren; Derhalven haer Anckers ende een partye touws daer verlooren. Een wepnigh benooxden de Ree streckt een klippigh Rif af/ doch niet verre in Zee.

Als het Volck op dit Eylandt aldus was ter Jacht gheweest / ende hunselven soo wel van wilt-vaedt vooxzien haddē/ soude de Vlote des Nachts hebben t'zepl ghegaen: Maer alsoo noch alle t'volck niet t'scheep en was / ende oock om dat eenen Jonghen van des Admiraels Schip gemist wierdt/ dien niemant en hadde vernomen / bleven dien nacht noch leggen. Des anderen daeghs het Volck altemael t'Scheep zynde behalven den vooxnoemdē Jonghen/ dede de Heer Generael het sepn om t'zepl te gaen/ ende kommandeerde de Lange Barcq daer te blyven leggen tot den middagh toe / ofte soo langhe/ dat hy des Avonts by de Vlote soude konnen komen / op hope dat mogelyck den ghemelten Jongen zich noch middelerwyle soude openbaren. Maecken aen het Landt met trommelen/ trompetten en anderzins groot gheschal. Doch te vergheefs / want hy en quam nopt.

Ondertusschen is hier klaerlyck gebleecken de grote trouwe en Vaderlycke gheneghenthepdt van den Heer Generael tot de zyne. Want daer onsen Vpandt syn Volck achtet als Honden/ ende niet meer wercks daer van en maeckt / wanneer hondert jae duysent Menschen in de loop blyven/ dan offer een Mugge inde kaersse vloogh: Soo heestmen hier ghezien/ wat al devoiren de Heer Generael dede/ om maer eenen Jonghen te moghen behouden.

De Vlote dan (om gheenen tyt te verliesen/ noch goede occasie te versuymen/ die anders lichtelyc vooxby slipt/ is in aller yl vooxt gheseplt. Saghen vooxdelyck van haer Cabo de Beate. Daer na noch eē ander hoogh Landt/ gistent te wesen ontrent 15. mylen beoosten de Caep de Tiboron. Daer nae den West-hoeck van het Eylandt Espagniola. Daer nae de Caep de Maria. Daer nae de Eylandekens ofte Klippen beoosten Isle de Pynos, gheleghen aen het Eylandt Cuba. Ende hier gaf de Heer Generael last aen alle de Schepen en Jachten/ om haer gheschut afte blasen.

Middelerwyle soo kryghen sy de Maent Augustus. Ende nadien sy nu in't beste van t'saepsoen/ sonder vanden Vpandt ontdeckt te zyn/ gekomen waren ontrent de plaetse waer het gelden soude/ soo is het vooxghenomen dece pn

over

over de geheele Vlote bekent gemaect/ ende met eenen Ordre beraemt van den Heer Generael eñ Secreten Raed, waer naer een yeghelijck zich soude hebben te reguleren / in het aenvaerden van het voor-ghenomen Exploict teghen den Vpandt/ omme desselfs Galioenen ofte Silver-Schepen op de beste middel te vermeesteren ; welcke Ordre alle de Schepen en Jachten schriftelijck behandiget wierdt.

Een Ordre voorwaer soo wel genomen ende ingheslelt/ dat sy haer-selven niet en laet lesen sonder lust ende vermaeck.

Sy begint van het begin aller dinghen / dat is van Godt Almachtigh, ende sy ghebiedt datmen den Heere der Heyr-legheren in alle de Schepen en Jachten eerst en vooral om overwinninghe bidden sal.

Daer nae volghen verschepde Articulen/hoe dat de Schepen en Jachten souden maken drie Esquadres: Ende hoe na/hoe verre d'een Esquadre de andere volghen soude: Mitsgaders hoe dat elcke Esquadre, in het aendoen van des Vpants Galioenen/zich wederom verdeelen en ghedraghen soude.

Wijders worden bekent ghemaeckt eenige Seynen/na dewelcke alle Capitepnen ende Officieren haer soudē hebben te reguleren voor/ onder/en nae het Gevecht.

Oock wordt daer in aenghewesen/ hoe dat alle de Schepen en Jachten souden moetē veerdigh ende ter handt hebben een seker ghetal van Cardousen/Balien waters/ Swabbers / Lederen emmers/Enterdreggens/Proppen en lode Platen/ mitsgaders eenige Stellingskēs/ om die over boort te gebruycken etc. Hoe datmen peder Mars soude beschanssen / wat Volck datmen daer in soude senden / ende wat voorraedt datmen deselve soude doen hebben van Granaten / Vonderbussen/ Bylen/water ende anderzins. Hoemen soude letten op de Pompen ende op de Vlaggen. Hoemen de Kusten schuyns met deelen versorghen soude teghen de Vpants verwercken/ende veel andere dinghen meer.

Voorts watmen soude te doen hebben indien sy vanden donckeren nacht/ eer de Victorie verkreken was / wierden overvallē: ofte indien des Vpands Schepen de vlught naemen: ofte indien het den Generael niet gheraden en soude vinden langher te slaen / of des Vpands Schepen wyders te vervolghen / ende in andere dierghelijcke occurrentien.

Tot een Beslupdt soo wordt allen Bevelhebberē wel expresselijck belast/ dese Ordre punctuelijck nae te comen/ soo vele doenlijck soude wesen / op dat sy haer voorgenomen werck met Goddelijcke hulpe recht souden moghen afhandelen/ als synde een saecke van seer grooten ghevolghe/daer het welvaren des Vaderlandts niet wepnigh aen geleghen en was.

De geheele Vlote/groot ende klepn/ tot den minsten Jonghen toe / toonde haer nae dees ghedane weet upt ghelaten vrolijck/even als ofte sy ghelepdt souden worden/ niet tot een ghevecht/ maer tot een Triumph. Elck een was van dese tijt af op zijn hoede/ ende sagh van zich ter eender ende ter ander syde soo snel als hy konde / nae geen saecke ter wereldt / soo begerigh en Ionghe-righ zijnde / als nae t'ghezight vande Spaensche Silver-vlote. Sy Joegen de Zee af/ ende doorsochten alle hoecken/nu herwaerts/ dan derwaerts lopende.

Lieten

Lieten Isle de Pynos N.N.O. van haer leggen/ontrent vier mylen. Verthoont hem met vier ronde heuvelen. Vooyts ist laegh Landt. Quamen van daer aen Cabo de Corientes, en vonden goeden Ancker-grondt. Is een slecht/ Laech Landt / ende nae t'schynt klippich/gemerckt het op sommighe plaetsen een goedt stuck in Zee vlandt.

Hier kreghen sy twee Seylen in het ooghe / ende gelyckmen ziet dat eenen af-gherichten Spillioen neer hupckt/ op syn lupmen blyft legghen / en stillekens vooyt kruppt met den bupck over de Aerde/ wäneer datter pets is t'gene hy onvooysiens besyringhen wil / ende subitelyck op het lyf vallen : Alsoo ist oock dat de geheele Vlote al haer Seylen innam / ende lietent dryven tot t'savonts toe/dat het gants doncker was. Doē commandeerde de Heer Generael t'schip de Witte Leuwe, Dordrecht, het Jacht de Vos,ende het Jacht Muyden datelyck onder Seyl te gaen/ ende elck een besonderē Cours te stellen/ om de vooyschy. Seylen te onderschepen.

s'Anderen-daeghs smorgens quam de VVitte Leuwe met de vooyschreven Seylen inde Vloote. Waeren gheen Vpanden / ghelyckmen eerst meynde: maer vriendē/ namentlyck/ het Schip de Rode Leuwe, ende de Pynas van Amsterdam, welcke oock van dien tyt af by de Vlote van den Heer Generael bleven. Rapporteerden / dat aen Granade,daer sy ververst hadden/34. Man van den haeren dooy de Wilden waren over-rumpelt ende om den hals ghebracht / ter oorsaecke datter korts te vooren eenige Franschen, in schyn als Hollanders, waren gheweest / die een Partye vande Wilden hadden weeh ghehaeldt / om die aen S. Christoffel vooy Taback te verkoopen / ende oock een partye doot-ghesmeten hadden / t'welck sy op de onse revengeerden/ soo dat deselve van daer schepende/elders hadden moeten loopen / om water en andere behoeften te bekomen.

Tis een ongoddelyck werck/ datmē aen de arme/naeckte/ onnosele Indianē zynen moet-wille bedryft. Men heeft te dencken dat het Menschen zyn/ ende geen beesten. Sy ghevoelen seer wel het onghelyck dat haer ghe schiet/ ende daer dooy worden sy/ die van selfs wilt en woest zyn/noch veel wilder en woester ghemaeckt. Eenen wurm gherreden spnde/ wringht en weert zich; wat wonder ist dan/ dat eenen Indiaen syn leet wederom aen d'een en d'ander wreckt? Als sulcx tot eenighen tyde ghebeurt / men moet het verdraghen/ ende gedencken dat haer-lupden noch al veel argher/ van d'een of d'ander/is wedervaren.

Wy sullen veel beter doen/dat wy al vry wat onghelyck van haer lyden/als dat wy haer eenigh Lyden aendoen. De Vriendschap moet van onse zyde beginnen : want wy soecken haer / ende niet sy ons. Het kan wesen/ende ongetwyfelt het sal soo wesen / dat de Indianen upt misverstant ons in het eerste meer Vpandschaps dan vriendtschaps/op verschepden plaetsen bewysen sullen. Daerom even-wel en mogē wy niet wederom vpandtelyck teghen deselve procederen / ofte haer betalen met ghelycken Munte. Het vyer en kan met gheen vyer uptghebluft worden : Also en kan oock des Volcx woeden met weder-woeden niet ghestilt nochte ghedempt worden. Maer dat het water is in het vyer/ dat is oock de Vriendschap en weldadighepdt ten aēsien van eenen Vpandt. Daeromme seydt Paulus, dat wy quaet doen met

goedt

goedt doen moeten overwinnen, Rom. 12. 22. Ghelijck daer gheen swaerder en onnatuyrlijcker Sonde en is / als goet met quaet te loonen : soo en isser oock geen hoger Deught/als het quaet met goedt te betalen.

Wilmen de Indianen met straffe en wreede proceduren bejegenen / men sal haer oorsaecke gheven om ons te haeten ; Ende dien haet sal terstont sulcke diepe wortelen schieten/en hare herten soo gheweldigh van ons af-trecken/ dat naderhandt heele Stroomen van weldaden niet ghenoeghsaem en sullen zijn / om het selve te beteren ende wederom te overwinnen. Daer-en-tegen indien men haer laet ondervinden ende metter daedt gevoelen / dat wy in haer Landt komen niet als Vyanden/maer als Vrienden : niet om haer tyrannelijck te tracteren / Maer om haer de Spaensche eñ andere Tyrannen quijt te maecken : Sy dat merckende/sullen ons met beyde Armen omhelsen ende als Enghelen Gods ontfanghen/ende wy sullen metter tijt door haer-lieder toedoen bezitten de Stoelen en stercke Casteelen / met alle de Rijcke Gout en Silver-mijnen vande Spaengiarden.

De Spaengiardē hebben haer West-Indisch Rijcke gegrond-vest ende ghebouwt in het bloedt van dupsent en dupsent onnosele Menschē. Dat Bloet roept sonder ophouden wraecke na den Hemel. Die wraecke en sal niet achterblijven/ maer te zijner tijt rechtveerdelijck volgen. Dien tijt mocht nu wel ghekomen zijn / inden welcken Godt besloten heeft straffe te nemen van die Moordadighe Natie. Ende onse West-Indische Compagnie soude konnē wesen het instrument ende middel / dat Godt ghebruycken wil/ om die Straffe uyt te voeren. Laet ons slechts toesien / dat wy Godt niet en vertoornen door eenighe onbehoorlijcke handelingen/ende in plaetse van anderen tot eē roede te dienen/ons selven gheen roede op den rugghe en haelen.

Dit most ick hier in't voor-by gaen/ ter occasie van t'ghene zich toeghedraghen heeft in Granade, tot waerschouwinge seggen. Keere my nu weder tot onse Vlote/welcke dicht onder den wal henen liep nae Cabo de S. Antonio, leydt op de hooghte van 22. grad. 10. min. Het is een laegh landt/ dicht van gheboomte. Hier leggende achter een Riff/liet de Heer Generael den Topstāder vande Fockestenghe waepen / om wederom schoon te maecken; Eñ sondt den Fiscael aen alle de Schepē en jachten / omme in het openbaer voor het Volck te lesen een Ordonnantie / dat niemandt/van wat qualiteyt hy ware/ soude moghen aen Landt varen : Dat oock niemandt zich en soude vervorderen te swemmen/op pene daer over nae gheleghenthepdt ghestraft te worden/ Ende inghevalle sulcx by pemant vande Capitepnen wierdt toeghelaten/een maent gagie te verbeuren / ende daerenboven arbitralijck gestraft te worde.

Nae dat elck bezich was gheweest met barckenen ende krenghen / om de Schepen (soo veel doenlijck) schoon te maecken/ is ghereselveert by den Heer Generael ende den Secreten Raedt, met advijs van alle de Schippers/ t'zepl te gaen ende tusschen de Caep van S. Antonio ende de Tortugas by te houden/ omme aldaer waer te nemen de Schepen/soo upt Porto Belo, Honduras ende Nova Hispania souden moghen comen.

Onder sepl zijnde kregen een travado van Windt/ Reghen / Donder ende Blixem/etteliicke dagen lanck geduyrende. Dreven sonder Sepl. Het Jacht

Naerden raeckte ſyn Pockemaſt buyten booyt/ ende wierdt vanden Heer Generael gheſleept / om wederom een ander in te ſetten. De Lange Barcq, vã den Heer Generael booy upt gheſonden zynde/raeckte aen den grondt eñ ſchoot datelyck met ſyn ſtuckſens ende muſquetten/tot waerſchouwinge vã d'andere Schepen / dewelcke het terſtont van den wal af-hielden/en lietent dryven.

De Barcq met hulpe van eenighe Chaloupen wederom vanden groudt zynde geraeckt / wierdt vanden Heer Generael en Secreten Raedt booy beſt ingeſien/ na de Tortugas te loopen/ om dat alle de Schepen/die nae de Havana willen/ de dyoochte van Tortugas aendoen.

Daer ghecomen zynde / ſaghen des moyghens twee Seylen / die nae haer toe quamen : Maer ſoo nae by zynde/ dat ſy onſe Schepen kenden/ dedē haer beſt om van de ſelve af-te komē. Doch te vergeefs/want het eene wierdt van t'Jacht Muyden, ende het andere vande Lange Barcq verovert.

Waren twee Barcquen upt de Havana, die op de dyooghte vande Tortugas viſten. Vondē op beyde deſe Barcquen 28. Man. Hadden niet in als ontrent 200. Viſſchen/ende een Schildtpadde. Sy meynden dat onſe Vlote was de Silver-vlote van Porto Belo, en quamē daer na toe/ om haren Viſch te verkoopen.

De eene Barcq was ontrent 14. ende de andere 24. daghen upt de Havana t'zeyl gheweeſt.

De ghevanghene Spangiarden van den Heer Generael gheexamineert zynde/verklaerden dat die vande Havana noch niet en wiſten vande Nederlandtſche Vlote/ doen zy van daer ſchepden; Ende dat de Vlote vã Porto Belo, oock die vã Nova Hiſpania noch niet en waren inde Havana. Seyden oock dat den Admirael Pieter Adriaenſz. van Vliſſinghen daer was geweeſt met 7. Seylen/ende dat ſy den eerſten Auguſti, ontrent een Myl beooſten de Havana, twee Honduras baerders ghenomen hadden / weſende gheladen met Couchenille/Annyl/Salſaparilla/ Indigo ende anders / ſoo dat ſy na het ſegghen vande Spangiarden, al veel tonnen Gouts waerdich waren.

Des Avonts kreegh onſe Vlote een wackere koelte upt de Ooſtelycke handt/ ende ſaghen des moyghens met Sonnen op-ganck het hoge Landt vã Cuba, tuſſen Porto Puerco ende Havana. Lietent dryven te volder zicht van t'Landt.

De Heer Generael ſont twee Jachten om de Zuyd/en twee om de Nooyt/ ten eynde deſelve ſouden uytſien: want Vooyſichtigheydt is des Geluyx Moeder/Inſonderheyt indē Oorlogh/ welcke immers ſoo ſeer Verſpieders van doen heeft/als t'hooft ſyn ooghen. De Carthaginenſen hebben op looſheydt upt hare Stadt verbannē eenen Burger / die een dapper ende dyoom Man was/ genaemt Amilcar, om dat deſelve met een goeden ſchyn by haren Vyandt Alexandrum Magnum ſoude komen / ende middeler-tyt t'ghehele Leger Alexandri verſpieden / ſyn aenſlagen vernemen/ ende van alles de Carthaginenſen verwittigen: want zy verſtonden ſeer wel/datmen qualyck blindelinghe kan vechten.

Nu de Heer Generael en liet het by deſe omſichtichheydt niet blyven: Maer dede een Wimpel achter vã ſyn Vlaghe-ſpil waeyen / met eenen Schoot/ tot een teycken dat alle de Schippers aen

aen ſyn boort ſouden komen/ denwelcken eenighe Rendevoes-brieven/ ende andere Ordonnantien behādight wierden. Gaf oock een t'ſeyn/ om de Schepen al wederomme ſchoon te maecken.

Een lange wijle tijts hadden ſy ſeer miſtigh en onſtuymigh weder/ ende kregen ſulcken over-bal van Reghen/ Wint/ Donder en Blixem / dat het Schip Dordrecht met eenen Donderſlach ſyn groote ſtenge van boven neer ontſtucken wierdt gheſlaghen/ ende van t'volck dat inde Mars was/ om t'mars-ſeyl in te nemen/ eenen moyts doot/ ende een ander upt de Mars/dat hem alle ſyn leden lam waeren.

Als Lucht ende water begonſten te bedaeren/ ſagen ſy een Seyl inde Wint dan haer/ ende alſoot heel ſtil woyde/ commandeerde de Heer Generael eenige Chaloupen met de Langhe Barcq daer nae toe/ ende wiert terſtondt verovert. Saghen oock noch een ander Seyl/ t'welck van de Jachten aen den Wal wierdt ghejaeght.

De voorſchreve Pynſe by den Heer Generael gebracht zynde/ vergaderde den Secreten Raedt ende examineerde de ghevanghene Spangiarden; upt de welcke verſtaen wierdt/ dat die vande Havana, ſeven ofte acht dagen geleden/ onſe Vlote ghezien hadden. Ende dat daerom de Gouverneur Don Laurenzo de Cabrera dadelijck deſe Barck upt geſonde hadde/om de Spaenſche Vlote te ſoecken/ende te adviſeren dat de onſe op de Kuſt waren: maer dat ſy geen Schepen geſien en hadden. Seyden oock/datter voor haer gheen advyſen uptgeſonden waren/als eene Boey Barcq. Verklaerden insgelijck/ datter ſes dagen geleden in Havana, doen ſy van daer ſchepden/ noch gheen Schepen en waren aen-gecomen: maer datmen grotelijck nae deſelve verlangde. Ende dat inde Havana alleenlijck een Galioen lagh/ daer nieu ghemaeckt/ met twee andere Schеepkens.

De Heer Generael ſondt drie ofte vier Chaloupen met twee Jachten ende de Langhe Barcq/ om die andere Barcq des Vpands/ s'daeghs te vooren aen Landt gejaeght/inden Brandt te ſteecken: die ſy Ledigh in een Riviertgen vonden/ en handelden daer mede/als haer ghelaſt was.

Op deſe tijt was onſe Vlote ontrent drie mijlen bupten den Wal/reght voor eenen Bergh/ghenoemt Taeffel de Maryn, leggende ontrent ſeven mijlen beooſten de Havana.

Daer nae liep de Vlote dicht voor de Havana, binnen ſchoots/ om te beſien wat Schepen dat daer laghen: want op het bloot ſegghen van eenen Vpandt en kanmen niet vaſt-ſtaen.

Dolus an Virtus? quis in Hoſte requirat? ſeydt de Poete Virgilius. Doch zy en ſaeghen daer niet meer/ dan twee oft drie Schepen/ende eenighe Barcquen/ over-een comende met de Verklaringhe vande voorſchreven Spangiarden. Lietent daer nae wederom een ſtuck aen Zee gaen/ende des nachts dryven.

De gheluckighe maendt van September neemt haer begin; Ende wierdt by den Heer Generael ende Secreten Raedt goedt-gevonden/t'Jacht de Vos nae de Tortugas te ſenden/ om te beſien of daer geen Barcquen lagen en wachtede/ om de Silver-Vlote te adviſere: Ende of hy de Schepen upt Zeelandt, ende de andere daer by zynde/ niet en ſoude reſcontreren.

Seylden ondertuſſchen de gheheele Vlote over ende weder/ doende altijdt haer beſt om de Havana in t'ghesight te houden. De windt quam upt de Zuydelijcke

delijcke handt met een dichte koelte/ continueerde 3. 4. daghen/ sulcx dat de Vlote van de Havana af-dreef om de N. O. overmits de stroom om de Oost gingh.

Saghen op den sevensten September smorghens met Sonnen opganck ses Seylen / die na hun toe-quamen. De Heer Generael settede alles by wat hy konde/soo dat sy ontrent den Middagh elcanderen gemoeteden; Ende was de Vice-Admirael Ioost Banckres,by hem hebbende vijf Schepē ende een Jacht: namentlijck/t'Schip de Neptunus vander Veer, de Goude Sonne, Munnickendam, den Dolphyn,de Goude Leuwe, ende het Jacht Post-paert.

Ongetwijfelt eē blijde by-een-komste. Want de Heer Generael hadde seer na dese Schepen verlanght/ ende niet min dese Schepen na den Heer Generael: Maer noyt en heeft haer t'geluck soo gunstigh geweest / dat sy by den anderen konden geraecken/dan jupst daeghs te vooren/ eer dat de Vlote van Nova Hispania wierdt ontdeckt / achterhaeldt ende vermeestert. Voorwaer een sonderlinghe schickinghe Godts/ soo ter rechter tijt en plaetse op te donderen.

De Vlote was hier-mede nu heel Compleet / uytgesondert den Tyger ende t'Jacht Out-Vlissingen uyt Zeelandt/die al van den Heer Vice-Admirael versteken waren/eer hy by de Vlote quam: doch in plaets van deselve so waren wederom by de Vlote gecomen twee andere/ Naementlijck/het Schip den Roden Leuwe ende de Pynas van Amsterdam/ghelijck wy boven hebben verhaeldt; Sulcx dat sy te samē sterck waeren 29. soo Jachten/als Schepen. Deden haren kours gesamentlijck Z. W. om den Wal wat te ghenaecken ontrent Porto de Matançe. Liepen des Nachts langhs den Wal/ende daer geraeckte een Spaensch Scheepken onder haer / dicht by het Schip de Witte Leeuwe. Dē Schipper het selve vernemende inde Dagh-wacht / ende niet beter wetende / of het was een Sepl/ gehoorende onder de Vlagghe van den Heer Generael,riep dē Spaengiart toe/ dat hy soude af-houden / om den anderen niet aen boordt te comen. De n Spaengiaert / die ock niet beter en wist of hy was onder de Spaensche Vlote / ende die niet en verstondt watmen hem seggen wilde/ riep wederom in het Spaensch/ watter te doen was: Que quiereis? Que quiereis? Onse Matrosen hoorende soo een vreemde taele/ klapten van vreughde in hare handen/ ende riepen lupts keels gelijck jouwende: Het syn Specken, dat is / Spaengiaerden. Terstondt wierter met het kanon een koghel ofte twee doorgheschaeght/ Ende even haest vielen de Matrosen inden Boot ende Chaloupe/voeren den Spaengiaert aen boort / ende veroverden hem met klepne of gheene moeyten.

Des smorghens met den dagh/ wesende den achsten van September (eenē Dagh / inden welcken de Ghenadenrijcke Godt ons Vaderlandt heeft willen verheughen ende verhooghen) saghen ontrent de 20. Seylen. Daer quam nu de langh-gewenste Silver-Vloot van Nova Hispania, Ende met die Vloote een dubbel Leven inden Heer Generael, wiens Couragie datelijck op-blaende en wiesch gelijt tot aen den Hemel toe. Desghelijcken inden Heer Admirael, Vice Admirael,Schout by Nacht, ende om kort te seggen / in alle de Capitepnen en Officieren. Jae de gheheele Vlote nam terstont aen de

ghedaente

ghedaente vã een wild Dier/het welcke zich tot geweldt bereydt/ ſyn crachten inſpant/ ſyn klauwen uytſteeckt/ ſyn tanden toont/ ende van grimmicheydt ſyn haeyren te berghe ſedt/ wanneer het nae veel Jaeghens/ ſyn ghewenſte proye ziet aen-komen.

Van de Spaenſche Vlote waren 12. Seylen in ly vande Onſe. De wint was Ooſtelijck/ doch ſtille. Daerom evenwel en bleven ſy niet ſtille leggen: maer vielen inde Boots en Chaloupẽ/ en bequamen datelijck neghen derſelver/ ſoo kleyn als groot. Daer waeren nocht acht Schepen meeſt inde wint van de onſe/ ſoo verre alſmen uyt de Mars zien konde.

Ontrent de Sonne Z. O. quammer een wackre koelte uyt den Hemel. Doẽ dede elck een alle dilighentie om op te laveren; ſulcx dat het een luſt was de Zee te zien ſoo vol Levens/ ende de Schepen deur elcanderen ſwermen/ kruyſende den Rugghe van het water/ d'een op deſe en d'ander op die wijſe/ na dat elck goet dochte/ om den Vyandt op het ſpoedighſte te ghenaecken.

Wat ſoude hier al te ſegghen vallen/ indienmen na behooren wilde beſchrijven de ſonderlinge Naerſtigheydt van alle Officieren/ Soldaten/ Matroſen/ en Jonghens. Maer voor-naementlijck de Wackerheydt vanden Heer Generael, die niets onbeſtelt en liet.

Een Bevel-hebber moet gedencken aen het ghene alreede geſchiedt is/ ende neerſtigh letten op het ghene tegenwoordigh is/ ende voor-zien het ghene nochtoecomſtigh is: Dat is/ hy moet inden Strijdt drie ooghen teffens opſlaen/ ende daer mede drie tijden aenmercken; Ja hy moet overal een oogh hebben. Soo ginck het hier toe: Want de Heer Generael commandeerde de Witte Leeuwe eñ de Provincie van Vtrecht de Prinſen/ die alreede verovert waren/ by den anderen te ſoecken/ ende inghevalle zy quamen te verſteecken/ nae de Havana te loopen ende daer te wachten.

Wijders alſoo een Schip voor uyt was/ dat voor de Onſe meynde over te loopen/ commandeerde hy den Swarten Leeuwe ende den Gouden Leeuwe, dat te volghen.

Daer nae oock den Neptunus van Delph, den Griffoen, ende den Swartẽ-Ruyter twee Seylen te volgen/ die onder den Wal waeren/ om deſelve den Wal af te ſnijden.

De Heer Generael ſelve met de reſterende Schepen en Jachten dede zijn beſt by den Windt/ om de Schepen die boven windt waeren te bezeylen/ preſumerende dat het de Galioenen moſten zijn/ alſoomen die ontrent de veroverde Pryſen niet vernomen en hadde/ gelijck oock inder daet bevondẽ wiert/ wanneermen ontrent deſelve quam.

Onghetwijfelt hier ſal nu den Leſer verwachten een grooten Alarm/ daernae eenen ſchrickelijcken ſtrijdt/ ende eyntelijck meynen te zien een Zee gheverwet met Menſchen bloet: Want zijnder eenighe Schepen ter wereldt gheachtet voor beſtant om haer ſelven te verweeren/ Jae voor onwinbaer/ dat zijn de Galioenen/ met ſo veel Metalen ſtucken gheſchuts voorzien/ als ofte het waren ſoo veele Fortreſſen eñ dwangh-Caſteelen. Sijnder oock eenighe Volckeren onder de Sonne gherenommeert voor Valiant ende ſtrijdtbaer/ dat zijn de Spangiarden. Sijnder oock eenighe lieve panden/ daer voor datmen krabbelen/ Jae den uyterſten droppel bloets wagẽ ſoude/ tis t'Gout en Silver/ die hedenſ-daeghs geachtet

worden ghelijck de Son en Mane/ Ja de Siele/ja den Godt van de Wereldt. Synder oock eenige prickelen en obligatien/ welcke yemant souden konnen beweghen om halsterrighlijck te vechten / die waren hier by dese Galioenvaerders; als die vastelijck aen haeren Coninck hadden belooft / Jae het Sacrament daerop hadden ontfanghen / en haer Sielen Salicheydt daer voor verpandet / dat zy veel eer t'silver en Gout in Zee werpen/ Jae de Galioenen inden brandt steecken ofte inden grondt booren souden / als deselve aen yemant anders overgheven/ sulcx dat zy hun Galioenen en Goederen quiterende/ niet anders en hadden te wachten/ dan eenen strop van haren Coninck / ende eenen Vloeck van haeren Godt.

Maer hoe liep het af? O de groote Godt/in wiens handē alle herten zijn/ die heeft den onsen Leeuwen hertē gegheven/ende de trotse Spaengiarden alle haer herten benomen/ soo dat sy haer selven niet eens in posture en stelden om te Vechtē/ maer wel om te Vluchten. Waren soo verbaest door dese onverwachte rencontre/dat sy het Landt sochten/ lietent ruym af-gaen / om de Port van Matançe te beseylen.

Haeren Admirael ende Vice-Admirael hadden aen de Stenghe (daer sy ordinaerlijck de Vlagghe aen voeren) Bramseylen / om al haer best voor te loopen. Quamen tussen licht eñ doncker in Matançe: Doch wierden van de onse kort op de hielen ghevolght.

In het vervolghen soo waeren onder onse Schepen dese de voorste: naementlijck/ de Vergulde Valck, Hollandia, den Dolphyn, ende het Jacht den Tyger, welcke in den Mont van Matançe komende/haer Seylen opgyden/ verwachtende advijs vanden Heer Generael.

Ondertusschen quam de Vice-Admirael Baukres by de voornoēde Schepen/ende also hy t'inwaerts liet staen/ zijn hem deselve datelijck ghevolght.

De Heer Generael was oock mede van stonden aen by de handt/en dede in t'incomen van Matançe een grof stuck af-schieten / daer en-boven twee vyeren opsetten/ tot seyn dat die voor waren souden wachten / ende die achter waeren op het schieten en vyeren souden aenkomen.

Wanneer de Heer Generael quam ontrent des Vyandts Schepen / soo laghen onse Schepen die voor waren meest al ghesedt / ende eenighe aenden grondt op een drooghte/ghelegen midden inde Baey / welcke drooghte ende Schepen hy met syn Schip passeerde/ hebbende de Focke-Mars-seylen ende Bram-seylen daer by/ tot dat hy op ontrent een half Roer-schoot by des Vyandts Schepen was.

Daer liet hy syn Ancker Vallen / en dede eenighe schoten naer den Vyandt. Middelerwijlen quam den Boodt van dē Hollandschen-Thuyn aē syn boort/ Mitsgaders den Boot van dē Schout by Nacht, ende dien van het Schip Haerlem, wel ghemant van Musquettiers als anders. De Boot vande Rode Leuwe, die te voorē aen syn boort was gheweest / dede hy Mannen uyt syn Schip. Hy selver in eygener Persone begaf zich inden Boodt vanden Hollandschen Thuyn, ende Voer nevens de andere Boots na des Vyands Schepen / niet alleen om zijn Volck met syn jeghenwoordicheydt te courageren / maer oock om te besichtighen wat haer-lieden te doen stont/ ten eynde alles met goede Ordre soude mogen worden

woorden aenghevanghen ende uptghevoert.

Quamē eerst aendē Vice-Admirael, eñ nadien daer inne een goet getal van Spangiarden was/ soo liedt hy eenighe Musquetten op haer losſen/ ende ondertusſen roepen Bonne Guerre, tot een teycken dat hy niet en socht haer bloedt ofte doot/ maer indien zy wilden stilstaen/dat haer t'leven en den Vrydom souden gheschoncken wesen.

Een gantsch Lof-waerdighe Goedertierenheydt! Wie en weet niet wat een woedenden Beest dat deurgaens den Oorlogh is? Ende hoe deerlyck dat het veel-tyts af-loopt met die ghene/welcke de Nederlaghe krygghen/insonderheydt ter Zee?

De Athenienſen plachten hun Vyanden/ die zy inden Zee-strydt overwonnen/ de Rechter-handt af te houwen eñ soo voorts inde Zee te werpen.

Maer om die Oude Tyrānien voorby te gaen/ de Memorie is noch gheheel versch/vande meer als Barbarische wreetheden/ welcke de Duynkerckers, Oostendenaers ende andere (die nochtans met den Name van Catholycken en goede Christenen proncken) teghen veel Arme en ongewapende Menschen op onse Zee hebben bedreven.

De Sluysenaers, de Scheveningers, de Catwyckers, ende by nae alle Zee-Dorpen hebben dit gheproeft. Luyden die upt-ginghen niet met Kanon om te vechten/maer met Netten om te visschen/ ende met haeren supren Arbeydt den soberen broot-kost te winnen hebben zy ghenomen/ ende niet alleen haer Boots of Buysen verbrandt en inden grondt ghehackt/met visch met al: Maer ock de onnosele Visschers selve rugghe aen rugghe teghen elcanderen ghebonden/ en soo over Boort ghesmeten en verdroncken. t'Was al een groote ghenade/ wanneer pemant ghevanghen naer Duynkercken ofte elders wierdt ghevoerdt/ ende daer in een doncker en stinckendt gadt gesteecken. Wel te recht mathmen seggghen/ dat inde Militie grote Malitie domineert.

Maer de Christelijcke Religie torrgeert alle die Enormiteyten vanden Oorlogh. Want ghelyck Godt het swaert vā syn Gerechticheyt bestryckt met den Olie van syn Barmhertigheyt: Also laeten ock alle de Kinderē Gods onder het rigeur vandē Oorlogh blycken de sachtmoedicheydt des Geestes.

De Heer Generael droegh zich in desen Zee-strydt als een Chrystelyck Capiteyn: want de strafheydt van syn handen en vuysten vermenghde hy met de soeticheydt van syn woorden en beloften/ roepende onder het schieten geduychtlyck Bonne Guerre. Ende dese stemme was so krachtigh/dat de Spangiarden dadelyck haer geweer af-wierpen/om laegh liepen/en haer selven inde ghenade van den Heer Generael bevolen.

Vā Cn. Pompeio eē Romeyn schryft Marc. Tullius Cic. dat het niet licht om seggghen en was/ of hy van zyn Vyanden meer wierdt ghevreest om syne Dapperheydt/ die hy liet blycken ghedurende het Geveght; dan of hy van haer meer wiert bemindt om syne goedertierenheydt/ die hy aen deselve bewees/na dat hy de Victorie hadde verkreghen. Het selve salmen ock altydt moghen seggen van desen onsen Generael: want soo opt pemant syn Victorien moderaet en beleefdelyck gebruyckt heeft/dat is hy.

Nu den Vice-Admirael vermeestert ende inden selven goede Orde ghestelt hebbende/

hebbende / soo transporteerde zich de Heer Generael met de andere Boots/ die te met aenquamen/na den Spaenschen Admirael, Schout by Nacht ende noch een ander groot Schip / die den anderen ten deele aen Boort laeghen.

Gheromen zijnde by den voornoemden Spaenschen Admirael, soo liet de Heer Generael daer op vper geven met musquetten/ende enterden haer/ondertussen al wederom roepende Bonne Guerre. De Spangiarden stelden hun tot' eerste wat te weer; maer als zy de veelheydt van ons Volck saghen enteren/ende daer-benevens hoorden / datter verscheyde reysen van de onse gheroepen wierdt Bonne Guerre, soo leyden zy haere wapenen ter neder / ende liepen om laegh.

Doen-ter-tijt sprongh eenen Spagniart over Boort/ meynēde aen Landt te swemmen: doch wierdt opghevist/ ende by den Heer Generael ghebracht. Men verstondt uyt hem / datter noch ontrent de 150. Personen in waren. Heeft daer-omme de Heer Generael goedt-ghevonden / den selven Spaentaert met een Man van de onsen/na dē Spaenschen Admirael te senden/om de Spangiarts die beneden gheloopen waren/aen te seggben dat de Generael aen Boort was/ haer belovēde goet Quartier / ende dat zy dadelijck aen Landt souden ghesedt werden. Dit gheschiet zijnde/ quamen de Spaengiaerden altemael van stonden aen boven / ende gavent over.

De Heer Generael Vreesende niet alleen voor Brandt-stichterije / alsoo het Nacht was: Maer oock voor Confusie tussen de Spangiarden ende ons Volck / dat qualijck was in Ordre te houden om de veelheydt van de Plunderagie/heeft dadelijck de Spangiarden aen Landt doen setten/ ende alsoo syne beloften sonder eenigh delay naeghecomen.

Tis een Vilepn werck datmen zijn woort niet en houdt / maer daer mede speelt ende bedrieghlijck handelt/ ghelijck eenen Pericles dede: Want hy beloofde zijne Vyanden/ dat hy niemanden misdoen soude/ die zijn Yser af-leyde; Ende als zy sulcx verstonden van haere Wapenen / deselve dadelijck nederwerpende/ soo liet hyse al te samen besoecken/en by de welcke hy pet Ysers vondt/al wast maer een gespe aen haeren Mantel / die dede hy Massacreren ende ombrenghen.

De Spangiarden hebben ock menighmael soo trouwe-looslijck gehandelt met de onse: Ja sy hebben dit voor eenen vasten Reghel / Datmen de Ketters gheen ghelove en mach houden. Wy en moeten haer in desen niet gelijc worden: want Godt is een snel Getuyghe teghen de Trouweloosen, ghelijck wy leesen Malach. 3.

Soo haest en waeren de ghemelte Spangiarden niet aen Landt / ofte de Heer Generael stelde van stonden aen Ordre in alle de veroverde Schepen/ die ses in tghetal waren/ datter gheen Boots noch schupten aen ofte van Boort mochten komen.

Daer na begaf hy zich nae zijn schip toe/dat daer by lagh/ danckende Godt Almachtigh voor de goede Victorie: gelijck mede gedaen wierdt in alle de andere Schepen.

Hy en is niet de minste wel-daet waerdigh/die voor de selve niet danckbaer en is. Godt is berepdt alle syne goederen met ons Menschen te parten ende te deelen/ behoudelijc dat het Genot der selver heel en alle onse zy: De Eere daerenteghens heel ende al syne.

Wanneer

Wanneer wy ons deel ende aenpart krygen/ namentlyck groote Victorien ende met deselve seer uytstekende Bupten / waerom souden wy Godt het syne onthouden/namentlyck de Eere ende Danck-seggynghe?

Des anderen daeghs wesende dē 9. Septemb. Liet de Heer Generael alle de Schepen van zyn Vlote opredderē: Dede ock de Pinsen op Anckers leggen / alsoo de Spangiarden aen den grondt gheseylt hadden.

Onder dese Pinsen waren vier Galioenen / te weten den Admirael, ghenoemt S. Franciſco, op hebbende 24. Metalen stucken ende noch vyff in't ruym: Den Vice-Admirael, genoemt S. Geertruyd, op hebbende 22. Metalen stucken: Dan noch twee andere Galioenen / het eene S. Lucia ende het andere S. Ian genoemt/ophebbēde elck 22. Yſere stucken/ ende twee Metalen.

Wy laeten den Heer Generael hier legghen by syn Conincklycke Pinsen/ gelyck eenen Beschutter by het Wildt dat hy ghevanghen en gheveldt heeft; Ende sullen eens gaen besien / hoe dat het de andere schepē/by hem herwaerts eñ derwaerts ghesonden/ al maecken.

De Neptunus van Delph, de Griffoen, ende den Swarten Ruyter en conden des avonts/als het doncker wiert/ niet in 'tghesicht houden de voornoemden twee Schepen des Vyands / die onder Wal waeren. De Griffoen ende Swarten Ruyter sonden haere Boots daer na toe/ welcke deselve hebben aen den Wal gejaeght/daer zy van stonden aen gheborsten ende vergaen zyn. De Neptunus dede zyn devoir langs den Wal/ende liep voor de Havana, om des Vyandts Schepen te beletten/ dat zy niet en souden daerbinnen gheraecken.

Hier leggende/sagen een Sepl in ly/ daer zy na toe-liepen: was t'Jacht de Vos, voor henen uptghesonden nae de Tortugas. Seyde dat hy de Spaensche Vlote op de Tortugas gemoet hadde/eñ soo met deselve ghecomen was / alledaeghs in t'ghesichte.

Begaven hun ock voor de Havana het Schip de Witte Leeuwe, de Provincie van Vtrecht, t'Jacht Muyden ende den Een-hoorn, by haer hebbende vier Pinsen. Bleven altesamen daer leggē/ volghens de Ordre vanden Heer Generael.

Den 10. dito s'naemiddaeghs kregen de boven gemelte schepen tydinge vande veroveringe der Galioenen/namentlyck/voor het Jacht Naerden, dat upt de Haven van Matançe ghesonden was / om alle de Schepen te adviseren dat zy haer/soo haest doenlyck/vervoegen souden nae den Heer Generael, leggende met den Schadt van Nova Hispania inde voorseyde havē vā Matançe.

Vlogen alle dateliyck daer henen/ten hooghsten verblydt zynde voor sulcken goeden Maere. Doch de Spangiarden, welcke op dese schepen ghevanghen laghen/waeren ten hooghsten daer-over bedroeft. Jae zy en conden noch en wilden het selve met den eersten niet geloven / Insonderheydt niet van des Coninex Galioenen. Meynden vastelyck dat deselve veel eer soudē inden bzandt ghesteecken/ofte inden grondt geboort/ als in handen van de onse overghelevert zyn. Maer selver gecomen wesende inde Haven van Matançe, ende met haere ooghen aenschouwende hoe de saecke ghelegen was/soo sachmen haer van spyt de tranen upt de ooghen barsten / ende men hoordense van rouwe diepelyck versuchten: want sy verstonden seer wel/ wat een groten krack dat de Reputatie van Spangien gekreghen

hadde / ende wat een extremen schade dat haeren Coninck hier door quam te lyden. De ghevanghene Spangiarden wierden aen Landt ghesedt / ende voorzien van broot ende kaese voor 3. a 4. daghen / om inde Havana te comen; Even ghelyck den Apostel sepdt Rom. 12. Honghert uwen Vyandt, soo spijst hem met broot.

Van den 10. tot den 17. was onse Vlote doende / om met aller diligentie het Silver / Couchenille / Indigo / ende andere goederen upt de veroverde schepen te lossen. Bevonden ontrent de 46. lasten Silvers / soo gheslaghen Realen van Achten / als Baeren ofte Platen: behalven het gemaeckte Silverwerck / ende de Cassen Couchenille / Indigo eñ anders ontrent 2851. ock groote menighte van huyden / te samen upt brenghende ontrent 37375. stucks: Mitsgaders seer vele Campetye-houts / ende eenighe partije Gouds; Alles blyckende by de Carga / daer van upt ghegheven zynde.

Ick en kan hier niet ongemerckt laten voor by gaen een soetigheydt / welcke gebiel in het schip vanden Heer Generael, ten tyde dat het gemaeckte Silver wierdt gheinventarieert. Een Papegay upt de Spaensche Vlote ghecomen / hoorende het ghecklanck van het Silver ende het blyde ghelaet vande Commysen / begonst luyts keels upt te roepen in het Spaensch: Victoria, Victoria, o que buena va! o que buene, que buene va! Victoria Victoria. Dat is / Victory / Victory / o hoe wel gaet het ons! o hoe wel / hoe wel gaet het ons! Victory / Victory. Ten tyden Bileams sprack een Eselinne: Maer immers soo wel ten propooste sprack hier dese Papegaey / met haer soet en aerdigh geklap verdubbelende de vreughde van de Commysen.

Merckt ock noch een tweede soetigheydt / van veel grooter importantie als de eerste: want middelerwyle dat mē besich was met de Spaensche schepen te lossen / so sondt de Heer Generael het Jacht den Ruyter in Zee om te krupssen / ende quam een dagh twee ofte drie daer naer wederom op de Ree / by hem hebbende een scheepken met Wynen gheladen / dat upt Spangien quam. Hadde dat aendē Wal gejaeght. soo dat alle de Spangiarts daer upt gheloopen waeren. Wierdt dadelyck Ordre gheschelt om te lossen / ende kreegh daer van den eenen sus / ende den anderen soo veel Pypen wyns tot zyn portie. Hoe sonderling wel dat desen Buydt te passe quam nae soo een schone Victorie / om het Volck eē wepnigh te verfrissen / en voorts tegen soo langdurigen Reyse te provideren / van elck een lichtelyck bevroeden. Gedanckt moet wesen de Goede Godt van syn Mildadicheydt.

Onse Vlote raeckte te met klaer. Hebben alle de Pynsen schoon upt-gelost / behalven de 4. Galioenen ende noch eē ander Spaensch Coopvaerdyscheepkē ontrent de 100. Lasten groot / in dewelcke verscheydē Goederē wierden gelaten / alsot t'lossen derselver haer al te veel soude verlet hebben.

Inden Spaenschen Admirael bleven wel ontrent de 300. Cassen / soo Couchenille / Indigo / als anders / mitsgaders eenigh Silver-werck / welcke naderhandt in het beginsel van October door Ordre vanden Heer Generael meest alle daer upt wierden ghelost ende geinventarieert. Inde andere Galioenen bleven seer veel West-Indische Huyden / hout eñ anders. Het Spaensche scheepken (t'welck van de onse ge-

noemt

noemt wierdt Medenblick) bleef oock meest geladen met Huyden ende Campetie-houdt.

De ghemelte 4. Galioenen en het Spaensche Scheepken wierden wel voorsien met Volck / Ammunitie / Victuyes / Touw-werck ende andere behoeften meer / om die mede nae t'Vaderlandt te nemē. De resterende Pinsen wierden inden grondt gehackt / gelyck oock onse Lange Barcq, alsoo deselve niet bequaē en was om nae t'Vaderlandt te brenghen.

Op den 17. van Septemb. twee uyren voor den Dagh / wierdt het Sepn gegeven om met Gods hulpe tz'epl te gaen / ende wederom te soeckē het soet / aenlockelyck Natale Solum, ofte Vaderlandt. Stelden hunnen Cours N. N. O. in / sterck zynde 33. Seplē / daeronder gereeknt de 5. Pinsē voornoemt.

Des Anderen-daeghs sondt de Heer Generael den Capitepn Cornelis Leonardsz. aen alle de Schepen en Jachten met de Ordre / datmen peder Mans'daeghs soude gheven 2. Muddekens Wyns / en acht muddekens waters / met bier en eē half pont Broots / mitsgaders een Pimpeltgen Brandewyns alle smorghens.

Gecommen zynde op de hooghte van ontrent de 30. graden wierden twee Jachten / naementlyc den Oyevaer ende den Vos, af-ghevaerdight ende voor upt ghesonden met advysen nae t'Vaderlandt / welcke gheluckelyck t'een na t'ander zyn ghearriveert / den Oyevaer inde Mase / ende de Vos in Texel / beyde in de Maent van November. De Capitepn van het Jacht den Oyevaer, die aldereerst de tydinge bracht / wiert van de H. H. Staten beschoncke met een schoone Gulde keten.

De Vlote volghde onder-tussen soo spoedigh als moghelyck was. Doch wierdt deurgaens / van September af tot December toe / met veel harde winden ende Tempeesten upt den Hemel besocht ende opghehouden.

Het Galioen S. Ian kreegh een groot Leck / sulcx datter wel 6. of 7. voeten Waters in stondt. Dien-volghens soo dede den Heer Generael t'selve lossen. Haelden daer upt 9773. Huyden / een goede quantitept Campetie-hout / het Gheschut / Ammunitie ende voorts alles wat pet waerdigh was / en staeckent daer nae inden brandt.

Het Galioen S. Lucia wierdt hoyts daer aen mede heel leck. Doch hebben met hulp van andere t'leck ghevonden ende dight ghemaeckt.

Het Galioen S. Francisco verloor syn groote stenghe.

Vele van onse Schepen wierdē oock door het groot onweder dapper ghekrenckt. Onder anderen is den Neptunus van Delph met verschepde swaere worpen soo ghetreft / dat hy heel in onmacht raeckte. Syn Galioen wierdt af-ghesmeten. Eenighe balcken voor inden back ontstucken. Het Schip heel ontset / soo dat zy ghenoodtsaeckt waren dē Back voor met touwen aē malcanderen te houden. Het Jacht den Swatten Ruyter most syn Mast kervē. De Goude Sonne lagh wel 4. daghen en dreef sonder Roer. In t'corte / de geheele Vloot heeft door menighvuldige ende Extra-ordinare storm-buyen veel onghemacken en grote periculen van tyt tot tyt upt ghestaen.

Wierden oock de Schepen meermaels door het onweder van den anderen verstroyt / ende sommighe zyn van de Vlote versteken ghebleven.

Tot alle die Miserien quam noch dese / dat den Scheur-buyck en andere

Siecktē geweldelijck onder het Volck begonsten te regneren / soo dat op sommighe Schepen wel 30. of 40. of 50. Man en meer heel sieck inde kopen laeghen.

Siet aldus heeft Godt het suyr onder het soet ghemenght/ ende den voorighen voorspoet van soo grooten Victorie ghetempert met den rampspoet van soo vele en swaere aen-een-volghende Tempeesten. Ginck het den Mensche altijt nae wensch/ sy en soudē naulijcx oyt behoorlijck aen Godt ghedencken. Ter wijlen de Apostelen in een lieffelijcken Sonneschijn / met een dienstigh windeken / door de stille Zee seylden/ soo lieten zy Christum slapen: Maer soo haest als de stercke winden begonsten op te steecken / ende de verbolghen Zee-baren te bruyssen en over haer Scheepken te loopē/ doen begonsten zy van ghelijcken tot Christum te loopen / ende hem wacker te maecken; Doen wast Heere, Heere, behoedt ons: want wy vergaen. Matt. 8. Noot/ seytmen gemeynlijck/ die leert bidden. De Latinisten hebben een seer oudt en heel waer spreeck-woort: *Qui nescit orare, discat navigare*, dat is / Wie niet en kan Bidden/die leere slechts Vaeren.

Tis een gantsch ysselijcke saecke in een Tempeest op de Holle Zee te zijn/ eñ aldaer te tuymelen en te swancken als een droncken Man. Nu ghelijck na den Hemel op te varen, ende dan wederom ghelijck inden Afgrondt neder te daelen. Geen hert en is soo kloeck, dat in sulcken ghelegentheydt niet en beswijmt. Maer als de Menschen den Heere haeren Godt aen-roepen in haeren noot: Dan voert hyse uyt haren angste, gelijck den Coninck David seydt in synen 107. Psalm. Tghebedt kan met rechte ghenoemt worden. *Secunda post naufragium Tabula*, dat is / In Schipbreucke als een tweede Schip/ ende wanneermen buyten Boort ghevallen is/ als een Boodt/ om daer door gesalveerdt te worden.

Dese Vlote gheeft ons daer van een seer levēdigh bewijs. Want haer suchten en schreyen en is niet ydel geweest: Maer nae soo veel hobbens en tobbens heeftse Godt de Heere eyntelijck behouden aen Landt gebraght / ende gelijck uyt des Doods kaecken verlost.

Met het begin van December kreghen zy Engelandts-Ende in het oogh. Daer nae t'hooghe Landt van Dorthmouth. Saghen hier drie Seylen in ly van haer/daer den Heer Generael datelijck na toeliep. Waeren drie Oorloghschepen uyt het Vaderlandt / die daer kruysten/ om dese Vlote te ghemoeten ende te advyseren. De Heer Generael verstont uyt de selve alle gheleghentheydt van saecken/ Ende onder anderē dat alreede in het Vaderlandt behouden aenghecomen waren/niet alleen de twee Jachten van Advijs boven ghenoemt / maer oock het Schip Hollandia, de Goude Leeuwe, den Dauphyn, Vtrecht ende het Jacht den Eenhoorn die al lanck door onweder vandē Heer Generael waren versteecken geweest.

t'Advijs verstaen hebbende/ stack de Heer Generael by/ende hy schoot/ met twee vyerē achter op/om dat de Schepen en Jachten hem volghen souden.

Quamen den 6. Decemb. in Vaelmouth ten Ancker met 9. Seylen/ behalvē de Oorlogh-schepen voornoemt/ namentlijck het Schip Amsterdam, dē Hollandschen Thuyn, den Neptunus vander Veer, den Neptunus van Delff, de Goude Son, Dordrecht, ende het Jacht t'Postpaerdt, Muyden, ende den Tyger. Vonden daer het Schip Munikendam,

kendam, datter al ontrent de 10. daghen gheleghen hadde.

De Heer Admirael, ende eenige van den Secreten Raedt wierden datelijck gecommitteert neffens de Fiſcael aen alle de Schepen en Jachten / met Ordre datmen niet meer als een derdendeel van het Volck aen Landt ſoude laeten vaeren / ende de andere ſo langh Scheep houden / tot dat die gene welcke aen Landt waeren haer quamen verloſſen; Dat oock niemandt langer aen Landt ſoude moghen blijven / dan van ſmorghens tot s'anderen-daeghs t'ſavonds / op peine van als Schelm aen Landt gheſedt / ofte anderſins nae merite gheſtraft te worden.

Wierdt oock een vande 3. Oorloghſchepen boven verhaelt / op alle de Havens in Enghelandt gheſonden / om de Schepen vã deſe Vlote / die daer mochten leggen / van des Generaels aencomſte te adviſeren; ende ſoo voorts nae het Vaderlandt / om de Heeren Meeſters van alles te verwittighen.

De andere Oorlogh-Schepẽ wierden in Zee gheſonden / omme ontrent Leſart te cruyſſen / ten eynde zy de Galioenen / diemen meynde dat noch in Zee waeren / ſouden ſoecken / ende by den Heer Generael brenghen.

Ondertuſſen ſo kreegh de Heer Generael ad-vyſen uyt verſcheyden Havenen van eenighe Schepen en Jachten / die aldaer ten Ancker waeren ghekomen.

Wt Mons-baey wierdt geſchreven / dat aldaer lagh de Pynas, welcke eenighe daghen daer na by den Heer Generael in Vaelmouth quam.

Wt Pleymouth wierdt geſchreven / dat aldaer ſevẽ Schepẽ met een Jacht laghen: teweten / de Griffoen, de Provincie vã Vtrecht, het Galioen S. Geertruyd, de Rode Leuwe, de Swarte Leuwe, de Gulde Valck, ende het Spaenſche ſcheepken ghenaemt Medenblick, met het Jacht den Swarten Ruyter: waer-over de Heer Generael datelijck eenẽ Commandeur ſtelde / welcke voor de eerſte acht daghen ſoude weſen Ian Corneliſz. Capiteyn op de Griffoen, ende voor de volghende acht dagen Henric Iacobſz. Cath. op de Provincie van Vtrecht.

Wt Wicht wierdt gheſchreven / dat aldaer waren ghearriveert het Schip Haerlem, Gelderlandt, de Witte Leuwe, ende het Jacht Naerden.

Het Galioen S. Lucia is acht ofte neghen daghen / nae het arrivement van den Heer Generael, voor Vaelmouth ten Ancker ghecomen: maer ſeer leck / ende vol ſiecken zijnde. Dienvolgens heeft de Heer Generael de Jachten ghecommandeert / om daer by te loopen ende de Huyden in te nemen.

t'Galioen wierdt vercoft voor 200. Pont Steerlincx: Ende is met den Licent-meeſter / over het loſſen van de huyden / gheaccordeert voor 250. Pont Steerlincx.

Den Conſtapel van dit Galioen / die in Zee ſynde groote muytinatien hadde gemaeckt / ende den Stuyrman ghedreyght over Boort te werpen / wierdt om deſe booſe miſdaedt / driemael vande Ree gheworpen / van hondert Man gelaerſt / ende wyders voor ſchelm achter een Boot ghebonden / en door het water aen Landt gheſleept / met verbeurte van alle ſyn gagie ende Buytghelt / uyt geſondert ſes maenden voor ſyn Huyſ-vrouwe.

Quaet-doenders moeten gheſtraft worden. Indien de Hovenier het onkruyt liet waſſen ſonder Wijen / ſoo ſoude het goede kruydt daeronder verſticken

sticken en verdwÿnen. Indien het Canckerighe lidt niet en wierdt afghesedt/ het gheheele Lichaem soude daer van opghegheten worden. Indien het Schurfde Schaep upt de Koope niet en wierdt wegh-gherupmt/ wat waer dat anders als de gheheele Cudde bederven ende infecteren? En weet ghy niet dat een weynigh suyr-deelsems, het gheheele deegh suyr maeckt? sepdt den Apostel 1. Cor. 5. 6.

Met den inganck van het Nieuwe Jaer / namentlÿc op dē eersten Ianuar. 1629. dede de Heer Generael de Trommel aen Landt slaen/ dat een yegelÿck dien Avondt/ ofte ten langhsten des Morgens vroegh soude te Scheep komen / op verbeurte van gagie ende Bupt-gheldt.

Des anderen-daeghs schoot de Heer Generael, tot Sepn dat yeghelÿck hem soude klaer maecken/ om t'zepl te gaē; eñ wierden de Oorlogh-schepen voorschreven nae Pleymouth gesonden/ om de Schepen daer leggende te belasten dat zy souden t'zepl gaen: ende indien zy den Generael tegen den Avondt niet en vernamen / dat zy het souden laten voortgaen tot het Eylandt Wicht, ende aldaer onder S. Helena nae hem wachten. Doch most de Heer Generael noch blÿven leggen/ door dien de Schepen niet by tÿds klaer en waren / om over de Banck te komen. Het begonst ock seer hardt te waepen/ soo dat zy in een dach ofte twee upt het Gadt niet en konden geraecken.

Den vÿfden Ianuary, soo haest alst hoogh-water was / guick de Heer Generael t'zepl met een W.N.W. wint/ eñ dede zÿnen kours O. ten Z. ende O.Z. O. met goeden voort-ganck. Alle de ghevanghens door de gheheele Vlote wierdt Pardon ghegeven/ van t'ghene zy misdaen hadden / ende liepen alsoo met ghemepne Vreughde upt Enghelandt nae Nederlandt.

Zÿnde nevens Portlandt/ so wiert het Jacht Muyden binnen Wicht door ghesonden/ om onse Schepen/ die daer souden mogen legghen aen te spreken. Seylden met klepn sepl bupten om/ tot s'avons/ dat het voorschrevē Jacht wederom quam / met tÿdinghe datter gheen van onse Schepen meer en laeghen. De vier bovengenoemde/ te weten Haerlem, Gelderlandt, de Witte Leeuwe ende Naerden waren al veerthien dagē van daer t'zepl gegaen / en met goeden spoet (Godt lof) te Texel ingekomen.

De Heer Generael liet het dienvolgens oot voortstaen na het Vaderlant.

De Zeeusche schepen/ namentlÿc dē Neptunus vander Veer daer op de Heer Vice-Admirael was. de Goude Sonne ende het Post-paert liepen naer de Wielinghen.

De Hollandsche Schepen resolveerden het Goe-Reesche Gadt in te loopen / alsoomen op Texel noch vrie of vyer daghen nae het Tÿ soude moeten wachten / Ende zÿn aldaer op den 9. dito ghecomen.

Dateliÿck sondt de Heer Generael met eenen Visscher advÿsen aen Lant/ kreghen des Avonts Loots-luyden aē Boort / ende hebben daeghs daer aen/ naementlÿck op den thienden Ianuary, met een mope koelte/ den wint W. N. W. hun Anckers gheligt/ ende zÿn ingheloopen ontrent den Middagh/ haer Ancker werpēde voor Hellevoet-Sluys: Te weten / den Heer Generael met spn Schip Amsterdam, de Heer Admirael met spn Schip dē Hollantschē-Thuyn, voorts den Neptunus van Delph ende t'schÿp Munickendam.

De

De andere Schepen en Jachten/ namentlijck Dordrecht, de Pynas, t'Jacht Muyden, ende den Tyger liepen de Mase in.

Zedert zijn oock de Schepen van Pleymouth in Goeree ghearriveert/ behalven het Galioen S. Geertruyd ofte den Spaenschen Vice-Admirael, die in Zeelandt gheloopen is.

Het Schip de Roode Leeuwe is in het incomen voor Goereede geborsten. Doch syn meest alle de Goederen / het Gheschut / ende Schips-gereedschap/ met het Volck gheberght.

Van den Spaenschen Admirael S. Francisco verstaetmen oock/ dat hy in Yrlandt door onweder ghestrant soude syn: Doch dat het Volck altemael is behouden ende datter goede hope is om het Gheschut wederom te krijghen.

Insumma alle de Schepen/alle den Bupt / alle het Volck / t'is meest al (Godt lof) t'een nae t'ander/behouden inghecomen tot ghemeyne Vreughde van ons ghemeyn Vaderlandt. Den Rijckdom der Soldaten en Matrosen/ hare blinckende kleederen / hare wichtighe wel-ghestoffeerde Beursen/ roepē upt met Plauto in Rudente, ter goeder meyninghe:

Qui homo se se miseram, & Mendicum dolet,
Neptuno credat se se, atque etatem suam.

Dat is/

Soot' yemant hier verdriet als Bedelaer te leven,
Laet die met Pieter Heyn, hem selven t'Zee begheven.

Daer hebt ghy nu / Goedt-willige Leser / in't korte/ de Voyage vanden Heer Generael Pieter Pietersz. Heyn, Voor soo veel als die tot onse kennisse gheromen is. Een Voyagie / wel van een kleynen tijt/maer van gheen kleyn profijt. Een Voyagie / die onsen Vyandt immers soo seer smert ende verdriet / alsse ons helpt ende verheught. Een Voyage / die ons doet sien en tasten/ hoe wel dat het gaet den ghenen/ met den welcken Godt gaet. Een Voyage/noch eens/die het inghewant van de Nieuwe Wereldt/ ende het Aes van de Oude Wereldt/door Gods Segghen ghebracht heeft in ons Landt/ ende het selve nevens dijsent andere Segheninghen Godts / soo heeft verrijckt/dat het teghenwoordelijck staedt en glinstert onder den Hemel / ghelijck een Kleyne Wereldt in een Groote.

Wy sullen dit ons werck beslupten/ met het Godt-vruchtigh werck van de Hog: Mogg: Heerē Staten Generael, welcke datelijck (met dat dese Vlote in Salvo was) door de Ed: Grootmog: Heeren Staten van de Particuliere Provintien, allen Steden en Forten onder haer ghebiedt / hebben doen aenschrijven/dat sy van weghen dese uptnemēde Victorie eerst Godt dancken, ende daer-nae Triumpheren souden: In deser Voeghen.

Eersame

Eerſame, VVijſe, Voorſienighe, ſeer diſcrete Heeren.

ALſoo het Godt Almachtigh deſe Landen belieft heeft te gheven een groote ende notable Victorie, dierghelijcke gheduyrende deſe Oorloghen noyt en is becommen, mids deſelve in handen ſtellende de Silvere-Vlote vanden Coninck van Spangien, weſende het geldt ende middel, waer-mede den hoogh-ghemelten Coninck niet alleen deſe Landen den Oorloge aendoet, maer oock alle de Chriſtenheydt quelt ende in trouble houdt. Ende dat redelijck is, ende het devoir van alle goede Patriotten hem obligeert, Godt Almachtigh daer vooren hertelijck te dancken, ende daer naer opentlijcke teeckenen van blijſchap daer over te doen: Soo hebben de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der vereenighde Nederlanden goetghevonden, dat de voorſeyde Danck-ſeggínge ende teeckenen van blyſchap ſullen werden ghedaen over alle de Geunieerde Provincien, Ende wy daervan de Reſpective Steden van deſe Provincie te verwittighen, Begerende dat uwe E. op de receptie van deſen, de voorſeyde Danck-ſegginge eerſt, ende daer naer de voorſeyde teeckenen van blijſchap met het Luyen van de Klocken, af-ſchieten van de Kanon, ende Vieren wilt doen, ende in alle manieren bethoonen, dat ghy voor de ghenade deſe Landen gheſchiet, danckbaer ende verheught zijt &c. Waer toe ons verlatende. &c.

FINIS.

13196
Neighoff
Sept 19

Spranckhuysen, D., Triumphe van weghen de...victorie welcke...God op 8en Sept. 1628 verleent heeft aen de vlote vande West-Indische-Compagnie, onder...P.Pz.Heyn, tegen de silvervlote...komende van Nova-Hispania, in en omtrent de haven van Matançe. Delf, J.Az.Kloeting, 1629, 4to. vellum. Rare. Gld. 75.-

This is the most complete contemporary narration on the conquest of the silverfleet by Piet Hein.

Cat
F629
S767t4